T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

AYAŞ KENTİNİN ENGELLİ BİREYLER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Yunus İNAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Okan TÜRKAN

Çankırı – 2022

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

AYAŞ KENTİNİN ENGELLİ BİREYLER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Yunus İNAN

ORCID: 0000-0003-3833-3268

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Okan TÜRKAN

Çankırı – 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ iii
TEZ KABUL VE ONAY iv
ÖNSÖZ v
ÖZET vii
ABSTRACT vii
KISALTMALAR viii
ŞEKİL LİSTESİ xii
GRAFİK LİSTESİ ix
TABLO LİSTESİ xii
HARİTA LİSTESİ xiii
FOTOĞRAF LİSTESİ xiv

1. GİRİŞ 1

1.1. Araştırmanın Önemi 4
1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı 4
1.3. Araştırma Evreni, Yöntem ve Materyal 5

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE 9

2.1. Kent ve Kentleşme 9
2.2. Engelli 10
2.2.1. Engellilerin Sınıflandırılması ve Engel Türlerine Yönelik Özellikler 12
2.3. Kent ve Engelli Birey İlişkisi 12
2.4. Engelli Bireyler Bağlamında Ulaşabilirlik ve Erişebilirlik Kavramları 14
2.5. Engelliler Bağlamında Kentsel Mekânların Erişilebilirliği ve Ulaşalıbilirliğini Etkileyen Faktörler 16
2.5.1. Fiziksel Çevre Etmenleri 16
2.5.1.1. Yaya Yolları ve Kaldırımlar 16
2.5.1.2. Rampalar 20
2.5.1.3. Binalar 21
2.5.1.4. Merdivenler 22
2.5.1.5. Otoparklar 24
2.5.1.6. Zemin Kaplamaları 26
2.5.1.7. Kamusal Tuvaletler 26
2.5.1.8. Kent Mobilyaları 28
2.5.1.9. Dinlenme Alanları ve Banklar 29
2.5.1.10. Çöp Kutuları 30
2.5.1.11. Çeşmeler 31
2.5.1.12. İşaret ve Levhalar 31
2.5.2. Sosyal Etmenler 33

3. ÇALIŞMANIN ALANI: AYAŞ KENTİ 35

4. ARAŞTIRMA BULGULARI 38

4.1. Ayaş Kentinin Saha Çalışmaları Bulguları 38
4.2. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi 54

5. SONUÇ 80

KAYNAKÇA 83

EKLER 88

ÖZGEÇMİŞ 96

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım "Ayaş Kentinin Engelli Bireyler Bağlamında Değerlendirilmesi" adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

… / … / 2022

İmza

Yunus İNAN

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yunus İnan tarafından hazırlanan "Ayaş Kentinin Engelli Bireyler Bağlamında Değerlendirilmesi" başlıklı bu çalışma 25/05/2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Coğrafya Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	**:** Doç. Dr. Okan TÜRKAN	**İmza:**
Üye	**:** Prof. Dr. Barış TAŞ	**İmza:**
Üye	**:** Doç. Dr. Kerime KARABACAK	**İmza:**

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 201.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Engellilik, herhangi bir sebeple bedensel, zihinsel, ruhsal veya duyusal yeteneklerin belirli bir seviyede kaybedilmesi nedeniyle gündelik ihtiyaçların karşılanmasında çeşitli kısıtların ortaya çıktığı bir durumdur. Bu çerçevede engelli bireylerin gündelik ihtiyaçların karşılanmasında yaşanılan mekânın özellikleri oldukça önemlidir. Kentsel yerleşmeler, gündelik ihtiyaçların karşılanması açısından daha fazla problemlerin görüldüğü mekânlardır. Engelli bireylerin sosyokültürel ve ekonomik yaşama katılmalarında özellikle ulaşım ve kentsel mekânın önemli parçaları olan donatı alanlarının özellikleri belirleyicidir. Çalışma kapsamında Ayaş kentinin engelli bireyler bağlamında mekânsal nitelikleri değerlendirilmiştir. Kentin mevcut durumu yasal düzenlemelerle belirlenmiş olan standartlara uygun olup olmadığı araştırılmış, engelli bireylerle yapılan görüşmelerle kentte yaşanılan sorunlar ve engelli bireylerin kentsel mekândan beklentileri değerlendirilmiştir.

Araştırma sürecinin başından sonuna kadar mesleki bilgi birikimi ve tüm desteği ile tez çalışmamı yöneten saygıdeğer danışmanım Sayın Doç. Dr. Okan TÜRKAN'a, Sayın Prof. Dr. Barış TAŞ'a, Doç. Dr. Kerime KARABACAK'a, ayrıca çalışma sürecinde gerekli olan verilerin sağlanmasında bana yardımcı olan Ayaş Belediyesi çalışanlarına, Sincan Sosyal Hizmet Merkezi'nde çalışan Caner HAZAN arkadaşıma ve tüm çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım. Anket sorularının yanıtlanmasında duyarlılığı ile yardımcı olan engelli bireyler ve ailelerine teşekkür ederim.

Tez çalışmam esnasında fikirlerine başvurduğum, yardımlarını gördüğüm arkadaşlarım Hüseyin KESGİN, Cihan KORKMAZ, Ertan TUNÇ, Harun DURBAK ve Çankırı'da ikamet eden, her gittiğimde evinin kapısını açan Çankırı İl Halk Kütüphanesi personeli Hamdullah DENİZCİ arkadaşıma ve eğitim yaşamım boyunca maddi manevi desteklerini hiç esirgemeyen aileme teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

ÖZET

Tezin Başlığı : Ayaş Kentinin Engelli Bireyler Bağlamında Değerlendirilmesi
Tezin Yazarı : Yunus İNAN
Danışman : Doç. Dr. Okan TÜRKAN
Anabilim Dalı : Coğrafya
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi :

Bu çalışmanın amacı öncelikle Ayaş ilçesinin engelli bireyler açısından değerlendirilmesidir. Dolayısıyla çalışma kentsel alan özelinde değerlendirilmiştir. Araştırmada Ayaş ilçesinin kent kalitesine yönelik kuramsal çerçeveleri sorgulanmış, ardından engelli hakları bağlamında irdelenmiştir. Ayrıca kentsel alandaki engelli bireylere yönelik sosyal politikalar, uygulamalar ve kurumsal yapılar, Ayaş örneği üzerinden sivil toplum örgütleri, kent yönetimleri ile engelli bireyler bağlamında saha araştırması ile sorgulanmıştır.

Sonuç olarak farklı şehirlerin deneyimlerinden ve saha araştırması bulgularından yararlanılarak kentsel alana yönelik daha iyi bir katılım modeli geliştirilmeye çalışılmıştır. Engelli bireyin izolasyona maruz kalmaması, özel alanla sınırlı bir dünyada yaşamaması için gerçekleştirilen çeşitli faaliyetlerin istenen düzeye ulaşması açısından kentsel mekânın özellikleri değerlendirilmiştir. Çalışma kentsel alanda engelli birey olmayı anlama teşebbüsüdür. Bir başka ifadeyle çalışma engelli bireyler açısından kamusal ve özel alandaki ihtiyaç durumunun, erişilebilirlik problemlerinin belirlenmesini merkeze alarak engelli bireyler bağlamında kent kalitesinin irdelenmesini amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ayaş, kent, engelli birey, erişilebilirlik, ulaşılabilirlik.

ABSTRACT

Thesis Title : Evaluation of Ayas City in the Context of Persons with Disabilities
Author : Yunus İNAN
Supervisor : Assoc.Prof.Dr. Okan TÜRKAN
Department : Geography
Thesis Type : Master's Thesis
Date :

The aim of this study is primarily to evaluate Ayaş district in terms of disabled individuals. Therefore, the study will be evaluated in terms of urban area. In the research, first of all, the theoretical frameworks of the Ayaş district on the quality of the city were questioned, and then they were examined in the context of the rights of the disabled. In addition, social policies and practices and institutional structures for disabled people in the urban area will be questioned through field research in the context of non-governmental organizations, city administrations and disabled individuals through the example of Ayaş. As a result, it will be tried to develop a better participation model for the urban area by utilizing the experiences of different cities and the findings of the field research. The characteristics of the urban space will be evaluated in terms of reaching the desired level of various activities carried out so that the disabled person is not exposed to isolation and living in a world limited to private space. The study is an attempt to understand being a disabled person in the urban area. For this, it is aimed to determine the poverty and deprivation of the rural area, the point of view of the disabled, the neediness in the public and private areas, the accessibility problems and to examine the quality of the city from this center.

Keywords: Ayaş, city, person with disabilities, accessibility, transportability.

KISALTMALAR

KHK	Kanun Hükmünde Kararname
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
ÖZİ	Özürlüler (Engelliler) İdaresi Başkanlığı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TEDAY	Tüm Engelliler ve Aileleri Yardımlaşma Derneği

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No: **Sayfa**

Şekil 2-1: Engelli bireyler için yaya kaldırım genişliği 17
Şekil 2-2: Yaya kaldırım alanlarında yeşillendirme 18
Şekil 2-3: Kaldırım ve mülkiyet arasındaki sabit korkuluk 19
Şekil 2-4: Bordür taşının otoyola olan yükseltisi 19
Şekil 2-5: Rampalarda güvenli eğim aralıkları 21
Şekil 2-6: Uyarıcı hissedilebilir yüzey 23
Şekil 2-7: Uyarıcı hissedilebilir yüzey 24
Şekil 2-8: Merdivenlerde hissedilebilir yüzeyler 24
Şekil 2-9: Engelli otoparkı düzeni 25
Şekil 2-10: Hissedilebilir yüzey 26
Şekil 2-11: Engelliler için tuvalet standardı 27
Şekil 2-12: Engelli bireyler için tuvalet boyutları 28
Şekil 2-13: Dinlenme banklarının yerleştirilmesi (üstten görünüş) 29
Şekil 2-14: Oturma banklarına tekerlekli sandalyenin yanaşması 30
Şekil 2-15: Dinlenme bankı boyutları 30
Şekil 2-16: Engelli bireyler için çeşme ebatları 31
Şekil 2-17: Engellilere ait uluslararası işaretler 33
Şekil 2-18: Otoparkta engellilere ayrılmış park alanı 33

GRAFİK LİSTESİ

Grafik No: **Sayfa**

Grafik 4-1: Engellilerin engel düzeyleri ve cinsiyet durumları ile karşılaştırılması .. 57
Grafik 4-2: Engellilerin engel ve yaş düzeyinin karşılaştırılması 57
Grafik 4-3: Engellilerin engel ve eğitim düzeyinin karşılaştırılması 58
Grafik 4-4: Engellilerin engel düzeyleri ile hanenin gelir düzeylerinin karşılaştırılması 59
Grafik 4-5: Ankete katılan engelli bireylerin engelli olma nedenlerine göre dağılımı 60
Grafik 4-6: Engel düzeylerine göre engellilerin yaşadıkları mahallelere göre dağılımı 60
Grafik 4-7: Engellilerin engel düzeyleri ile gereksinimlerini karşılamak amacıyla dışarıya çıkma durumlarının karşılaştırılması 61
Grafik 4-8: Engellilerin engel düzeyleriyle kent içerisindeki mekânsal hareketlilik için destek alma durumlarının karşılaştırılması 62
Grafik 4-9: Engellilerin engel düzeyleri ile boş vakitlerini geçirme sürelerinin karşılaştırılması 62
Grafik 4-10: Engellilerin engel düzeyleriyle boş vakitlerini ayırdıkları mekânların karşılaştırılması 63
Grafik 4-11: Engelli bireylerin kaldırım ve yollarını kullanım durumuyla ilgili görüşleri..... 64
Grafik 4-12: Engelli bireylerin yaya geçitlerinin kullanım durumuyla ilgili görüşleri 64
Grafik 4-13: Engellilerin kentsel mekânlarda fiziki ve mimari düzenlemelerin hayatı zorlaştırma düzeyi hususundaki görüşleri 65
Grafik 4-14: Engelli bireylerin konutlarından sokağa çıkabilme durumları 66
Grafik 4-15: Engelli bireylerin konutlarından sokağa çıkmama sebepleriyle ilgili görüşleri..... 67
Grafik 4-16: Engelli bireylerin yönlendirme ve bilgilendirme işaretlerinden faydalanamama sebepleriyle ilgili görüşleri 67
Grafik 4-17: Engellilerin engel düzeyleriyle şehirsel mekân dizaynı sebebiyle kaza yapma düzeylerinin karşılaştırılması..... 68

Grafik 4-18: Kentsel mekân tasarımındaki yetersizlikler nedeniyle konut dışına çıkma durumları 69
Grafik 4-19: Engelli bireylerin kentsel mekânda karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak şikâyette bulunma durumları 69
Grafik 4-20: Engelli bireylerin engel gruplarına göre Ayaş kent genelinde tercih ettikleri park alanlarının karşılaştırılması 70
Grafik 4-21: Engellilerin engel düzeyleri ve park sahalarına gitme aralıklarının karşılaştırılması 71
Grafik 4-22: Engellilerin engel düzeyleri ve park alanlarında geçirilen sürenin karşılaştırılması 71
Grafik 4-23: Engellilerin engel düzeyleri ile park sahalarına gitme sebeplerinin karşılaştırılması 72
Grafik 4-24: Engelli bireylerin kent parklarına ulaşabilirlik durumları 73
Grafik 4-25: Engelli bireylerin yeşil alana ulaşmak için kullandıkları araç tercihleri 74
Grafik 4-26: Engelli bireylerin yeşil alanın güvenilirlik durumu hakkındaki değerlendirmeleri 75
Grafik 4-27: Engelli bireylerin yeşil alanın amaca uygun olarak kullanılabilirliğiyle ilgili görüşleri 75
Grafik 4-28: Kent parklarında yer alan bilgilendirme ve yönlendirme işaretlerinin hareketliliğe olan etkisinin değerlendirilmesi 76
Grafik 4-29: Engelli bireylerin kent parklarındaki genel kullanımlarda karşılaştıkları sorunlar 77
Grafik 4-30: Aktif ve pasif yeşil alanların çok yönlü kullanım olanaklarına uygunluk durumu 77
Grafik 4-31: Aktif ve pasif yeşil alanlarda uygulanmış olan fiziksel düzenlemeler ve yeterlilik durumları 78
Grafik 4-32: Park ve yeşil alanda belirtilen donatı elemanları antropometrik ölçüler (vücut ölçüleri) ve ergonomik açılardan (insan ölçüleri ile uyumluluk) uygunluk derecesini değerlendirilmesi 79
Grafik 4-33: Engelli bireylerin kent parklarından beklenti durumları 79

TABLO LİSTESİ

Tablo No: **Sayfa**

Tablo 4-1: Ayaş merkez mahalleleri engelli sayısı 55

HARİTA LİSTESİ

Harita No: **Sayfa**

Harita 3-1: Ayaş ilçesinin lokasyon haritası 35
Harita 3-2: Şehir içi arazi kullanım haritası 37
Harita 4-1: Engelli birey sayısının mahallere göre dağılımı 56

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf No: **Sayfa**

Fotoğraf 4-1: Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi'nde kaldırımlar 38
Fotoğraf 4-2: Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi'nde kaldırımlar 39
Fotoğraf 4-3: Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi'nde üst geçit 39
Fotoğraf 4-4: Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi'nde kaldırımlar 40
Fotoğraf 4-5: Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi'nde kaldırımlar 40
Fotoğraf 4-6: Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi otobüs durağı 41
Fotoğraf 4-7: Ayaş İlçe Merkezi EGO belediye otobüsü 41
Fotoğraf 4-8: Ayaş İlçe Merkezi EGO belediye otobüsü 42
Fotoğraf 4-9: Hekim Şaban Şifai Caddesi Hacıveli Mahallesi kaldırımlar 42
Fotoğraf 4-10: Okul Sokağı Hacımemi Mahallesi kaldırım ve engelli hemzemini ... 43
Fotoğraf 4-11: Süzen 1 Caddesi Ömerlioğlu Mahallesi kaldırımlar ve engelli hemzemini 43
Fotoğraf 4-12: Süzen 1 Caddesi Ömerlioğlu Mahallesi kaldırımlar ve engelli hemzemini 44
Fotoğraf 4-13: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'nda çocuk oyun alanında uygun olmayan engelli rampası 45
Fotoğraf 4-14: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki tuvaletler 45
Fotoğraf 4-15: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki merdiven 46
Fotoğraf 4-16: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki çeşme 46
Fotoğraf 4-17: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki yaya girişi 47
Fotoğraf 4-18: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki kamelya yaya girişi 47
Fotoğraf 4-19: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndan bir görüntü 48
Fotoğraf 4-20: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki çocuk oyun alanı 48
Fotoğraf 4-21: Kiraz Dibi Gölet'i Engelli tuvaleti 49
Fotoğraf 4-22: Kiraz Dibi Gölet'i Engelli tuvaleti 50
Fotoğraf 4-23: Kiraz Dibi Gölet'i çocuk oyun alanı 50
Fotoğraf 4-24: Karakaya Parkı girişi 51
Fotoğraf 4-25: Karakaya Parkı spor aleti 52
Fotoğraf 4-26: Karakaya Parkı kamelyası 52
Fotoğraf 4-27: Karakaya Parkı'ndaki oturak 53

Fotoğraf 4-28: Karakaya Parkı'nda çocuk oyun alanı 53
Fotoğraf 4-29: 86 Evler Parkı'ndaki kamelya..... 54

1. GİRİŞ

Sanayi devrimi ardından hızla ve plansız büyüyen şehirler insanların toplu yaşam alanlarını zaman geçtikçe zorlaştırmaktadır. Kentsel düzendeki yanlışların fiziksel bakımdan herhangi bir engel taşımayan bireylerin daha iyi çalışmalarına zarar verirken, süreksiz ve sabit engeli olan bireylerin problemlerini arttırmıştır. Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'nin de ana sorunların başında engelli birey ve yaşlıların ulaşılabilirliğine ait sorunları yer almaktadır. Cemiyetin ayrılmaz bir kısmını oluşturan bu özel bireyler, bakıma ihtiyaç duyan bireyler olarak düşünüldüklerinden toplumsal yaşamda devamlı olarak engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu durum, özellikle kamusal yerlerde görülmektedir (Aykal, Yılmaz ve Çelik, 2017).

Engelli insanlar ile herhangi bir engel durumu olmayan bireylerin, sosyal hayata ayak uydurmaya çalıştığı bazı durumlarda ihtiyaçları bağlamında çeşitli farklılıkları mevcuttur. Doğumla beraber yahut doğumdan sonra oluşan sıkıntılar sebebiyle engellenmiş bireylerin, sosyal hayata ayak uydurma noktasında kentsel mekânlarda birtakım problemlerle karşılaşmaktadırlar. Bu sebeple engelli insanların konforu, cemiyetle sağlıklı iletişimleri ve kamusal alanlarda yeteri kadar zaman geçirmelerini sağlamak için kentsel mekânların bütün bireysel farklılıklara uygun biçimde tasarlanması gerekir (Özdingiş, 2007).

Yalnız gerekli gereksinimleri giderme dışında, tüm vakitlerini çok daha verimli bir biçimde kullanmaları sebebiyle de engelli bireyleri başka insanlardan farklı görmeyerek, aynı şartlarda toplumun bir ferdi olması konusunda yardımcı olunmalıdır (Keskin, 2011).

Sosyal bir varlık olan insanın, sosyal eylemlere katılmasında, kentsel alanların ulaşılabilir ya da işlevsel olması çok önemli bir husustur. Engelli insanların toplumsal ve fiziki bakımdan diğer insanlarla ve çevreyle sağlıklı bir biçimde iletişimi elzemdir. Ancak engelli bireylerin toplumsal yaşama katılmasını engelleyen faktörler mevcuttur. Ulaşım ve fiziki çevrenin gerekli hususlardan mahrum bir şekilde tasarlanması ve planlaması bunların başında gelmektedir (Sirel ve diğ. 2011).

Kamusal alan, çağdaş toplum teorilerinde toplumun kolektif çıkarını tespit etmeye ve ortaya koymaya yönelik fiillerin gerçekleştiği kolektif toplumsal faaliyet alanına dikkat çekmek amacıyla faydalanılan bir kavramdır. Kamusal alanlar; kentlerin

dokusunda yer alan, bireylerin birbirleriyle temas halinde oldukları gündelik faaliyetlerini gerçekleştirdikleri, sosyokültürel ilişkilerin gerçekleştiği mekânlardır (Saylan ve Erdönmez-Dinçer, 2017). Kamusal alanların niteliği insanın yaşam kalitesine etki eder ve kentsel mekânlarda bu alanların tasarımıyla kentsel mekân kalitesi arasında yakın bir ilişki vardır.

Çağdaş kentlerde bilhassa sanayi devrimi neticesinde hızlı ve düzenden yoksun kentleşme, kentli hayatında meydana gelen çevresel, toplumsal, psikolojik ve sosyal baskılar kentli bireylerin hayat standartlarına olumsuz etki etmiştir. (Keskin, 2011). Hâlbuki kentsel tasarımda engelli bireylerin yaşam standardını yukarı çekmek amaçlanmalıdır. Kentsel hayat standardını, subjektif ve objektif, yani dışsal ile içsel hususlar meydana getirmektedir. Birey, yaşamını sürdürdüğü muhitten arzularının temin edilmesi hâlinde memnun olmakta ve bununla beraber kaliteli bir kentsel hayata erişilebilirliği artırmaktır. (Gürel ve Üçer, 2016, Öztürk ve Bozdoğan, 2014) Engelli bireylerin talep ve beklentilerinin yerine getirilmesinde mimarinin, açık ve yeşil sahalar gibi kent bileşenlerinin önemi büyüktür. Kentsel mekânların tasarlanmasında bahsi geçen bileşenler ayrıntıyla değerlendirilerek ve yaşam standardını artırma yönünde bağlantı kurulmalıdır.

Kentte yaşayan bütün bireylerin sosyal hayata katılma bağlamında aynı haklarla sahip olması gereklidir. Yaşam standartlarını arttırmak kentte yaşayan engelli olsun olmasın bütün bireyler için önemlidir. (Öztürk ve Genç, 2014). 2016 yılında Quito'da, Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Konferansı'nda (Habitat III) kabul edilen "Yeni Kentsel Gündem içerisindeki "Sürdürülebilir Kentsel Gelişme" başlığı altında imzacı devletler "kentler dâhil bütün yerleşmelerde engellilerin, diğerleriyle eşit koşullarda, kırsal ve kentsel alanlarda kamunun kullanımına açık veya kullanımına sunulan hizmet ve aktivitelere erişimini kolaylaştıran uygun tedbirleri almayı" taahhüt etmektedir (Erten ve Aktel, 2020). Dünya nüfusunun yaklaşık %15'i engellilerden oluşmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre engelli nüfus oranı dünya nüfusunun yaklaşık %10'u, 2011 yılında yayımlanan Dünya Engellilik Raporu'nda ise bu oranın %15 seviyesinde olduğu açıklanmıştır (Azarkan ve Benzer, 2018). Türkiye'de engelliler konusunda yapılan en kapsamlı istatistiksel çalışma 2002 yılında Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumunca yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması'dır. Söz konusu çalışmaya göre Türkiye

nüfusunun %12,5'i engellilerden oluşmaktadır (Çitil ve Üçüncü, 2018). Bu veriler engelli bireylerin sosyal yaşama dâhil oluşunu kısıtlayan problemlerin önemini, engelsiz kent düzenlemesinin gerekliliğini sosyal devlet ilkesi üzerinden yeterince açıklamaktadır.

Çeşitli engellere sahip bireyler düşünüldüğünde engel niteliği farklı olan bireylerin kent içerisinde yüz yüze kaldığı sorunlar engel türüne göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin görme yetisini kaybetmiş bir birey, doğru yönü bulmada problem yaşarken yürüme engeli olan bir birey rampasız kaldırım ve merdivenlerde ilerlemekte güçlük çekmektedir. Kentsel sahada var olan bütün donanım ve materyallerin engelli kişilere uygunluğunu sağlamak, bu özel bireylerin daha verimli bir ulaşım ve iletişim sağlamalarına faydalı olacaktır. Engelli kişiler faaliyetlerini gerçekleştirirken engel durumlarının farkında bile olmayacaklardır. Bahsi geçen bütün bu eksiklikleri gidermek engelsiz bir toplum olma yolunda önemli ve gerekli faktörlerdir (Şahin, 2017).

Açık ve yeşil sahalar, engelli kişilerin sosyalleşeceği, verimli zaman geçireceği, dinleneceği yerlerin başında gelmektedir. Bu sahaların en önemlileri ise parklardır. Parklar engelli bireyler için hem rekreasyon sahası olup hem de engelli bireylerin diğer bireylerle sosyalleşmesine ve ilişki kurmasına olanak sağlamaktadır. Bu işlev, engelli bireylerin sosyal hayata adapte olmalarına sağlayacak, psikolojik ve kişisel bir biçimde öz güvenlerini artırabilmektedir (Talay, Akpinar ve Belkayalı, 2010).

Engelli bireylerin özgürce cadde, sokak, kaldırım, bina, merdiven, rampa, park, yeşil saha gibi kentsel mekânlara erişilebilirliğini karşılamak, kentsel planlamadan sorumlu olan yerel ve merkezi yönetimlerin görevleri arasındadır. Söz konusu çalışmaların uygun bir biçimde gerçekleştirilmesi ve geçmişte yanlış gerçekleştirilen çalışmaların düzeltilmesi sözleşme ve yasa hükümlerince teminat altına alınmıştır.

Bu çalışmayla, Ayaş kenti engelli bireyler bağlamında değerlendirilerek var olan eksiklikler ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen sonuçlar uyarınca geleceğe yönelik olarak engelli bireyler bağlamında Ayaş kent kalitesi ile ilgili planlama önerileri sunulmuştur.

Kentin bütününü oluşturan yerleşme alanları, yeşil alanlar, açık alanlar ve kentsel altyapı erişilebilirlik bakımından, engelli vatandaşlar göz önüne alınarak kent ölçeğinde değerlendirilmiştir. Engelli bireylerin destek almadan kent yaşamında ve toplumsal hayatta varlıklarını sürdürebilmeleri amacıyla onlara uygun düzenlemelerin

ve uygulamaların yapılması için gerekli olan eksiklerin giderilmesinde engelli bireylerin beklentileri de dikkate alınmıştır. Bu kapsamda söz konusu beklenti ve talepler "anket" dâhilinde ortaya çıkarılmıştır.

1.1. Araştırmanın Önemi

Engelli bireylerin problemleri yalnızca iş sorunu ve ekonomik yetersizlik ile ilgili değildir. Engelli bireyler; eğitim, sosyal aktivite, seyahat gibi pek çok konuda sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Çağdaş bir toplumda sosyal eşitliğin yerine getirilmesinde engelli bireylerin sorunlarının çözümü önemli bir rol oynamaktadır. Yerel yönetimlerin görevi toplumun tüm katmanlarının hizmet ihtiyaçlarını karşılamak ve sorunlarına çözüm bulmaktır. Yerel yönetimlerin, engelli olsun olmasın tüm bireylerin yaşamlarını kolaylaştıracak bir kentsel çevre inşa etmesi gereklidir.

Bu araştırma, Ayaş kenti engelli bireyler bağlamında değerlendirilerek yaşanan sorunları tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Elde edilen bulgular, Ayaş ilçe merkezinde ikamet eden engelli kişilerin sosyal, fiziksel sorunları, bu sorunlara getirilebilecek çözüm önerileri konusunda, önem arz etmektedir. Doğumla beraber yahut doğumun ardından herhangi bir nedenle fiziksel, psikolojik, duyusal, zihinsel ve sosyal, yetilerini kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama adepte sıkıntı çeken engellilerin yaşam seviyesini artırmak açısından çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Kentleşmenin sağlıksız ve plansız bir biçimde gelişmesi o kentte yaşamını sürdüren bütün bireylerin kentsel yaşamın çeşitli alanlarında birbirinden farklı sorunlarla yüz yüze gelmesine yol açmaktadır. Ancak, sağlıksız ve plansız kentleşmenin sebep olduğu sorunların engelli bireyler için diğer insanlardan daha farklı ve daha büyük sorunlara yol açtığı tartışılmaz bir gerçektir. Kentsel mekânda çoğu zaman bağımsız bir şekilde gündelik yaşama katılamayan engelli bireylerin kentlerin plansız yapılaşması nedeniyle hareket alanları sınırlanmakta ve sosyalleşmelerinin önünde bariyerler konulmaktadır. Mobilizasyonu sağlayan yolların ve kaldırımların engelli

bireyler dikkate alınmadan tasarlanması ve kentlerdeki kamu ve/veya özel alanların engelli bireyler için uygun olmaması oldukça büyük sorunlar arasındandır.

Engellilik, bireyin sosyal yaşamını, ihtiyaçlarını gidermesini, hâsılı yaşadığı kenti kullanma haklarını da kısıtlayabilmektedir. Engellilerin kentteki tüm kullanım haklarının sağlanması ve diğer tüm insanlar gibi eşit yaşama haklarına sahip olmaları maalesef bütünüyle çözülebilmiş değildir. Kentsel mekânın düzenlenmesi için gerekli adımların atılması bir lütuf değil, temel insan hakkıdır. Bu hak, yalnızca engelliler için değil, kentte yaşayan tüm bireyler için erişilebilir, algılanabilir ve sağlıklı kentler yaratarak teslim edilmelidir.

Engellilere yönelik standartlar ve mekânsal düzenlemeler kapsamındaki ilkeler temel alındığında birçok kentte yerel yönetim pratiklerinin yetersiz olduğu, günümüz koşullarında hâlihazırda erişim güçlüklerinin bile önemli oranda çözülmediği görülmektedir. Engelli bireylerin ötekileştirilmiş, toplumdan bağımsız ayrı bir grup olduklarının kentsel yapı elemanlarının yetersizliğinde görünürlüğü sosyal dokuyu bozan önemli sorunlar arasında olduğu bir gerçektir. Sorunun çözümü söz konusu görünürlüğü ortadan kaldırarak toplumsal bütünleşmeyi sağlayacak hizmetlerin gerçekleştirilmesiyle mümkün olacaktır.

Bu çalışmada, Ayaş kentinde engelli bireylerin kentsel mekânda karşılaştığı problemler incelenmiştir. Kentsel donatıların mevcut durumları engelli bireyler bağlamında değerlendirilerek tespit edilen problemlere çözüm önerileri getirmek, bu çalışmanın temel amacını meydana getirmektedir. Engelli bireylerin kamusal mekânlarda karşılaştıkları erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik içerikli sorunların, Ayaş kentinin mekânsal ve işlevselliği ele alınarak, ilgili mevzuat ve uluslararası düzenlemeler eşliğinde değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik çözüm önerileri sunulması çalışmanın hedefleri arasındadır.

1.3. Araştırma Evreni, Yöntem ve Materyal

Araştırma evrenini Ayaş kentinde yaşayan engelli türleri ayrımı yapılmadan tüm engelli bireyler oluşturmaktadır. Ayaş ilçesi, kurumsal olarak Sincan Sosyal Hizmet Merkez Müdürlüğü'ne bağlı olup kurumdan alınan verilere göre ilçe genelinde 60 engelli birey bulunduğu tespit edilmiştir. Bu sayının yarısını oluşturan bireylerin

doğrudan Ayaş kentinde ikamet ettiği saptanmıştır. Anket uygulaması kentte yaşayan 30 engelli bireyle gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çalışmada örneklem grubu bütün engelli bireyleri kapsamaktadır.

Araştırma, kentsel yaşamda engellilerin karşılaştığı mekânsal sorunları incelediği için saha çalışmaları ve nicel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın yöntemi dört aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada konu ile ilgili literatür taraması gerçekleştirilmiştir. İkinci aşamada çalışmanın merkezi olan Ayaş kentinde gözleme dayalı saha araştırması yapılmıştır. Saha çalışmasında kentsel mekân incelenirken mekânın özellikleri konuyla ilgili standartları barındıran yönetmelikler çerçevesinde değerlendirmeye alınmıştır. Bu kapsamda yaya yolları, rampalar, merdivenler, otoparklar, donatı elemanları ve konuyla ilintili diğer başlıklar yönetmeliklerle belirlenen standartlar dikkate alınarak incelenmiştir. Saha çalışmasında sorunlu bulunan bir başka ifadeyle mevzuata uygun olmayan unsurlar, alınan fotoğraflarla tespit edilerek mevcut durum ayrıntılı olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü aşaması olan veri toplama aşamasında, kantitatif araştırma tekniklerinden yüz yüze anket yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda değerlendirme kriterleri belirlenerek anket formları hazırlanmış ve araştırma alanında engelli bireylere uygulanmıştır. Kentsel mekânı kullanan engelli bireylerin taleplerini ve beklentilerini anlamak amacıyla yapılan bu çalışmada engelli bireylere sosyokültürel ve ekonomik ihtiyaçları bağlamında kentteki mekânlara ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik noktasında sorular yöneltilmiştir. Bunun yanında katılımcılara özellikle boş vakitlerinde zaman geçirebilecekleri açık ve yeşil alanlarla ilgili sorular yöneltilmiştir. Hazırladığımız anketler daha çok yüz yüze görüşmeler sonucu uygulanmıştır. Bu nedenle engelli bireylerin gözünden sorunlar, gereksinim ve talepler daha iyi algılanmış, değerlendirilebilmiştir.

Uygulanan anket formlarının hazırlanmasında, Türkiye'de ve dünyadaki konuya ilişkin çalışmalar referans alınmış ve kentsel mekânların ulaşılabilirlik niteliği ile donatı elemanları göz önünde bulundurulmuştur. Ankete katılan engelli bireylere;

- katılımcı profilini tanımlamaya ilişkin genel sorular
- demografik özellikler
- engel durumuna ilişkin bilgiler
- katılımcının kentsel mekanla etkileşimini tespite yönelik sorular

- katılımcının sosyal çevreyle ilişki durumu,
- katılımcının ihtiyaç duyduğu kentsel mekanlara ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik durumu,
- yapılı çevrenin mevcut durumu ve engelli kullanımında karşılaşılan güçlükler
- katılımcıların açık ve yeşil alanlar olarak da tarif edilebilen rekreasyon alanlarına yönelik sorular

olmak üzere üç ana başlık altında derecelendirmeye dayalı ve zorunlu seçmeli sorular ile açık ve/veya kapalı uçlu sorular yöneltilerek konu ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Karşılıklı yapılan anket uygulaması üç bölümden oluşmakta olup birinci bölümde daha çok engelli bireyleri tanımaya yönelik olarak 5 sorudan oluşan demografik ve 2 sorudan oluşan engel durumuna ilişkin toplamda 7 adet soru oluşturulmuştur. İkinci bölümde bireylerin Ayaş'ın hangi mahallede ikamet ettikleri, aile ve toplumun diğer kesimleriyle olan ilişkileri, yaşanılan konuttan çıkma durumu, kentin ulaşım elamanlarının değerlendirilmesi ve karşılaşılan güçlükler ile kentsel tasarıma yönelik 13 adet soru oluşturulmuştur. Üçüncü bölümde ise Ayaş kentindeki rekreasyon alanlarının halihazır durumu ile kullanım durumuna yönelik 14 soru oluşturulmuştur. Böylece engelli bireyler bağlamında Ayaş kentini değerlendirmek üzere toplam 34 sorudan oluşan anket uygulaması gerçekleştirilmiş ve veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın materyali Ayaş kentinde yer alan kamunun kullanımına açılmış tüm beşerî mekânlar ve bu mekânlarla ilişki halinde olan engelli bireylerdir. Bunun yanında araştırma alanına ve konusuna ilişkin literatür, engelli bireylerin yapılı çevreyi kullanımının değerlendirilmesine yönelik gerçekleştirilen saha gözlemleri ile çalışma için hazırlanmış anket formu da araştırmanın materyalleri arasındadır.

Literatür taramasında dünyada ve Türkiye'deki engellilerin mekân kullanımıyla ilgili standartlar, Ayaş ilçe merkezi, engelli sınıflandırılmasına ilişkin elektronik tabanlı veriler ve yazılı kaynaklar değerlendirilmiştir. Aynı zamanda konu ile ilgili tez ve makale taramaları yapılmıştır. Literatür çalışmasında elde edilen tüm kaynaklar veri hâlinde dosyalanmıştır. Literatür ve veri temininde, Ayaş Belediyesi, T.C. Aile Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Tüm Engelliler ve Aileleri Yardımlaşma Derneği (TEDAY), Sincan Sosyal Hizmet Merkez Müdürlüğü'nün arşivindeki kaynaklardan yararlanılmıştır. Alan araştırmasını şekillendirmek için yapılan çalışma sonucunda,

TSE standartları ile diğer ülkeler tarafından kullanılan standartlar değerlendirilerek, bir gözlem raporu oluşturulmuştur. Araştırma sahasına yönelik farklı zamanlarda gerçekleştirilen ziyaretler kapsamında gözlem ve incelemeler yapılmıştır. Gözlem raporuna göre araştırma alanları olarak seçilen Tarihi Ayaş İpek Yolu Parkı ("S" Parkı), Kiraz Dibi Gölet Parkı (Ayaş Gölet'i), Kara Kaya Parkı ve 86 Evler Parkı'na ait girişler, rampalar, otoparklar, merdivenler ve donatı elemanları ile diğer başlıklar incelenmiştir. Ayaş kentinde çalışmanın ilerletilmesi bağlamında gerekli görülen konular için yetkili kişilerle görüşmeler yapılmış, kentte görülen aksaklıklarla ilgili notlar alınarak fotoğraflarla desteklenmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kent ve Kentleşme

Kent kavramının ne olduğu konusunda, evrensel bir tanım tam olarak bulunmamaktadır. Bütün düzenler kendi bilimsel anlayışıyla konuyu değerlendirmiş, buna uygun tanımlamalarda bulunmuştur. Bunun yanında coğrafya bilim alanında olduğu gibi çoğu disiplinler kendi alanında ortak bir tanımlama yapamamıştır. Fakat bunlardan kentin belirsiz bir kavram olduğu yargısı çıkmaz. Bilim alanları arasında ve/veya herhangi bir bilim alanının kendi içinde kentin belirli yönler üzerinden farklılıkları vurgulanarak tanımlamalar yapılmıştır. Kentin ne olduğuyla ilgili literatürdeki tanımlamaların belirli konular üzerinden yapıldığı görülmektedir. Tanımlarda daha fazla yerleşmenin fonksiyonel özellikleri, nüfus özellikleri, yönetsel hiyerarşideki yeri ve daha fazla sosyolojik yönünü sıklıkla kullanılan başlıklar arasında olmuşlardır. Bu başlıklara bağlı olarak yapılan tanımlamalar da doğası gereği bütünleyici olmakla beraber net saptamaları olan ve tanımları keskin bir şekilde sınırlandıran türde değildir (Türkan, 2021). Örneğin coğrafya disiplininde olduğu gibi yerleşmenin işlevine göre kent veya kırsal yerleşme ayrımı yapılması gerektiğini belirten disiplinler geçim kaynaklarını merkeze almaktadırlar. Bu belirlemede bir yerleşim alanının kentsel nitelikte olduğunun belirlenmesinde daha çok tarım dışı sektörlerin ilgiye alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2012; Çezik, 1982; Darkot, 1967; Doğanay vd., 2016; Tanoğlu, 1966; Tolun-Denker, 1976; Yücel, 1961).

Kırsal veya kentsel yerleşme ayrımında kullanılan bir diğer önemli unsur da nüfustur. Türkiye'de bu olguya göre yapılan tanımlamalar çoğunlukla 1924 tarihinde çıkarılan 442 sayılı Köy Kanunu'nda nüfus miktarı temel alınarak yapılmıştır. Günümüzden100 yıl önce yürürlüğe giren kanuna göre nüfusu 2.000 kişinin altında olan yerleşmeler köy, 2.000 ile 20.000 kişi arasında olan yerleşmeler kasaba, 20.000'den daha fazla olan yerleşmelerin ise şehir olduğu ifade edilmiştir. Başta coğrafya olmak üzere birçok disiplin söz konusu kanunu baz alarak kentsel ve kırsal yerleşme ayrımına dayanan araştırma yapmışlardır. Bunun yanında kentsel ve kırsal yerleşme ayrımında çeşitli

araştırmacılarca temel alınan sınır nüfus miktarı değerinin 5.000, 10.000, 20.000, 30.000 ve 50.000 olduğu görülmektedir (Türkan, 2021).

Yalın bir anlatımla kentleşme, süreç içinde kentlerdeki farklılaşmayı ifade eder. Bir devletin, bir coğrafyanın veya bölgenin şehirleşme oranını, o devlet veya bölgede ikamet eden insan sayısı belirler. Buna göre kentleşme, demografik unsurlar üzerinden belirli bir zaman içinde, şehirleşmedeki farklılaşma olarak görülebilir (Keleş, 2015). Başka bir ifadeyle kentleşme, kent sayısının ve kentte yaşayan insan sayısının çoğalması olarak tanımlanabilir. Kentlerdeki nüfus artışı, doğurganlık, ölümlerin azalması ve kırsal kesimden göçün etkisiyle belirli kesimlerde oldukça yükselmiştir. Kentleşmenin nüfus artışı ekseni bağlamında değerlendirilmesi ve kavramın sadece bir nüfus hareketi olarak alınması eksik bir değerlendirme olur. Kentleşme, içinde yaşayan insan gruplarının toplumsal ve karakteristik yapısındaki değişimler üzerinden de tarif edilmektedir. Bundan dolayı kentleşme kavramı insan sayısındaki artış ve azalış sebebini yaratan mali ve sosyal değişmelere yer verilerek de değerlendirilmektedir (Ulusoy ve Vural, 2001). Kentleşmede görülen yavaş hareketin 19. yüzyılda başlayan sanayileşme süreciyle hareketlendiği ve ivmelendiği görülmektedir. Kentleşmenin hızlanması hem sanayileşmenin getirdiği değişikliler hem de tarımda makineleşmenin yoğunlaşması ile teknolojinin sağladığı olanaklarla gerçekleşmiştir.

2.2. Engelli

Günümüzde yaygın olarak kullanılan "engelli" kavramı, hâlen toplumda yer yer kullanılan "sakat, özürlü, noksan, iş görmez, malul, deli, mecnun, sağır, lal" gibi bazı tanımlamaların evrim geçirmiş hâli gibidir. Bu kavramların bazen de birbirinin yerine kullanıldığına rastlanmaktadır. Yukarıda belirtilen kavramların her birinin ayrı anlamlar ifade ettiği ve engelli kavramı ile örtüşmediği belirtilmelidir. Bununla birlikte, üzerinde uzlaşma sağlanmış, tüm kesimlerce hemfikir olunan tek bir "engelli" tanımından söz etmek de güçtür. Tanımlama, tanımlayanın nerede durduğu veya nereden baktığına göre değişmektedir. Farklı kurum ve disiplinlerin kendi ilgi alanlarına ve ihtiyaçlarına göre tanımlar yaptığı söylenebilir. Tanımlar yelpazesi kentlerin mimari ve ulaşım yapısı ile ilgili disiplinlerden, sağlık ve sosyokültürel alanla ilgili kurumlara kadar geniş bir zemine yayılmaktadır (Yanık, 2020).

Yukarıda belirtilen tanımlama farklılıkları engellilerden söz eden hukuksal ve resmî mevzuat ile ilgili metinlerde de görülmektedir. Tarihsel kronoloji içerisinde başta "sakat", daha sonra ise "özürlü" kavramı kullanılmıştır. Türkiye'de engellilere dair en üst düzey resmî kurumun adı dahi yakın zamana kadar T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı idi. İngilizce'de de sakat, görmeyen (kör), duymayan (sağır) vb. terimlerin süreç içinde "özürlü" terimini ifade eden "handicapped" sözcüğüne dönüştüğü görülmektedir. Uzunca bir zaman kullanılan bu kavram yerine 21. yüzyıl başından önce engelli manasına gelen "the disabled," devamında "engelli birey (people with disabilities)" terimi kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye'de de "özürlü" kavramı yerine "engelli" kavramının kullanımı 2000'li yılların başlarından sonradır. Engellilerin yaşamını sürdürmede karşılaştıkları toplumsal engellere eleştirel yaklaşım geliştikçe, mevcut tanımlar yetersiz bulunmuş ve kavramsal düzeyde tanımlamalar da değişmeye başlamıştır (Yanık, 2020). Yeni tanımlama ve kavramlar bir dönem için savunulan bazı hakların elde edilmesi çabasını ifade etse de toplumsal ve bilimsel gelişmeler karşısında zamanla yetersiz kalmakta ve eleştirilmektedir. Örneğin, engellilerin içinde bulundukları yaşam koşullarını değiştirme ve topluma daha aktif katılımlarına öncelik tanıyarak, geçmişten bu yana oluşan eşitsizlikleri giderme anlamında kullanılan "pozitif ayrımcılık" kavramı günümüzde artık yetersiz bulunmakta, eleştirilmektedir. Bu konuda uyarıda bulunan İçli, "pozitif ayrımcılık" kavramının özenli ve mümkün olduğunca az kullanılması gerektiği ve bu kavramın uluslararası ayrımcılık literatüründen kaldırıldığını belirtiyor. İçli, pozitif ayrımcılık kavramındaki "pozitif" tanımlamasının "olumluluk" anlamında çağrışım yapsa da gerçekte, zaten olması gereken ve eşitsiz olan koşulların düzeltilmesi anlamına geldiğini ama bunun ayrımcı bazı yaklaşımları örtmeye yarayan bir örtüye dönüştüğünü belirtmektedir. Devamla, bu kavramın kayırma, engellilere fazladan "güzellik yapma", bir şeyler bahşetme duygusu yarattığını, dolayısıyla engellilerin bazı haklarını verirken iyilik yapma, başa kakma izlenimi doğurduğunu eklemektedir (İçli, 2017).

5378 sayılı kanunun numaralı "Özürlüler ve Bazı KHK'larda "Düzenleme Yapılma Hakkındaki Yasa" kapsamında Madde 3'te verilen özürlü tanımı: "Doğumla veya başka bir sebeple, ruhsal, duyusal, bedensel ve zihinsel doğumla ya da doğumdan sonra herhangi bir sebeple zihinsel, fiziksel ruhsal, duyusal ve sosyal becerilerinden mahrum kalması sebebiyle sosyal hayata adapte olmama ve günlük ihtiyaçları

karşılama sıkıntısı olan korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek olanaklarına gereksinimi bulunan biri" olarak tarif edilmektedir (Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2005).

Konu kapsamında "25.04.2013 tarihli ve 6462 sayılı Kanunun 1'inci maddesiyle" "özürlü" ifadeleri "engelli" biçiminde değiştirilmiş, "özürlü" ifadesi diğer bütün yönetmeliklerden kaldırılmıştır. Böylece "5378 Sayılı Özürlüler Kanunu" yerine "5378 Sayılı Engelliler Kanunu" biçiminde kabul edilmiştir.

Engellilik tanımı, tarihsel süreç ve bu alanda yapılan çalışmaların yanı sıra, toplumun örgütlü hak arama mücadelesine bağlı olarak da değişip gelişmektedir. Bu bağlam sıralamasına göre "sakat", "özürlü", "engelli", "farklı yetenekleri olan birey" biçiminde evirilerek gelişmekte olan dinamik bir kavramdan söz edildiği belirtilebilir. Kavramın dinamik özelliği, ona yüklenen anlamın zamanla yetersizliğinin görülmesi ve işaret ettiği olguyu tanımlamakta zayıf kalmasından ileri gelmektedir.

2.2.1 Engellilerin Sınıflandırılması ve Engel Türlerine Yönelik Özellikler

Engelli çeşitliliği ve engel guruplarına göre ayrıntılı sınıflama, Milli Eğitim Bakanlığınca, hazırlanan öğrenme materyalinde aşağıda gösterildiği gibi sekiz farklı türde gruplandırılmıştır (MEB, 2011).

- Görme Engelli Bireyler
- İşitme Engelli Bireyler
- Süreğen ve Ortopedik Hastalığı Olanlar Bireyler
- Zihinsel Engelli Bireyler
- Konuşma ve Dil Güçlüğü Çeken Bireyler
- Öğrenme Güçlüğü Çeken Bireyler
- Üstün Zekâ ve Özel Yetenekli Bireyler
- Duygusal ve Davranış Bozukluğu Olan Bireyler

2.3. Kent ve Engelli Birey İlişkisi

Günümüzde büyük kısmı kentlerde yaşayan engelli bireylerin oluşturduğu nüfus, yapılı çevre, yollar, konutlar, kamu bina ve alanları ve diğer yapılardan, sağlık,

istihdam, eğitim, ulaşım, bilgi ve iletişim gibi temel şehir hizmetlerine kadar geniş bir yelpazede ulaşılabilirlik problemi yaşamaktadır.

Engelsiz ya da erişilebilir şehirler, şehirde yaşayan tüm yurttaşların ihtiyacıdır. Aynı zamanda, engellilerin karşılaştığı problemlere bağlı alternatif bir çözüm olarak sunulmaktadır. Engelsiz ya da erişilebilir kent "Elverişli uyumlaştırma ve evrensel tasarım ilkeleri çerçevesinde kentsel mekânın ve hizmetlerin başta engelliler olmak üzere toplumdaki diğer dezavantajlı tüm yurttaşların yararlanmasına uygun hâle getirilmesi"ni ifade etmektedir. Engelsiz kent; herkes için, hür olarak erişilebilir, güvenli ve konforlu olarak kullanılabilir mekânlara, servis ve hizmetlere sahip kenttir (Odabaş-Uslu ve Güneş, 2017).

Hak ve özgürlükler durumlarında engelsiz kent, orada yaşayanların ve orayı ziyarete gelenlerin kent haklarını özgürce kullanabildikleri mekândır. Tanımlara bakıldığında, engelliler için engelsiz kent algısının iki boyutu olduğu söylenebilir. Birinci boyut bir hak olarak "erişebilirliğin" kullanılması, ikincisi ise kentsel mekânın, yapılı çevrenin, kaynakların ve hizmetlerin "erişilebilir" olmasıdır.

Kentlerde engellilerin erişebilirliğini engelleyen nedenler, dört ana başlıkta toplanabilir. Bu nedenler bir taraftan engellilerin yapılı çevreye, hizmetlere ve diğer kaynaklara ulaşamamasına sebep olurken, diğer taraftan da ayrımcılık ve eşitsizliği tetiklemektedir (Gleeson, 1999). Söz konusu nedenler;

- sokaklarda ve caddelerde engellilerin fiziksel faaliyetlerini engelleyen ya da kısıtlayan fiziksel veya tasarımsal bozukluklar,
- engellilerin girişini ve kullanımını zorlaştıran ya da imkânsız hâle getiren bina tasarımı,
- engellilerin kullanımına elverişli olmayan kamu ve özel ulaşım hizmetleri,
- standart bir görsel ve işitsel yetenek düzeyine göre tasarlanmamış ve bu şekilde kullanıma sunulan uyarı ve bilgilendirme işaret, levha ve araçlarıdır.

Engellilerin de herkes gibi toplumsal hayata katılabilmeleri, yaşam niteliklerini artırabilmeleri, bağımsız bir şekilde hareket edebilmeleri ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri, belirtilen şehir kusurlarının azaltılmasına hatta yok edilmesine bağlıdır. Bu sebepten ötürü yerel yönetimlerin engelsiz bir kent için öncelikle engellileri fiziksel, sosyal, ekonomik, psikolojik ve politik olarak kent hayatına dâhil

edebilecek bir tasarım, plan, izleme ve denetleme metodu benimsemeleri gerekmektedir (Henden -Şolt, 2019).

Yerel yönetimlerin kentle ilgili uygulamalarında dikkate alması gereken başka bir durum ise engelli bireylerin engellilik durumlarının çeşitlilik göstermesidir. Bireylerin görme, zihinsel, dil ve konuşma, işitme gibi çeşitlilik arz eden bu engel durumları doğal olarak farklı ihtiyaçlar ortaya çıkaracaktır. Buradan hareketle yerel yönetimlerin kentsel mekân tasarımında bütün bu çeşitlilikleri ve ihtiyaçlarını dikkate alıp uygun çalışmalar yapılmalıdır (Odabaş-Uslu ve Güneş, 2017).

Yerel yönetimlerin kamu etkisinin kullanıcısı olarak hem kentin planlanması ve tasarımında başrolde olmaları, hem de kamusal sahaya ilgili geliştirdikleri düzenlemelerle toplumdaki diğer birey ve kurumlara emsal olma bakımından büyük sorumluluğa sahiptir.

2.4. Engelli Bireyler Bağlamında Ulaşabilirlik ve Erişebilirlik Kavramları

Erişebilirlik ve ulaşabilirlik kavramları engellileri merkeze alan çalışmaların çoğunda genellikle karıştırılmaktadır. Birey hayatında katılımda mekâna varmak, mekândan yararlanmak, temel haklardan faydalanabilmek ulaşılabilirlik, dış ortamın ulaşım ve dolaşım imkânlarıyla her kesimin arzu ve ihtiyaçlarına binaen planlanması ve uygulanması, şehirsel mekânlarda, inşalara ve yapı alanlara ulaşabilmek ise erişilebilirlik terimi ile ifade edilmektedir. Bu sebeple inşa edilmiş mekânın, kullanan kitlenin sınırlanmaması ve şehirsel alanlardan yapıların iç alanlarına kadar her çevrenin engelsiz kullanılabilmesi erişilebilirlik olarak adlandırılmaktadır. Avrupa Kent Şartı kapsamında özgürlük ve sakatlık terimleri yerine kişinin toplum yaşamında diğer kişiler ile eşit olarak yer alma olanağının kaybolduğunu veya kısıtlandığını önemseyen engellilik ve erişilebilirlik terimleri tercih edilmiştir (Dikmen, 2011). Erişilebilirlik, mahallî yönetimlerin kentsel, kamusal sahaların plan ve tasarımında ana hedef olmalıdır. Bahsi geçen yerlerin bütün halkın eşit ve adil bir biçimde erişebileceği, faydalanıp yaşayabileceği mekânlar olarak düzenlenmesi çağımız kentleşme düşüncesinin önemli bir yanıdır (Kaplan ve Öztürk, 2004).

Ulusların gelişmişlik ve gelişmekte olma seviyelerini, engelli kişilerin toplumsal hayata katılım oranı ile doğrudan ilişkili olup, bu katılımın uygulanabilmesi, öncelikle

inşa edilmiş alana engelsiz erişimin sağlanmasıyla ilişkilidir. Kamuya açık alanların bedensel engelli bireyler için uygun biçimde dizayn edilmesi, sadece engelli kişilerin veya engelli olmayan kişilerin değil ayrıca diğer tüm kullanıcı kişilerin de bu alanları kolay bir biçimde kullanabilmesine dayanak olacağından, alanların bu temel yaklaşım ile inşa edilmesi bir zorunluluktur (True ve Türel, 2013).

Evrensel düzeyde engelli nüfusun dağılımı irdelendiğinde, engelli bireylerin büyük bir kısmının kentlerde ikamet ettiği görülmektedir. Çalışmalar neticesinde toplanan veriler, imar yapıları, halka açık yapılar, kurumlar, kuruluşlar vb. engellilerin büyük bir erişebilirlik sorunuyla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda engellilerin eğitim öğretim, ulaşım, su, teknoloji gibi esas şehirsel ihtiyaçlara ulaşımı da kısıtlıdır. Durumun bu biçimde olması engelli insanların karşılaştıkları sıkıntıları ve yabancılaşmayı geniş ölçüde artırmakta ve toplumsal yabancılaşmaya neden olmaktadır (UN Department of Economic and Social Affairs, 2016).

Günümüz şehirlerin yapısı, engelliliğin daha hissedilir bir biçimde algılanmasına neden olmaktadır. Özellikle şehir dizaynı ve arazi kullanımı gibi kente ait nitelikler, engelli bireylere yönelik toplumsal ayrımcılığı teşvik edebilmektedir. Bu kapsamda erişememe durumu engelli bireylerin toplumsal mekândan izole edilmesi gibi süreçleri yaratmaktadır (Gleeson, 1999). Engelli bireyler açısından birçok kentteki hareketlilik kısıtları, onların iş ortamına erişimlerini büyük oranda azaltmakta ve fakirlik riskini artırmaktadır. Ulaşılması güç olan ortamlar engelli bireylerin sosyal hayata güçlü irtibatlar sağlama ve devam ettirme olabilirliğini azaltmakta, siyasi ve kültürel bazı aktivitelerde bulunmalarını da engellemektedir. Söz konusu sorunlar engelli bireylerin vatandaşlık haklarının kullanmasının önüne geçmektedir. Bu sebepten ötürü erişebilirlik, engelli bireyler için ayrımcılık durumunun ortadan kalkması, özgürlük ve eşitlik prensipleri ile çelişmeyen yaşam alanı tasarlanmasına hizmet etmektedir (Hahn, 1986; Evans, 2009).

Erişebilirlik bir kazanç olmakla beraber, diğer kazançların kullanılması bakımından da bir vasıta olarak kabul edilmektedir. (Çağlar, 2009) Bu bağlamda engelli bireylerin farkındalık alanına yönelik kapsamlı prensiplerin masaya yatırıldığı "Engelli Hakları Sözleşmesi"nin 3. maddesi olan "erişebilirlik" bir kazanç olarak tasnif edilmiş ve 9. maddede taahhütnameye imza atan taraf devletlerin sorumlulukları ortaya konulmuştur.

2.5. Engelliler Bağlamında Kentsel Mekânların Erişilebilirliği ve Ulaşılabilirliğini Etkileyen Faktörler

Engelli bireylerin kentsel alanlara dâhil olmasını etkileyen faktörleri fiziksel çevre etmenleri ve sosyal çevre etmenleri olmak üzere ikiye ayrılır.

2.5.1. Fiziksel Çevre Etmenleri

Fiziksel çevrenin, tüm kullanıcı kitlesini kapsayacak şekilde, insanların kullanım ve gereksinimlerini karşılayabilecek, kentsel yaşamı kolaylaştıracak ve bütün mekânlara erişilebilecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu düzenlemeler sadece engellilerin değil, diğer bireylerin de kentsel mekânlara erişmesini sağlayarak kentlinin yaşam kalitelerini artırılabilir. Yapılı çevrenin erişilebilir olmaması toplumsal yaşama katılmakta güçlük çeken engelliler için daha da olumsuz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Erişilebilir çevre, engelli bireylerin sosyalleşebilmesine imkân vereceği gibi toplum tarafından önemsendiğinin de göstergesi olmaktadır (Özarslan, 2010).

Özel bir birey ortamdan herhangi bir engele maruz kalmadan ortamı kullanabiliyorsa bu birey bir bakıma engelli durumuna düşmeyecektir. Bu sebeple planlama ve tasarım evrelerinde yolların, inşa alanlarının, açık ve yeşil alanların tüm bireylerin ele alınması ve gerekli değişiklerin yapılması uygun görülmektedir (Eşkil, 2011).

Engelsiz yaşam alanları oluşturmak için mekânda gereken genişlik, hareket alanı, yükseklik, yüzey, gerekli bilgilendirme ile gerekli yönlendirme, gerekli estetik değerler, uygun ölçüm, malzeme ve renkler kullanılmalıdır (Özi, 1999).

2.5.1.1. Yaya Yolları ve Kaldırımlar

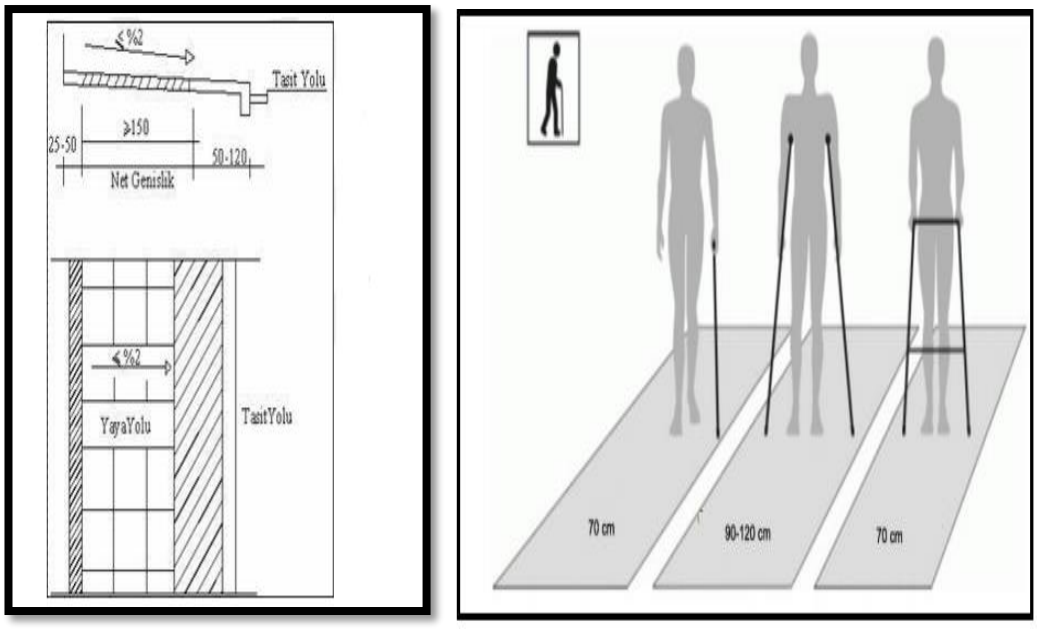
Ülkemizde Türk Standartları Enstitüsünün (TSE) 12576 Şehir İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları'na göre yaya yolu, taşıt trafiğine dâhil edilmemiş ya da istenildiğinde belli vakitlerde servis vasıtalarına izin verilen alandır. Yaya kaldırımları ise, otoyol kenarıyla gerçek ile hukuki kişilere ait mülkiyetler arasında bulunan

kaldırım taşıyla otoyolundan ayrılmış alanın yalnızca yayaların faaliyetine izin verilmiş alandır (Eşkil, 2011).

Yayaların yolları ve kaldırımların esas işlevi, değişik yapıları birbirine bağlamaktadır. Bundan dolayı kaldırım taşlarının dizayn edilmesi ve uygulamaya geçmesi toplum içindeki bütün bireyleri çeşitli etkinliklerden yararlanmaları ve gündelik yaşamlarını başka bir engele maruz kalmadan sürdürebilmeleri açısından önemlidir. Yaya yolları ve kaldırımların düzenlenmesinden uygulama basamağına dek esas amacın, bütün kullanıcıların hareket kısıtlılığı olanların ulaşılabilirliğinin oluşturulabilmesi için güvenli, engel teşkil etmeyen, mevcut nitelikleri olan yayaların yollarını sunmasını önem arz etmektedir (Ulaşılabilirlik El Kitabı, 2010).

Bütün bireylerin özgürce faaliyette bulunmaları adına yaya kaldırımlarında belirgin genişlik 150 santimetre, en ideal 2 metre genişliğinde olması gerekir. Yaya yolları genişliği, otobüs duraklarında en az 3 metre ve mağaza önlerinde ise 3,5 metre olmak zorundadır. Yaya kaldırımının belirgin ölçüsüne ek olarak mülkiyet yanında azami 25 santimetre, bordür taşı tarafından 50 santimetre emniyet şeridi olabilecek şekilde tasarlanmalıdır (Şekil 1). Kaldırımın en, boy ve yol genişliğine göre emniyet şeritleri mülkiyet taraflarında 50 santimetreye ve bordür taşı tarafından 120 santimetreye ulaşabilir (Eşkil, 2011).

Şekil 2.1: Engelli bireyler için yaya kaldırım genişliği

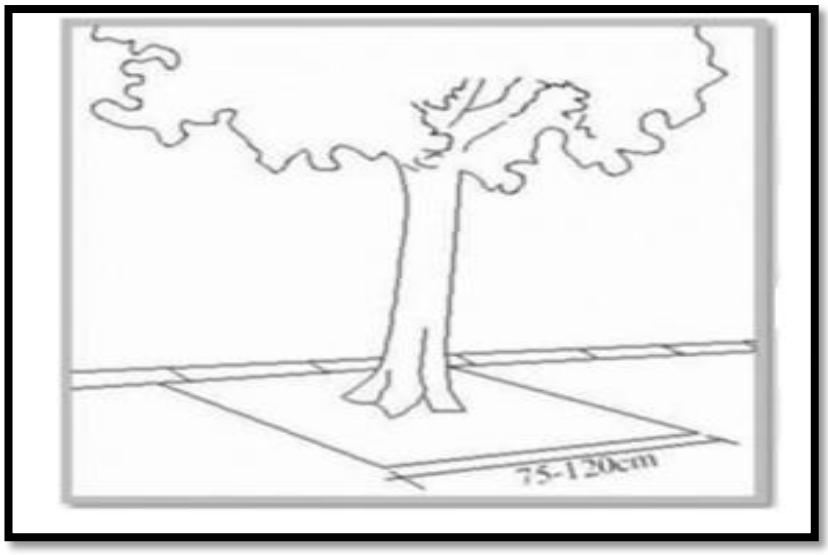

Kaynak: (Eşkil, 2011, ss.74)

Kullanıcının kuvvet gücü ile hareket sağlanan tekerlekli sandalye kullanan engelliler için eğim değerinin %5'i geçmemesi ve bu sınır dizayn limiti olacak şekilde göz önünde bulundurulması gerekir. Eğimin kaçınılmaz olarak çok olan yerlerde her 10 metrede bir 1.5 ila 2,5 metre uzunluğunda aralık oluşturulması tavsiye edilmektedir (Eşkil, 2011).

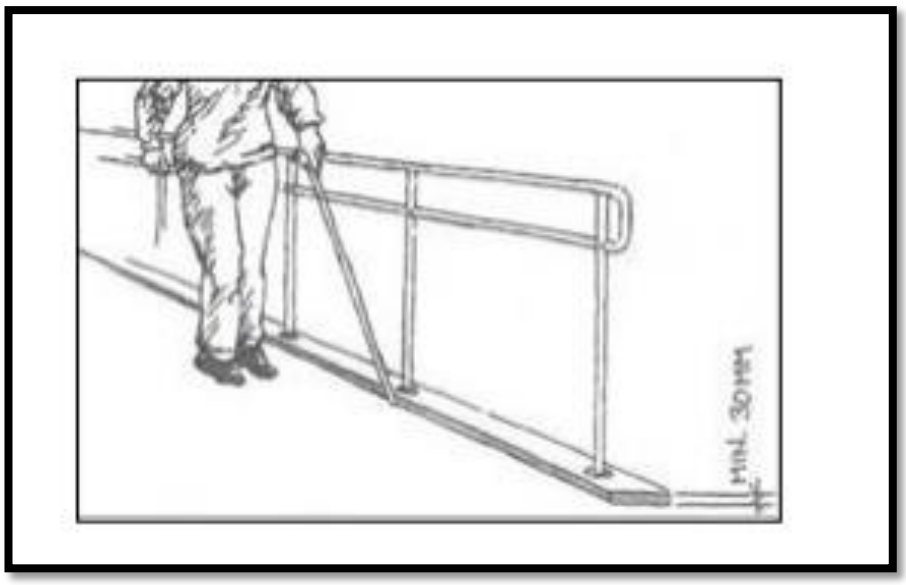
Kaldırımların genişliğine bağlı kalarak, araç yollarına ve kaldırım yanlarına dikilecek ağaç formasyonlarının engelli bireylere uygun hale getirilmesi önem arz etmektedir. Bunun dışında elektriğin akışını sağlayan direkler, trafik levhaları, süs bitkileri, vb. tesisler bordür taşı da yaya kaldırımı boyunca 1 metre ile 1,5 metre arasında genişliğe sahip olmalıdır (Şekil 1). Yaya kaldırımının mülkiyet sınırında kot farkı olan yaya kaldırımlarında, mülk ile kaldırım arasına korkuluk yapılması gerekmektedir. Yaya kaldırımında bordür taşı üst sınır otoyol kaplamalarında yüksekliğin maksimum 15 santimetre minimum 3 santimetre olacak şekilde tasarlanmalıdır (Şekil 2). Kaldırım taşı yaya kaldırım kaplaması farklı, renkte araç gereçlerle görme engelli bireyler açısından yaya geçidini gösterecek biçimde aynı dokuda olmamak şartıyla yapay araç gereçler tercih edilmelidir (Şekil 3). Yayların kullandığı kaldırımlarda, yolların genişliğine bağlı kalarak ya da yayaların hareketine engel olmayacak biçimde çevrenin kriterlerini bozmayacak şekilde dizayn edilmelidir (Eşkil, 2011).

Şekil 2.2: Yaya kaldırım alanlarında yeşillendirme

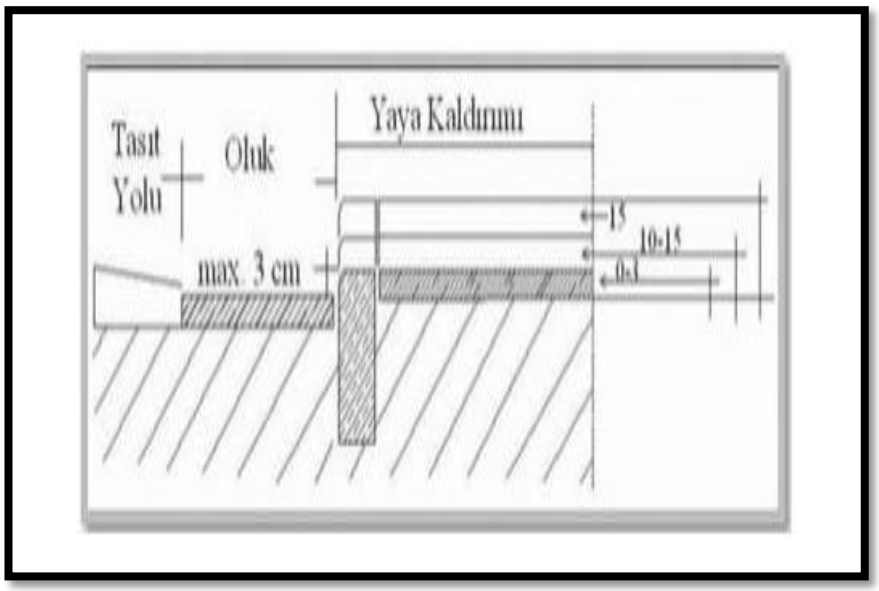
Kaynak: (Eşkil, 2011, ss.76)

Şekil 2.3: Kaldırım ve mülkiyet arasındaki sabit korkuluk

Kaynak: (Eşkil, 2011, ss.76)

Şekil 2.4: Bordür taşının otoyola olan yükseltisi

Kaynak: (Eşkil, 2011, ss.76)

Yayaların kullandığı kaldırımlar genişlik açısından dizayn edilirken göz önünde bulundurulması gereken tekerlekli sandalye kullanıcısı engelli bireylerin başka bir engel etrafında dönmesi gereken en az ölçütler gözden kaçırılmamalı, kaldırımların genişliği bu duruma göre dizayn edilmelidir.

2.5.1.2. Rampalar

TSE 12576 Şehir İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları'na göre dış çevre yaya etkileşim bağlantıları için kot farkı düzenlemeleri birbirleriyle bitişik düz ve eğimli bağlantı unsurlarına rampa denir (Şekil 4).

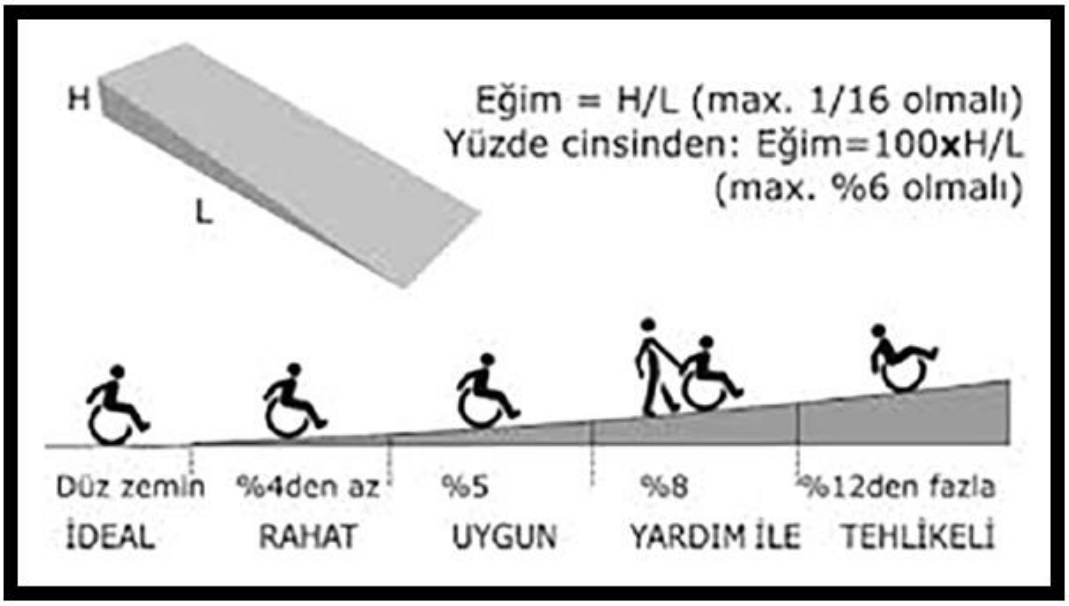
Rampalar; kaldırımlar, yaya geçitleri, binaların giriş kısımları gibi yayaların yürüyüşleri yol planlarında önlerine çıkan farklı kot engele maruz kalmadan geçilmesi önem arz etmektedir. Güncel standartlara uygun dizayn edilmeyen uygulamalar rampaların aktif şekilde kullanımını zorlaştırmaktadır. Rampalar dizayn edilirken genel anlamda esas amaç bebek arabalılar, görme engelliler ve tekerlekli sandalyeli kullanıcılar bakımından yükseklik farkı geçerken ergonomik bakımdan sağlanması gereken koşullar olmalıdır (Ulaşılabilirlik El Kitabı 2010).

Rampaların ebatları, işlevsel yoğunlukları, yükseklik farkları rampanın biçimine göre değişkenlik göstermektedir. En az rampa genişliğinin rampaların düz kısımları 90 santimetre 90° dönüşlü rampalarda 1,4 metre, 180° dönüşlü rampalarda 90 santimetre şeklinde ifade etmiştir. Rampalar tekerlekli iki sandalyenin çift yönlü geçişinin rahat bir biçimde en az 180 santimetre olacak şekilde oluşturulmalıdır (Ulaşılabilirlik El Kitabı, 2010). 0,5 metreden fazla olan yüksekliği geçen rampalarda ya da bir rampadan bir başka rampaya geçiş varsa en az 1,5 metrelik boş alan bırakılmalıdır. Aynı zamanda bırakılan boş alanlara geçişlere engel olmayacak biçimde oturma bankları yerleştirilmelidir (TSE 12576).

Kaldırımların yol planında oluşturulacak rampaların başında ve sonunda tekerlekli sandalyenin hiçbir engele maruz kalmadan dönüşlerini yapabileceği 3 metrelik kare biçiminde bir sahanlık yapılmalıdır (Alp, 2014).

Rampalar, tekerlekli sandalye ve baston kullanıcılarını dikkate alarak eğimler güvenli ve az eğimli olacak biçimde tasarlanmalıdır. Rampaların eğimi asgari ölçülerde olmak zorundadır. Rampa eğimi en fazla tekerlekli sandalye kullanıcısının çıkabileceği bir yükseklikte olmak zorundadır. Kaplama seviyesinden 20 milimetreden fazla olan yerlerde rampa yapılması gerekmektedir. Rampaların uzunlukları maksimum %8 olmalı, 10 metreden daha büyük rampalarda maksimum eğim ise %6 olacak şekilde tasarlanmalıdır. Dinlenme yerlerine oturma bankları yerleştirilmelidir. TSE 12576 kriterlerine göre rampa eğimi ölçüleri Şekil 5'te gösterilmiştir (Bahadır, 2014).

Şekil 2.5: Rampalarda güvenli eğim aralıkları

Kaynak: (Ulaşılabilirlik El Kitabı, 2010)

Görme engelli bireyler için rampaların başlangıç ve bitişinde 1,5 metre uzunluğunda eğimsiz aynı dokuda olmayan bir mesafe olmak zorundadır. Rampaların yüzeyleri engelli bireyleri dikkate alacak şekilde dizayn edilmelidir. Zemin üzerindeki pürüzlülük 20 milimetreden fazla olmamasına özen gösterilmelidir (Ulaşılabilirlik El Kitabı, 2010).

Dış çevrede yer alan merdiven korkulukları güvenirlilik açısından rampaların başı ve sonunda 45 santimetre daha ilave edilmelidir. TSE 12576 kot farkının olduğu yerlerde 20 santimetre yükseklikte rampaların her iki tarafında merdiven korkulukları olmak zorundadır. Rampaların korumasız taraflarına tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyler için asgari 5 santimetre yüksekliğinde küpeşte bordürü olmalıdır. Yaya yolundaki rampalarda banklar ve dinlenme alanları yapılmalıdır (Bahadır, 2014).

2.5.1.3. Binalar

TSE 9111 Engelliler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gerekleri'ne göre bina girişinde, döner kapılardan uzak durulmalıdır. Döner kapının yanı sıra muhakkak engelli bireylerin kullanabileceği kapıların da bulunması gerekir. Merdivenin olduğu bina girişlerinde engelli bireylere uygun rampa,

asansör vb. alternatifler aranmalıdır. Bina ön ve girişlerinde tekerlekli sandalyelerin kolay bir şekilde dönebilmelerini sağlayacak 150x150 santimetre boyutunda sahanlık bırakılmalıdır. Koridorların 110 santimetreden az olmayacak şekilde düzenlenmelidir. Binanın zemin kaplaması kaygan, mat, ıslak ve kuru olmayan malzemelerden üretilmelidir. Kot farkı bulunan yerlerde dolaşım sürekliliğini sağlamak için (0.6 kadar olan kot farkları planlanır) rampa gibi bazı çözümlere gidilmelidir.

2.5.1.4. Merdivenler

TSE 12576 Şehir İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemeler ve İşaretlerin Tasarım Kuralları'na göre engelli bireylerin hareketliliğini engellemektedir. Bu sebeple kot farkı bulunan yerlerde uygun ölçütlerde rampalar ile çözülmeye gidilmelidir. Fakat mecburi bir biçimde merdivenlerin yapılması durumunda ise merdivenlerin bir ya da her iki tarafına muhakkak korkuluk yapılmalıdır (Ulaşılabilirlik El Kitabı 2010).

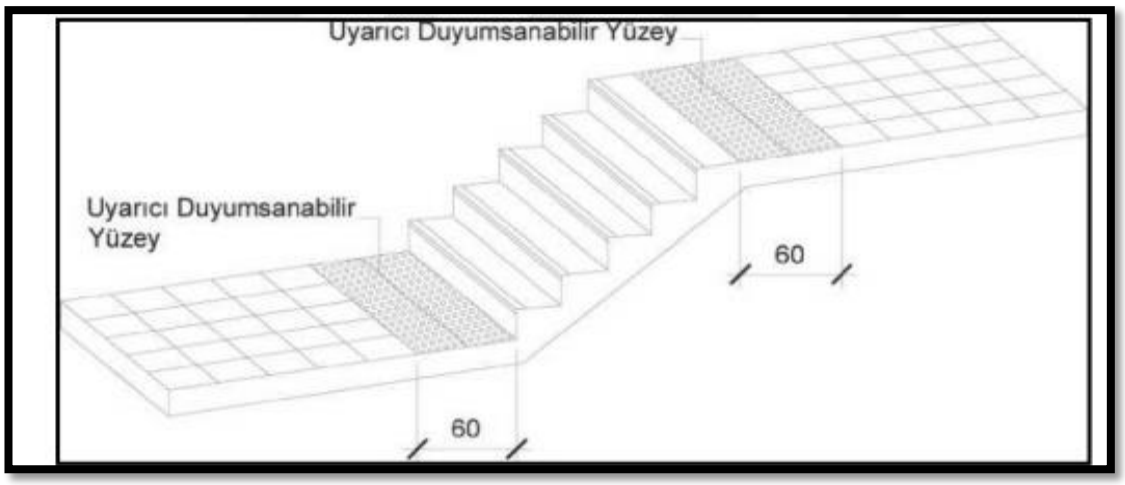
Baston ve koltuk değnek kullanıcılarının daha özgür hareket edebilmelerini sağlayan merdivenler tercih edilmelidir. Merdivenlerin yapım aşamasında korkulukların yapımı ihmal edilmemelidir. Korkuluklar merdivenlerin her iki tarafına yani merdivenin başına ve sonuna ilk ve son rıhtın 45 santimetre kadar içerisine kadar uzanmalı ve 80-90 santimetre yüksekliğinde çapı ya da genişliği 4-5 santimetre olacak şekilde düzenlenmelidir. Basamaklar merdiven tasarımında derinlik ve yükseklik olarak birbiri ile orantılı (1 derinlik + rıht = 60 santimetre-64 santimetre) derinliği minimum 28 santimetre olmak zorundadır. Engelli bireyler için aynı zamanda düzenleme olmadığı (asansör, rampa vb.) durumlarda basamak yüksekliği maksimum 16 santimetre diğer durumlarda ise maksimum 18 santimetreyi geçmemelidir. Özel merdivenler için 120 santimetre, genel merdivenler için ise 150 santimetre olmalıdır. Yaya sirkülasyonunun minimuma indiği durumlarda genişlik 60-90 santimetre arasında olmalıdır. İki kişi için uygun genişlik 120 santimetre olup eklenen her trafik şeridi için 60 santimetre eklenmek zorundadır. Merdivenlerin genişliği ideal bir biçimde çift kişiler için 150 santimetre olması, tek yönlü kullanım için ise 90 santimetre olması gerekmektedir (Eşkil, 2011).

Merdivenler yapılırken üstünde kayılmaması için pürüzlü bir malzeme kullanılmalıdır. Engel bireylerin kaymasını önlemek amacıyla merdivenlerin yürüme yüzeylerinde

kaymayı engelleyen pürüzlü kaplama yapılmalıdır hatta gerekiyorsa merdivenin üst tarafı hava etkilerine karşı kapatılacak şekilde yapılmalıdır. Merdivenlerin rıhtları ve basamak çeşitli renklerle yapılmalı ve merdivenlerin ucunda 2,5 santimetre genişliğinde koruyucu kaygan olmayan bir şerit bulundurulmalıdır. Fakat ses çıkarmayan ve gevşek dokulu malzemeler tercih edilmelidir (Eşkil, 2011). Merdivenlerin yapımında parlak olmayan, sert kaygan olmayan malzeme tercih edilmeli, aydınlandığında parlamaya ve yansıma ile göze yadsımayacak bir şekilde yapılmalıdır.

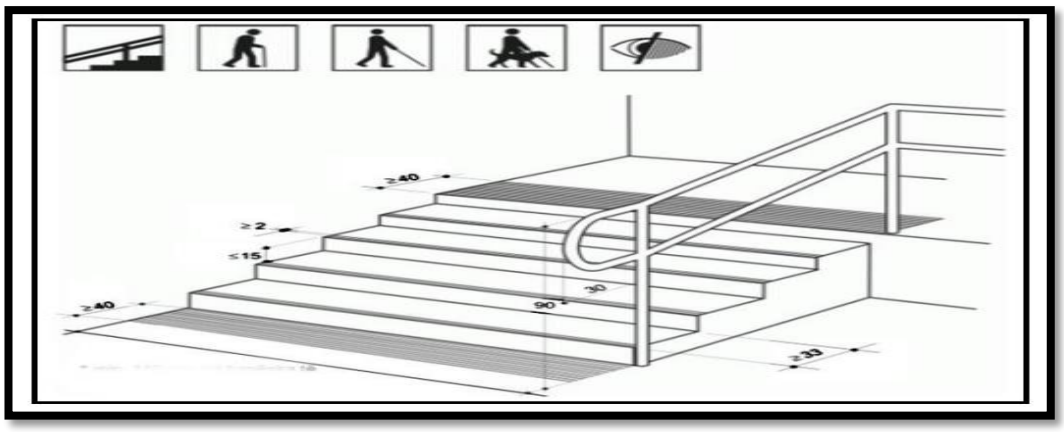
Görme engelli bireylerin merdivenleri bulabilmeleri ve anlamlandırabilmeleri için hissedilebilir yüzeyler yapılmalıdır. Hissedilebilir yüzey, birinci basamaktan hemen önce başlayıp merdivenin son basamağında ise merdivenin genişliği kadar boşluktan sonra yer almalıdır (Şekil 6, 7 ve 8). Hissedilebilir yüzey minimum 60 santimetre genişliğinde, renk ve doku açısından aynı olmayan ve anlamlandırılabilir olmak zorundadır (Ulaşılabilirlik El Kitabı 2010).

Şekil 2.6: Uyarıcı hissedilebilir yüzey

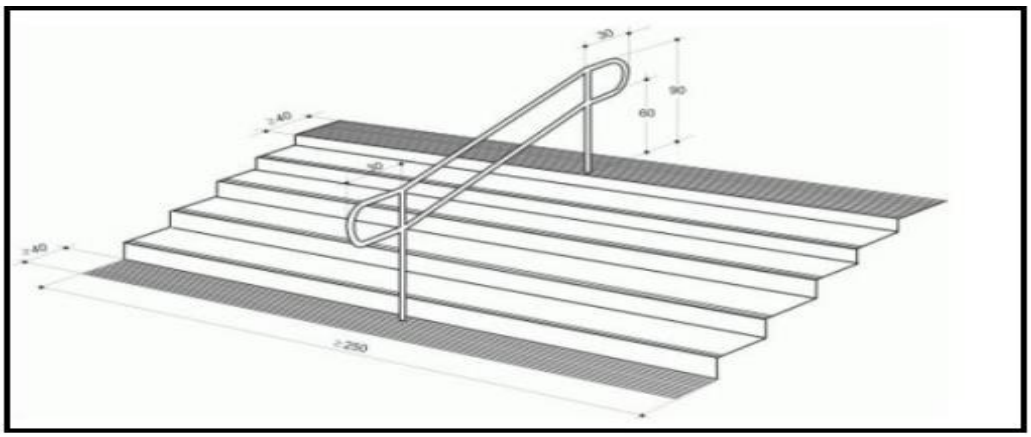
Kaynak: (TSE, 9111)

Şekil 2.7: Uyarıcı hissedilebilir yüzey

Kaynak: (TSE, 9111)

Şekil 2.8: Merdivenlerde hissedilebilir yüzeyler

Kaynak: (TSE, 9111)

2.5.1.5. Otoparklar

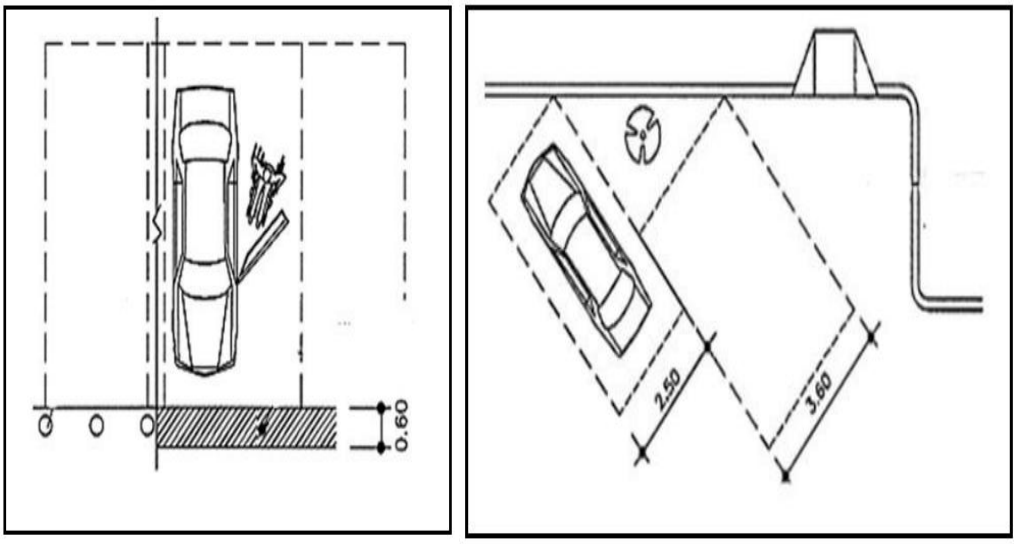
TSE 12576 Şehir İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemeler ve İşaretlerin Tasarım Kuralları'na göre engelli otoparkların bina girişlerine 30 metreden uzak olunmamasına, araçlara inmek ve binmek için yeteri kadar alan olmasına, binaya ulaşmada güvenilir yollarda bitişik şekilde yapılmasına özen gösterilmelidir. Yapılan engelli otoparklarında ışıklandırmaların yeterli seviyede yapılmasına özen gösterilmelidir. Engelli otoparkları kötü hava koşullarından (kar ve buz vs.) gibi hava şartlarından etkilenmeyecek şekilde üzeri kapalı bir biçimde tasarlanmalıdır. Engelli

bireylere yönelik yapılan otopark alanların yüksekliği net minimum 260 santimetre yükseklikte yapılmalıdır.

Engelli otoparkı bir araç yerleşecek biçimde yapılacak ise eni 400 santimetre, boyu 600 santimetre olacak şekilde yapılmalıdır fakat birçok araç için otopark yeri mevcut ise eni minimum 250 santimetre, aracın kendi etrafında rahat bir şekilde dönebilmesi için otoparkın boyu minimum 600 santimetre olmalıdır. Tekerlekli sandalye kullanıcısının kendi aracına rahat bir şekilde geçmesini sağlamak için park ettiği yer ile arasında 150 santimetre genişliğinde ve 600 santimetre uzunluğunda araca paralel boş bir sahanlık manevra alanı bulunmalıdır (Şekil 9). Bu alan ile aracın park ettiği alan arasında kot farkı varsa eğim maksimum %2'dir (TSE 9111).

1 Temmuz 1993 yılında 21624 sayılı resmî gazetede yayımlanmış olan Otopark Yönetmeliği 4. maddesi 1. bendinde, umumi binaların, bölgelerin otoparkları ile herkesin kullandığı otoparkların giriş çıkış ve asansörlerine en yakın yerlerinde birden az olmamak kaydıyla, her 20 park yerinden birinin engelli işareti konularak engelliler için ayrılması zorunludur denilmektedir (Otopark Yönetmeliği, 1993).

Şekil 2.9: Engelli otoparkı düzeni

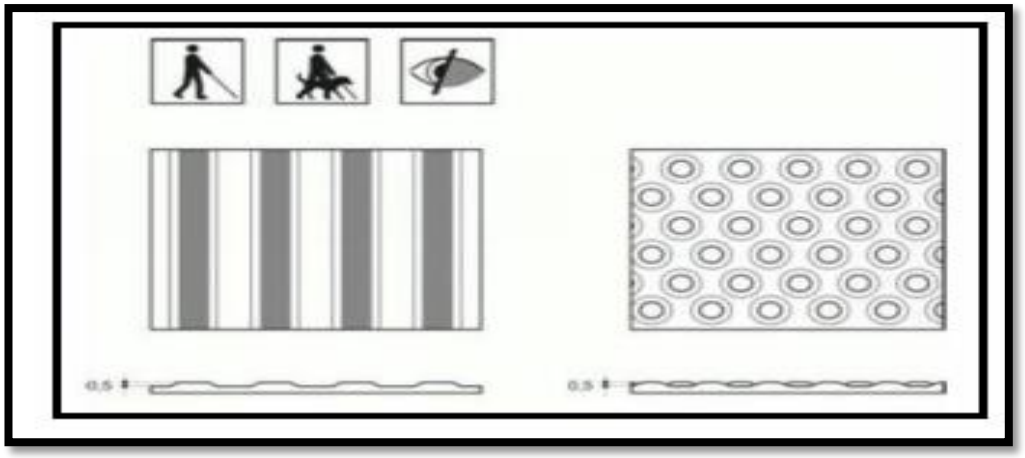

Kaynak: (TSE, 9111)

2.5.1.6. Zemin Kaplamaları

Duyumsanabilir yüzeyler, görme engelli bireylerin ya da az gören engelli bireyler için mecburidir. Şekil 10.'da görülmekte olan hissedilebilir yüzeylerde, kabartmaların yüksekliği 5 milimetre olması gerekir. Bedensel engelli olan bireyleri rahatsızlık vermeyecek bir biçimde ve ayakkabılı iken algılanabilecek düzeyde veya beyaz baston ile aşina olması gerekir. Aynı zamanda karların, su kalıntılardan daha iyi temizlenebilir olması ve tekerlekli sandalye kullanıcıları açısından uygun halde yapılmalıdır. Aynı durumda daha az gören engelli bireyler için bu yüzeyler farklı dikkat çekici renklere boyanmalıdır (Şekil 10).

Şekil 2.10: Hissedilebilir yüzey

Kaynak: (TSE, 9111)

Duyumsanabilir yüzeyler, olabilecek risklere karşı uyaranlar ve bilgilendirenler olmak üzere iki gruba ayrılır. Yaya yollarında kontrollü ve kontrolsüz geçitler arasındaki farkı belirtmek için renk de kullanılabilir. Demiryolu ya da yükseltilmiş otobüs platformu kenarlarında kullanılabilir. Diğer riskler konusunda uyarmada; merdiven, seviyeli geçiş, akan trafiğin olduğu yere yaklaşım vb. kullanılabilir. Bilgilendirme yüzeyleri geniş yerlerde yol rehber olarak ya da karışık yaya alanlarında; otobüs durağı, telefon kulübesi, tuvalet vb. yerleri bilgilendirmek için kullanılabilir (Cevizci, 2013).

2.5.1.7. Kamusal Tuvaletler

Tuvaletlerin engelliler için belirli standartları vardır. Tekerlekli sandalyedeki insanların ihtiyaçlarına uygun olmalıdır. Şekil 11 ve 12'de TSE Engelliler İçin

Binaların Teknik Gereksinimleri Yönetim Kılavuzu'na göre tuvalet ile ilgili standartlar:

Dışarıdan açılmalı ve minimum 90 santimetre genişlikte olmalıdır.

Klozetin yüksekliği 45-50 santimetre olmalıdır ve iki tarafta 80-90 santimetre yükseklikte, duvara monte edilmiş tutacak olmalıdır.

Klozetin kenarı ve duvarın mesafesi en az 65 santimetre olmalıdır.

Klozetin sifonu 70 santimetre yükseklikte veya sensorlu olmalıdır.

Lavabonun genişliği en az 50 santimetre, yüksekliği 80 santimetre ve duvar yakınında bulunmalıdır.

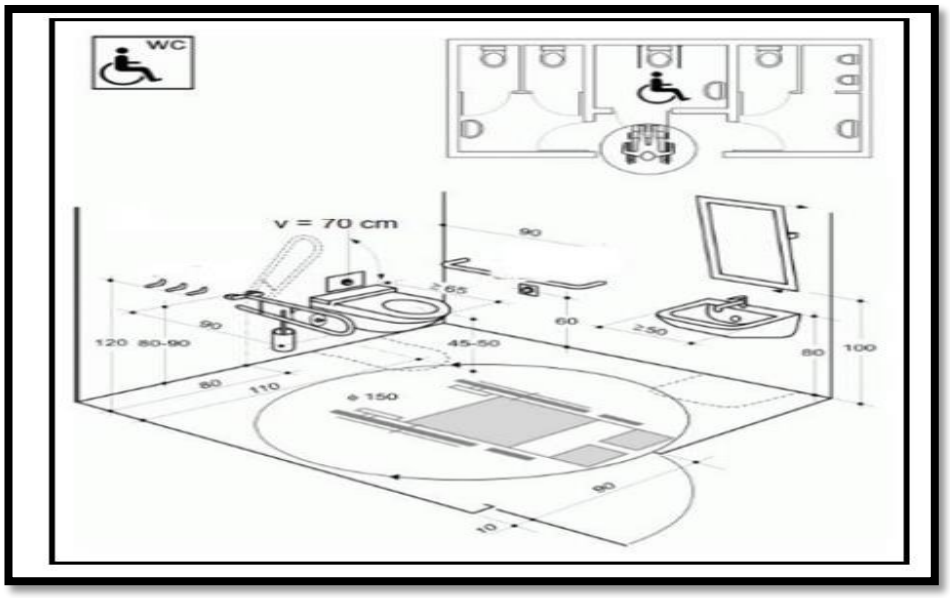
Klozetin ve lavabonun ön kısmı en az 90 santimetre genişlikte olmalıdır.

Sandalye kullanıcıları için boş alanın çember çapı en az 150 santimetre olmalıdır.

Döner aynanın yüksekliği 100 santimetre olmalıdır.

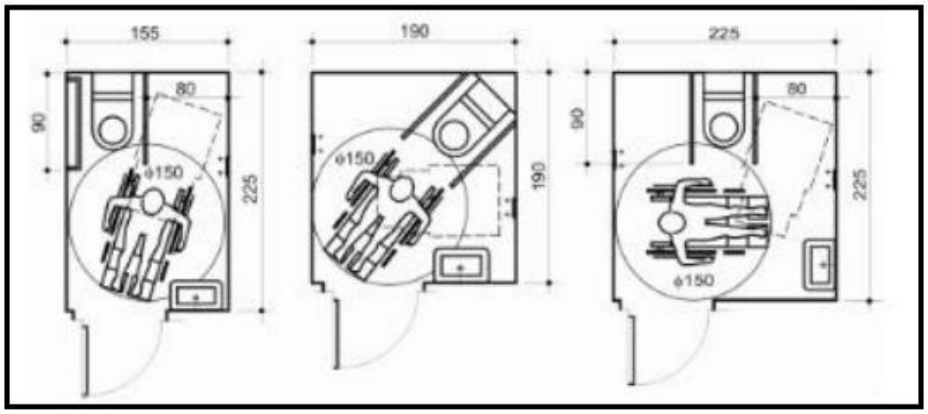
Eşya askısının yüksekliği 120 santimetre olmalıdır.

Şekil 2.11: Engelliler için tuvalet standardı

Kaynak: (TSE, 9111)

Şekil 2.12: Engelli bireyler için tuvalet boyutları

Kaynak: (TSE, 9111)

2.5.1.8. Kent Mobilyaları

TSE 12576 Şehir İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemeler ve İşaretlerin Tasarım Kuralları'na göre kent mobilyaları, kentsel dış ortamları bütünleyen, şehre isim veren unsurlardır. Engelli bireylerin de bu ortamlardan en iyi seviyede faydalanmaları gerekmektedir. Kent mobilyaları; bilgilendirme de yol aydınlatmasında ve trafiği yönlendirmede ya da konfor olanakları vermede kullanıcılara yardımcı olma konumundadır. Bu unsurlar şehirde engelli bireylerin hareketlerini sınırlandırmayacak şekilde yapılmalıdır (Eşkil, 2011).

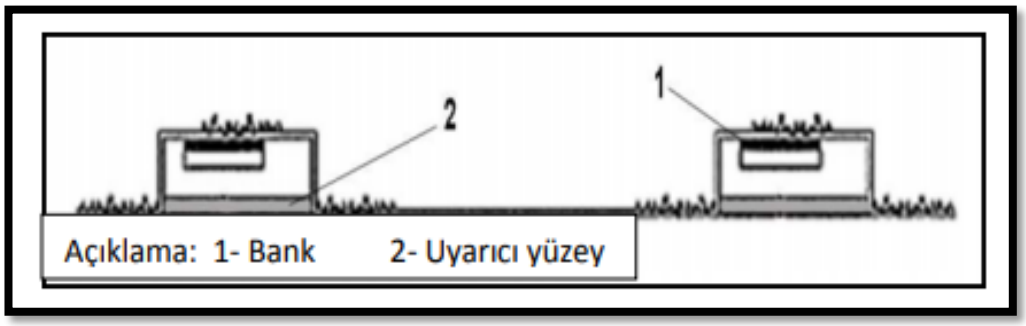
Kent mobilyaları, şehirsel dış ortamları bütünleyen, şahıslar için gerekli olan rahatlığı sunan araç gereçler olup engellilere uygun dizayn edilmesi gerekmektedir. Bunlara örnekler verecek olursak çöp kutuları, aydınlatmalar, ilanların reklam panoları, bank diye sıralayabiliriz. Kent mobilyaları, engelli bireylerin hareket alanlarını sınırlandırılacak biçimde olmamalıdır. Görme engellilerin bastonları ile hissedilebilir ya da algılayabilmelerine olanaklar sağlanmalıdır. Yürüyüş yollarındaki her bir engel, özellikle görme engelli bireyler için karşıt renkler ya da yüzey kaplamalarında doku farklılığı olacak biçimde konumları tanımlamalıdır (TSE 12576). Engelli bireylerin ve yaşlı insanların gereksinimleri kentsel mekânda yaya hareketleri göz önünde bulundurularak dizayn edilmiş olmalı, kent mobilyalarına yönelik kriterler uygulanış biçimleri park mekânlarında geniş biçimde yer verilmelidir (Özdingiş, 2007).

Kent mobilyaları düz kenarlara sahip olmalıdır. Rahat bir biçimde anlamlandırabileceği renkler tercih edilmeli, çevreyle uyuşmayan renkler tercih düşünülmelidir. İş yerlerinin önünde kaldırımı işgal etmeyecek donatılar ve hareket kısıtlılığı olan yayaların hareketlerini kısıtlamayacak şekilde düzenlenmelidir. Aynı zamanda bina çıkmalarının, reklam panoları ve işaret levhalarının zeminden en az 220 santimetre yükseklikte olması gerekmektedir. 220 santimetre ve daha düşük olan merdiven altları kapatacak şekilde olmalıdır (TSE 12576).

2.5.1.9. Dinlenme Alanları ve Banklar

TSE 12576 Şehir İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemeler ve İşaretlerin Tasarım Kuralları'na göre dinlenme mekânları ve oturma bankları, kaldırım yürüme yerleri dışında, kaldırımın genişliğine bağlı kalarak yaya akımını kısıtlamayacak ve hareket kısıtlılığı olan engelli bireyler dâhil tüm yayaların aktif şekilde kullanabileceği biçimde yapılmalıdır. Ticaretin yoğun olduğu ve parklardaki alanlarda uygun mesafelerle düzenlenmelidir (Şekil 13), (TSE 12576).

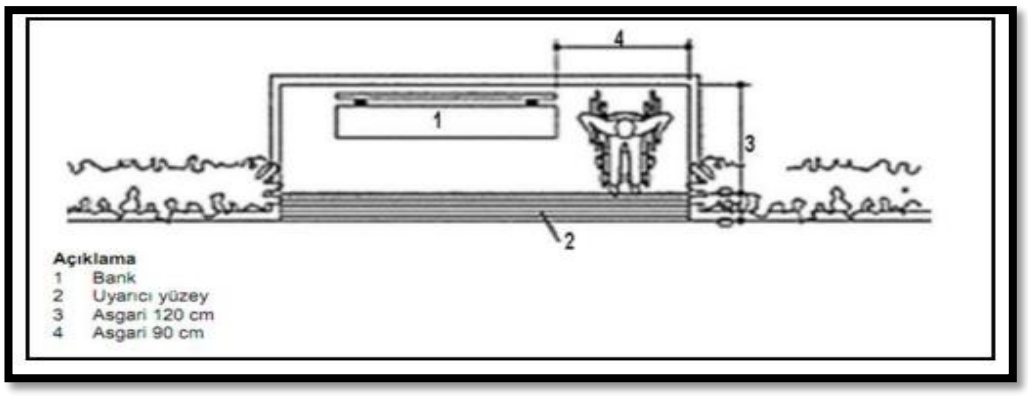
Şekil 2.13: Dinlenme banklarının yerleştirilmesi (üstten görünüş)

Kaynak: (TSE 12576)

Dinlenme yerlerinde bankların yanında tekerlekli sandalyenin yanaşabileceği şekilde en az 120 santimetre aralık bırakılmalıdır (Şekil 14), (TSE 12576).

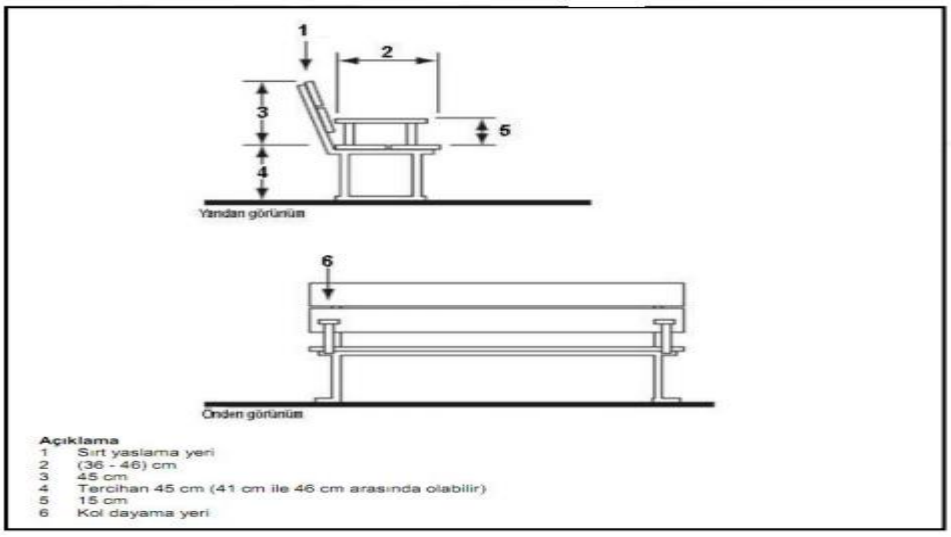
Şekil 2.14: Oturma banklarına tekerlekli sandalyenin yanaşması

Kaynak: (TSE 12576)

Oturma banklarının yerden yüksekliğinin 45 santimetre olmalı ve sırt dayama alanının mevcut olmalıdır (Şekil 15), (TSE 12576).

Şekil 2.15: Dinlenme bankı boyutları

Kaynak: (TSE 12576)

2.5.1.10. Çöp Kutuları

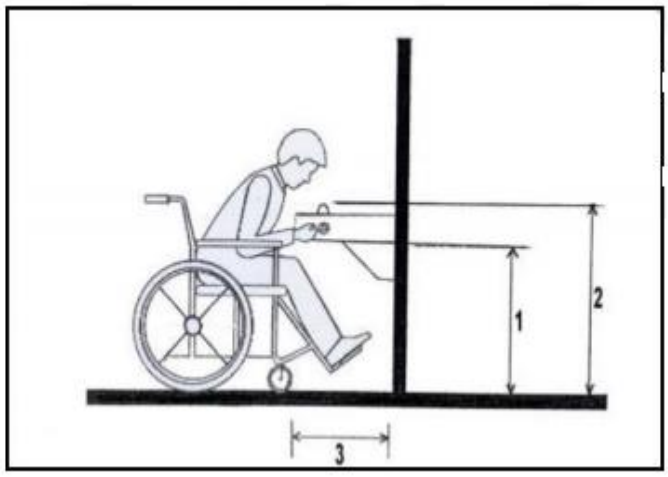
TSE 12576 Şehir İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemeler ve İşaretlerin Tasarım Kuralları'na göre çöp tenekeleri zıt renkli bir elle tutabilecek biçimde kapağı olmalı ve yaya emniyet şeridine yerleştirilmelidir. Çöp tenekeleri yaya hareketine engel

olmayacak biçimde yaya kaldırımı kenarında bordür taşına asgari 40 santimetre mesafede ve 90-120 santimetre zeminden yüksekliğe yerleştirilmelidir (TSE 12576).

2.5.1.11. Çeşmeler

TSE 12576 Şehir İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemeler ve İşaretlerin Tasarım Kuralları'na göre dış ortam kullanımında, çeşme ebatları tekerlekli bir sandalyenin yanaşabilmesi için önünde en az 60x130 santimetre genişliğinde sahanlık olmalıdır (Şekil 16). Çeşmeler el ya da ayak ile komuta edilebilecek bir cihaz ile açılabilmelidir (TSE 12576).

Şekil 2.16: Engelli bireyler için çeşme ebatları

Kaynak: (TSE 12576)

2.5.1.12. İşaret ve Levhalar

TSE 12576 Şehir İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçi Yollar-Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemeler ve İşaretlerin Tasarım Kuralları'na göre günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan devletlere yönelik olan engelli haritaları, kentlerdeki yönlerini bulma ve engelli bireyler için ulaşımlarının kolaylaşması amacıyla birtakım olanaklar sağlanmıştır. Öncelikle mobil uygulamaları, üç boyutlu haritalar ve navigasyonlar engelli bireyler için faydalı alternatiflerden bazılarıdır (Jeffrey ve Fendley, 2011).

Engelli bireylere ayrılmış otopark tesislerinde engelli bireylerin park edebileceği, görülen ve rahat bir biçimde görülüp okunabilen engelli levhasıyla park tesisleri içinde engelli bireylerin park yapacağı alana kadar istikamet gösterici engellilerin levhası yer almalıdır. Açık olan parklarda ve kapalı olan park tesislerinde yerde, duvarda ve tavana asılı engelli bireylere yönelik park işaretleri konulmalıdır.

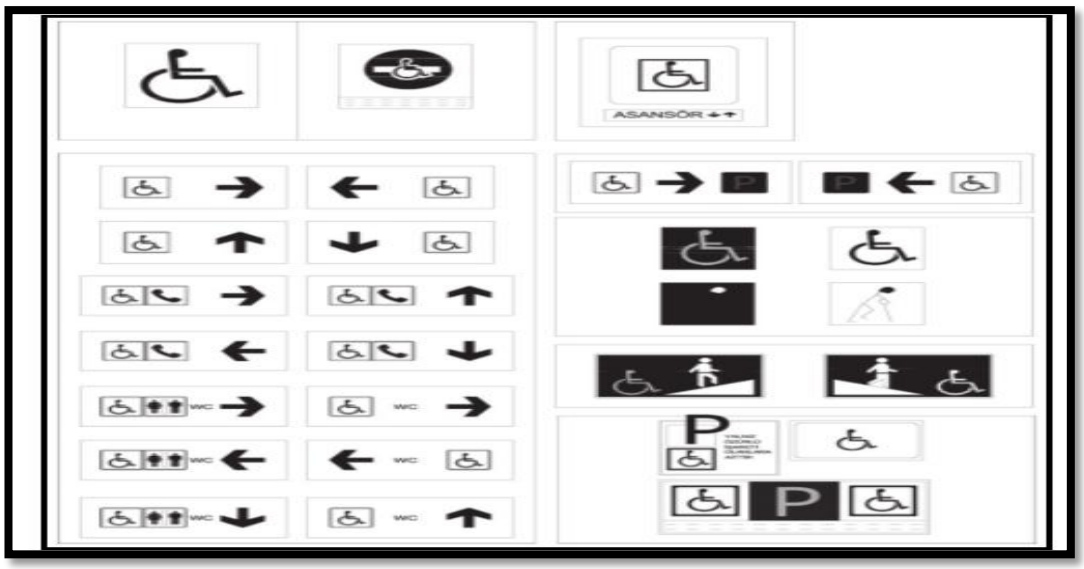
Gece kullanımını kolaylaştırmak amacıyla otoparklarında bulunan yol işaretlerini aydınlatılmalıdır. Otopark alanlarının hem girişleri hem de çıkış noktalarında kot farkı olmamalıdır. Kot farkı var ise giriş ve çıkışlarda bu eğim %8'i geçmemek kaydıyla rampalar oluşturulmalıdır. Otopark alanlarının giriş ve çıkışlarında yerin kayganlığını engelleyen kaplanmayacak şekilde yapılmalıdır. Otoparkların giriş ve çıkışlarında araç trafiğini engellemeyen fark edilebilecek alanlara engelli bireylerinde anlamlandıracağı kent, çevre, acil durum gibi bilgilerin mevcut olduğu panolar yerleştirilmelidir (TSE 12576). İşaretler sadece görme veya duyma engelliler için değil herkes için gerekli olan elemandır. Şekil 17'de engellilere ait uluslararası işaretler görülmektedir.

Levhalar kolay görülebilecek yerlerde yerleştirilmelidir. Yazı karakteri, boyu ve karakter ebadı okunaklı ve kolay anlaşılır olmalıdır. Yön levhalarının, az gören bireylere rahatlık sağlaması için kontrast ve canlı renklerde olması gereklidir.

İşaret ve levha tabelaları 120-160 santimetre yükseklikte olmalıdır. Yani yaklaşık göz hizasında yerleştirilmelidir. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının yoğun olduğu bölgelerde daha aşağıya yerleştirilmesi gerekir.

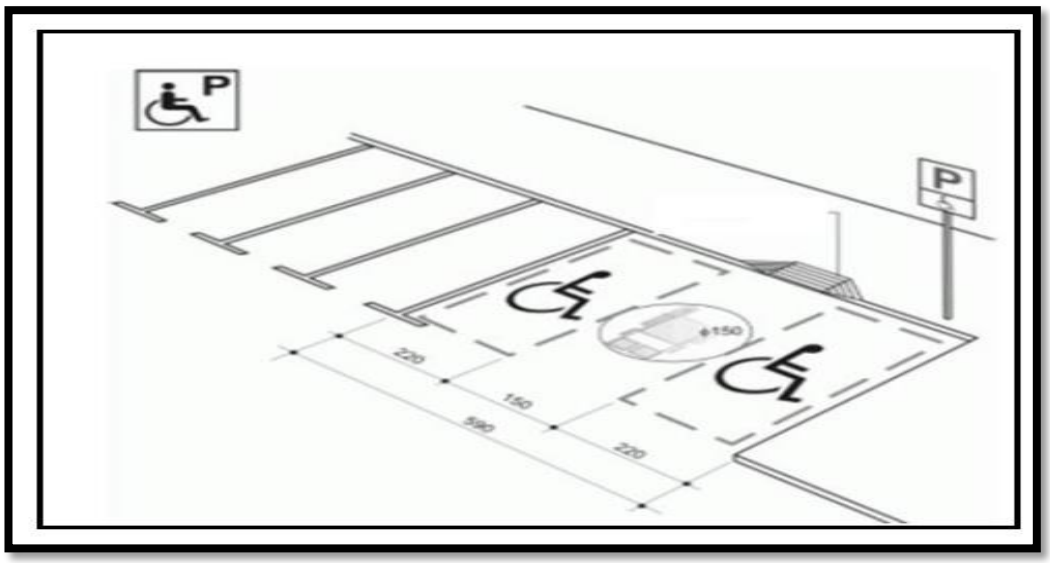
Lavabolarda, engellilere ayrılmış otomobil park alanlarında "engelli" işaretine yer verilmelidir. Şekil 18'de engellilere ayrılmış park alanı görülmektedir. Görme engelliler için sesli yönlendirme, bilgi verme vb. cihazlar bulunmalıdır.

Şekil 2.17: Engellilere ait uluslararası işaretler

Kaynak: (TSE, 9111)

Şekil 2.18: Otoparkta engellilere ayrılmış park alanı

Kaynak: (TSE, 9111)

2.5.2. Sosyal Etmenler

Engelli bireylerin öteki bireyler gibi birtakım toplumsal gereksinimleri vardır. Fakat engellerinden ötürü, çoğu sınırlandırmalarla karşılaştıkları, insanlar tarafından yanlış anlaşıldıkları ve toplumdan gelen toplumsal baskılardan ötürü de toplum içinde

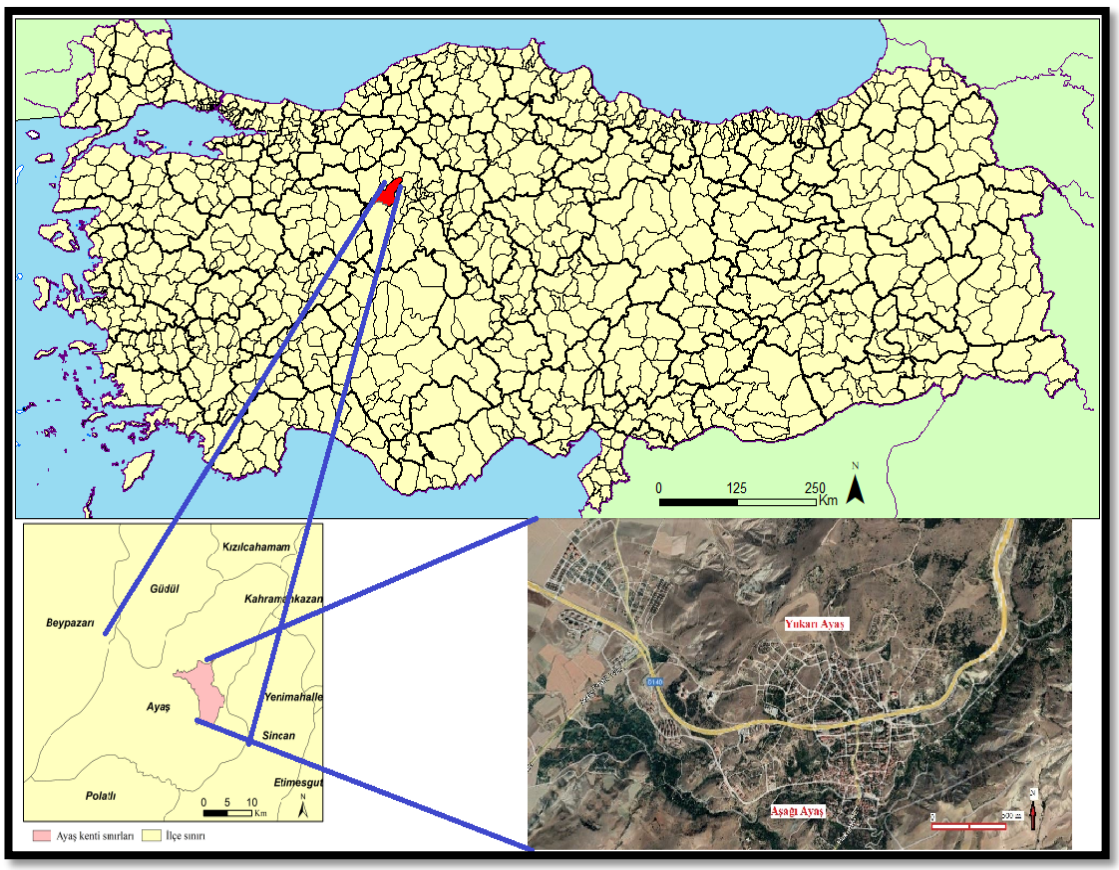
yabancılaşmaya doğru gittikleri görülmektedir ya da kendileri tarafından o şekilde hissedilmektedir. Toplumdan gerekli alakayı ve yardımı alamayan engelli ise daha birçok kısıtlamalar ve faktörlere maruz kalmaktadır.

Engelli bireylere karşı toplumsal hissiyatın yeniden biçimlenmesi ve değişimi için pozitif metotlar mevcuttur. Fakat muhtemelen engellilerin toplumsal rolleri değişiklik göstermeyecektir. Özerkliğin kabul edilmemesi, engelli bireye karşı klasik ve anlaşılmamış stildeki perspektifi güçlendirecek, yaşam stili tercihlerinde yeterli olmayacaktır (Sağlık, 2010). Engelliler, toplumsal dayanağa sahip olmalarının kendilerini daha iyi ve sağlıklı hissetmelerini sağlayacaktır.

3. ÇALIŞMANIN ALANI: AYAŞ KENTİ

Ayaş, başkentin 58 kilometre kuzeybatısında yer alıp, 1158 km^2'lik bir alanı kaplamaktadır. Kuzeyinde Güdül ve Kızılcahamam, batısında Beypazarı, doğusunda Sincan ve Kazan ve güneyinde Polatlı ilçeleri yer almaktadır (Harita 1). Konum olarak engebeli yapıya sahip bir ilçedir. Yükseklikleri 1300-1500 metre arasında değişiklik gösteren birbirine paralel iki dağ sırası mevcuttur. Bu sıralanış kuzey güney yönündedir. Batı dağ sırası, doğu dağ sırasına nazaran daha alçaktadır. Ayaş ve Kazan ilçelerini bu dağ sıraları güneyden kuzeye doğru uzanan Uyku, Güzel ve Abdüsselam dağlarını barındırır. Abdüsselam Dağı, bahsi geçen dağların en yükseği olmasıyla beraber yüksekliği 1603 metredir. Kara ikliminin yirmi dört belirgin özelliği görülen Ayaş'ta, yaz dönemleri kurak ve sıcak, kış dönemleri ise soğuk seyretmektedir. Ayaş ilçe merkezi nüfusu, 2021 yılı itibarıyla 13.093'tür.

Harita 3.1: Ayaş ilçesinin lokasyon haritası.

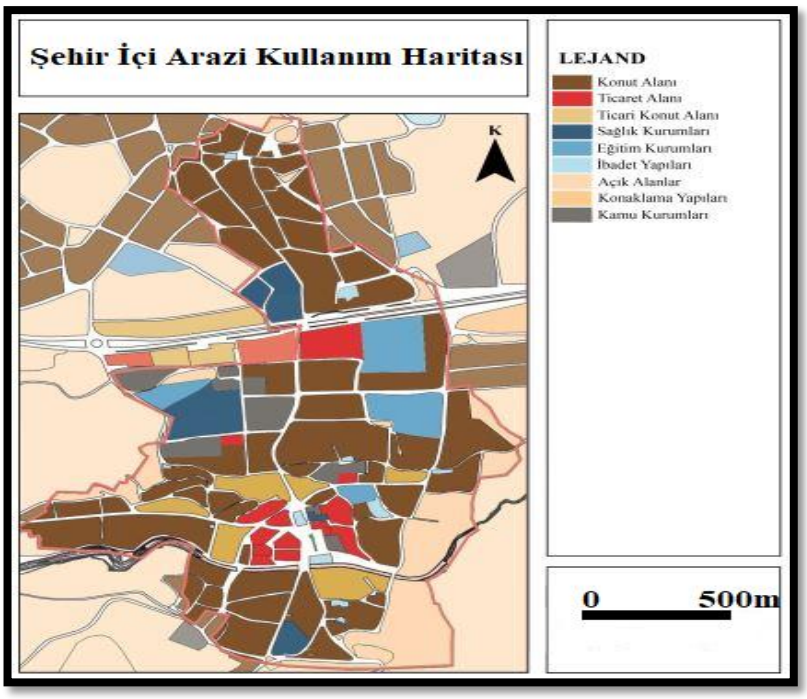

Ayaş ilçesinin kent doku alanı, sahip olduğu topoğrafya ulaşımın güçlükle aşıldığı bir yerleşim alanıdır. Ankara'ya giden Beypazarı yolu ilçesinin yerleşim alanını iki ayırmaktadır. Kuzeyinde bulunan kısım "Yukarı Ayaş", güney kısmında ise "Aşağı Ayaş" yer almaktadır. (Harita 1).

Güney kısmında yer alan "Aşağı Ayaş"ta eski kent dokusunun izleri daha yoğundur. "Yukarı Ayaş" bölgesinde geçmişte bulunan geleneksel doku; çok fazla oluşan heyelanlar sebebiyle yerleşim alanını Aşağı Ayaş ve Ankara yönüne doğru daha fazla kayması nedeniyle korunamamıştır (İnci, 2012).

Yapı, izleri göz önünde bulundurursak yerleşim alanlarının günümüzden yaklaşık olarak iki kat daha fazla olduğunu, yapı parsellerinin eğim doğrultusuna dik yerleşmesinin sokakların üzerinde bulunduğu, yapıların bahçe şeklinde ve ayrık bir nizam düzeninde olduğu görülmektedir. Bahçelerin avlu kısmı sokağı görmektedir. Ayrıca konutlar eğim yönüne paralel ve güney kısmına bakmaktadır. "Yukarı Ayaş" bölümünde Karakaya Kaplıcası, Kırkgözler Konağı Karakaya Camii ve Eski Belediye Binası yer almaktadır. "Aşağı Ayaş" kısmında ise kuzey yönüne doğru gidildikçe kamu kurum ve kuruluşların, yeni yapılan konutlar bulunmaktadır. Bu yeni yapılaşmalar kültürel dokuya daha fazla zarar vermiştir. Kültürel yapı doku ise eğim yönüne paralel bir şekilde doğu batı yönüne uzanan Ankara Beypazarı yolu üstünde sokaklarda yer almaktadır (İnci, 2012). Şehir içi arazi kullanım haritasını incelediğimizde Paşa Hamamı Şeyh Muhiddin Camii, Ulu Cami, belediye binası ve çevrelediği alan, odak noktası niteliğindedir (Harita 2). Ticaret alanları da söz konusu odak bölgede bulunmaktadır (Cesur, 2019).

Harita 3.2: Şehir içi arazi kullanım haritası

Kaynak: (Cesur, 2019'dan değiştirilerek).

Ayaş'ta sınıfsal tabakalaşma yoktur. Tüm gelir grubundan aileler birlikte yaşamakta, ailelerin gelir ve gider düzeyleri yaşam alanlarında anlaşılmaktadır. Kentin dokusunda toplumun yaşam tarzı, mahallelerin oluşumunda ise dinî yapılar etkili olmuştur. Mahalleler genel olarak ibadethaneler çevresinde yer almıştır. Daha önceleri birbirlerinden bağımsız halde yer alan mahallelerde konutların çoğalmasıyla bu düzensizlik yerine toplu ve düzenli yapılaşmaya gidilmiştir. Sivil mimarlık örneklerinden olan mescit, fırın, sokaklar, ibadethaneler, yapılar, dükkânlar yer almaktadır. Ayaş kentinin en önemli özeliklerinden biri de topoğrafyaya uygun bir biçimde konumlanmasıdır. Eğimin yönünde bulunan sokaklarda caddelerde rampalar bulunur. Ayaş yerleşkesinde sokaklar geniş olmamakla beraber kıvrımlı, uzun, suyun kolaylıkla akması için her iki taraftan eğimlidir. Kendine has bulunan sokakların tasarımı Arnavut kaldırımıdır. Günümüze doğru sokak ve caddelerin tasarımı Arnavut kaldırımı yerini asfalta bırakmıştır. Kentin geleneksel dokusunun korunduğu özellikle güney kısmında çoğunlukla her yapı bir diğer yapının rüzgâr ve güneş gibi iklimsel, manzaraların, göze hitap eden estetik ögelerden yararlanabileceği şekilde tasarlanmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Ayaş Kentinin Saha Çalışmaları Bulguları

Ayaş ilçesi Ankara yolu ve Ayaş yolu Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi'nde görme engelli kişilerin yayalara sunulan yolu kullanmalarına rehberlik edecek hissedilebilir kabartma yüzeyli materyaller bulunmamakta ve zemin ile kaldırım kot farkından dolayı olması gereken engelli rampası bulunmamaktadır. Bordür taşı, kaldırım taşı, betonarme ile yürüyüş yollarının üzerinde kırıklı, çatlamalı aynı zamanda çökmeli vb. sıkıntılar mevcuttur (Fotoğraf 1), (Fotoğraf 2) ve (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 4.1: Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi'nde kaldırımlar (Yunus İnan 6 Ocak 2022).

Fotoğraf 4.2: Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi'nde kaldırımlar (Yunus İnan 6 Ocak 2022).

Fotoğraf 4.3: Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi'nde üst geçit (Yunus İnan 6 Ocak 2022).

Söz konusu caddedeki üst geçit merdiveni başında görme engelli bireylerin, merdivene yaklaştığını anlayabileceği yahut merdivenin sonlanacağına dair, yer döşemelerinde herhangi bir uyarıcı materyal bulunmamakla beraber yürüme engelli bireyler için de herhangi bir asansör bulunmamaktadır (Fotoğraf 4) ve (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 4.4: Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi'nde kaldırımlar (Yunus İnan 6 Ocak 2022).

Fotoğraf 4.5: Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi'nde Kaldırımlar (Yunus İnan 6 Ocak 2022).

Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi'ndeki EGO durağında yolcu bindirme ve indirme yerleri mevcuttur. Yolcu bindirme ve indirme yerleri derinlikleri, uzunlukları ortak tasarım rehberine (standart) orantılı bir şekilde tasarlanmamıştır. Yolcu bindirme ve indirme yerlerinde kot farkı olan engelli rampaları mevcut değildir (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 4.6: Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi Otobüs Durağı (Yunus İnan 6 Ocak 2022).

Toplu taşıma araçları engelli bireylerin kullanımına uygun olarak hizmet vermektedir (Fotoğraf 7 ve 8).

Fotoğraf 4.7: Ayaş ilçe merkezi EGO belediye otobüsü (Yunus İnan 6 Ocak 2022).

Fotoğraf 4.8: Ayaş ilçe merkezi EGO belediye otobüsü (Yunus İnan 6 Ocak 2022).

Ayaş ilçe merkezinde yer alan en işlek caddelerinden olan Hekim Şaban Şifai Caddesi, 1. Okul sokağı ve Süzen 1 Caddesi incelenirken ilçe coğrafyasından dolayı, yamaç ve dik rampalar olduğu görülmüştür. Bu durum engelli bireylerin ilçe merkezinin her yerini özgür bir şekilde dolaşmalarına imkân sağlamamaktadır. Her iki cadde engelli bireyler için TSE standartlarına uygun bir düzende yapılmadığı gibi görme engelli bireylerin ilçe merkezinde rahat bir şekilde dolaşmalarına kılavuzluk edecek hissedilebilir kabartma yüzeyli döşemeler ve engelli rampaları çok sınırlı kesimlerinde olmakla beraber hareketi engelleyen sabit engelleyici elektrik direkleri ve diğer türde sabit engeller vardır (Fotoğraf 9, 10, 11 ve 12).

Fotoğraf 4.9: Hekim Şaban Şifai Caddesi Hacıveli Mahallesi kaldırımlar (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Fotoğraf 4.10: Okul Sokağı Hacımemi Mahallesi kaldırım ve engelli hemzemini (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Fotoğraf 4.11: Süzen 1 Caddesi Ömerlioğlu Mahallesi kaldırımlar ve engelli hemzemini (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

-

Fotoğraf 4.12: Süzen 1 Caddesi Ömerlioğlu Mahallesi kaldırımlar ve engelli hemzemini (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı, Şeyh Muhittin Mahallesi'nde yer almaktadır. Ayaş merkezine yürüme mesafesindedir. İki adet araç ve yaya girişi bulunur. Önünden yol geçmekte olup işlek konumdadır. Parkın bulunduğu alana ulaşım kent merkezinden ve diğer tüm mahallelerden belediye otobüsleri ya da özel araçlar ile sağlanmaktadır. 500 metre ilerisinde okul bulunur. Parkın yapımına 2007 yılında başlanmış, aynı yıl içinde hizmete açılmıştır. Oradaki ikamet eden halkın ihtiyacına göre 3000 metrekare alana yapılmıştır. Yürüyüş yolu ve çardaklar bulunmaktadır. Parkın içinde toplamda iki adet tuvalet (bay, bayan) yapılmıştır. Çocuklar için oyun alanı kurulmuş olup zemin kauçuk malzeme ile kaplanmıştır. Merkez parkta girişler engelli çocuklar dikkate alınarak düzenlenmemiştir (Fotoğraf 13).

Parkın içinde bedensel engelliler için engelli giriş rampası mevcut olmasına rağmen görme engelliler için kılavuz yollar veya döşemeleri bulunmamaktadır. Parkta tutunmak için yapılan korkuluklar engelliler için özel olarak tasarlanmamış ancak genişlik ve yükseklik durumları önemsenmemiştir. Ayrıca engelli tuvaleti de yapılmamıştır.

Fotoğraf 4.13: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'nda çocuk oyun alanında uygun olmayan engelli rampası.

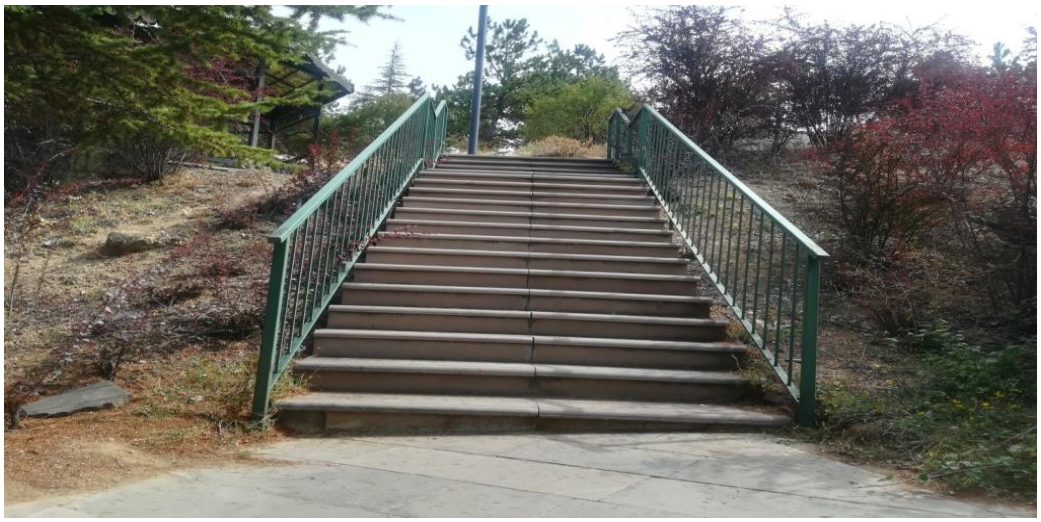

Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki tuvaletlere bakıldığında merkezdeki parkların tuvaletleri ile kıyaslandığında eş değer tasarlanmadığı görülmektedir. Ayrıca engelli tuvaleti de bulunmamaktadır (Fotoğraf 14). Parkın içinde yer alan diğer bölümler arasında geçişler merdivenler ile sağlanmış fakat engelli bireyler için rampa yapılmamıştır. Merdivenlerin başındaki ve sonundaki parke taşları da görme engelli vatandaşları dikkate alan hissedilebilir uyarı bilgilendirmesi mevcut değildir (Fotoğraf 15).

Fotoğraf 4.14: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki tuvaletler (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Fotoğraf 4.15: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki merdiven (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki çeşme, araç giriş ve yaya girişinin hemen yanında bulunması sebebiyle konumu bakımından engelli bireylerin erişimi için uygundur (Fotoğraf 16).

Fotoğraf 4.16: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki çeşme (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Arazi yapısı sebebiyle çeşitli yerlerde eğimin değişiklik göstermesi, engelli bireylerin yürüyüş yolu üzerindeki hareketlerini zorlaştırmasının yanı sıra yaya yolu girişlerinde engelli rampası yapılmamıştır (Fotoğraf 17, 18 ve 19).

Fotoğraf 4.17: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki yaya girişi (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Fotoğraf 4.18: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki kamelya yaya girişi (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Fotoğraf 4.19: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndan bir görüntü (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki çocuk oyun alanının zemini uygun malzeme ile kaplanmıştır (Fotoğraf 20).

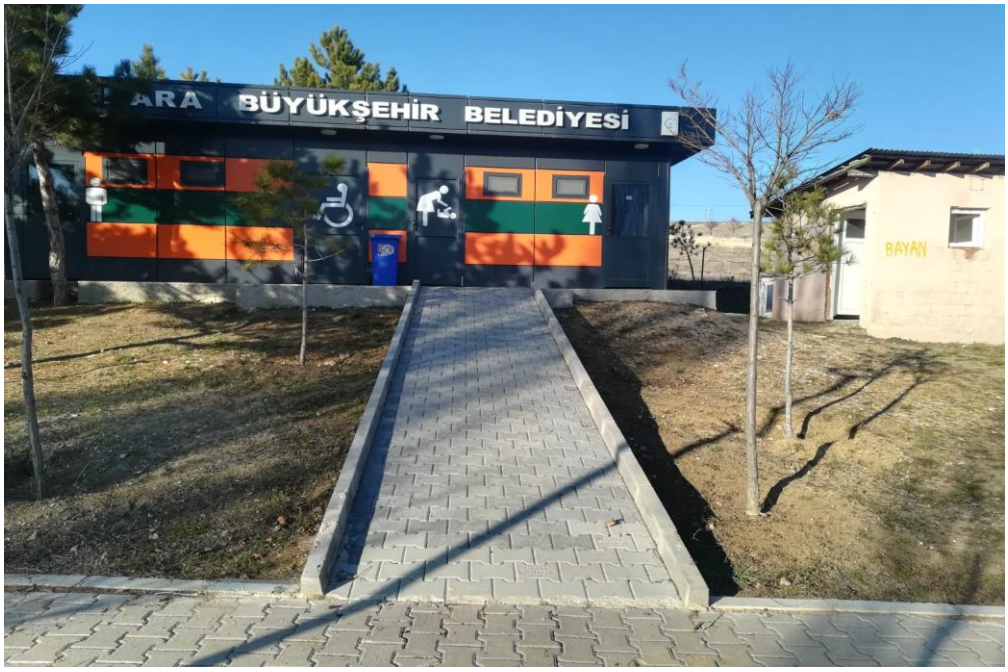
Fotoğraf 4.20: Tarihî Ayaş İpek Yolu Parkı'ndaki çocuk oyun alanı (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Kiraz Dibi Gölet'i, Şeyh Muhiddin Mahallesi'nde yer almaktadır. Ayaş ilçe merkezine yedi dakikalık mesafede özel araçlar ile ziyaretler gerçekleştirilmektedir. Suyun olması ve şehir gürültüsünden uzak olması sebebiyle en fazla tercih edilen park alanlarındandır. Parkın içerisinde belediyenin yapmış olduğu bir engelli tuvalet mevcuttur. Gölün etrafı kilit taşlarla döşenmiş, park alanı içerinde bir çocuk oyun parkı ve 10 kamelya mevcuttur.

Kiraz Dibi Gölet'inde Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin yapmış olduğu engelli tuvaleti, TSE standartlarına uygun olarak yapılmıştır (Fotoğraf 21 ve 22). Çocuk oyun alanı ise zemin toprak olmasına rağmen yumuşak dokulu kauçuk kullanılmamıştır (Fotoğraf 23).

Fotoğraf 4.21: Kiraz Dibi Gölet'i engelli tuvaleti (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Fotoğraf 4.22: Kiraz Dibi Gölet'i engelli tuvaleti (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Fotoğraf 4.23: Kiraz Dibi Gölet'i çocuk oyun alanı (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Karakaya Parkı, ilçe merkezine 6 kilometre uzaklıkta olup Hacı Recep Mahallesi'nde yer almaktadır. Parkın yapımına 2015 yılında başlanmış, aynı yıl içinde hizmete açılmıştır. İlçe merkezine sapa yol üstünde yapıldığı için herhangi bir dolmuş geçmemektedir. Etrafında gecekondu evler olmakla beraber Ankara evleri ve iki katlı yapılar yer almaktadır. Parkın çevresinde herhangi bir eğitim, kamu binaları bulunmamaktadır. Oradaki ikamet eden halkın ihtiyacına göre 2054 m^2 alana yapılmıştır.

Karakaya Parkı girişi tekerlekli sandalye kullanan bireylere yönelik uygulanmış, parkın zemini ise kısmen beton kısmen de yumuşak zeminli kauçuk ile yapılmıştır (Fotoğraf 24 ve 25).

Fotoğraf 4.24: Karakaya parkı girişi (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Parkın içinde çocuk oyun alanı, üç kamelya ve oturaklar mevcuttur (Fotoğraf 26 ve 27). Parka fazla önem verilmeyip içinde tuvalet bulunmamakla birlikte engelli rampası ve onların tutunması içi korkuluk ve kılavuz yollar da yapılmamıştır (Fotoğraf 28).

Fotoğraf 4.25: Karakaya parkı spor aleti (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Fotoğraf 4.26: Karakaya Parkı kamelyası (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Fotoğraf 4.27: Karakaya Parkı'ndaki oturak (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

Fotoğraf 4.28: Karakaya Parkı'nda çocuk oyun alanı (Yunus İnan 13 Eylül 2021).

86 Evler Parkı, Emine Tevfika Mahallesi'nde, Ankara Ayaş Yolu üzerinde bulunmaktadır. Parkın caddeye bakan açık üç cephesi vardır. Park, Hayati Gürtan Hatıra Ormanı yakınında yer almaktadır. Etrafında tekdüze yapılar ve TOKİ bulunmaktadır. Parkın yapım çalışmalarına 2015 yılında başlanmış, 2016 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. 2829 m^2 büyüklüğündeki parkın tek girişi mevcuttur. Parkın içinde yeşil alan ve birkaç kamelya bulunmaktadır. Parka fazla önem verilmemiş olup çocuk parkı, tuvalet, yürüyüş yolu ve engellilerin zorlanmaması için engeli rampası, korkuluk, kılavuz yollar da yapılmamıştır (Fotoğraf 29).

Fotoğraf 4.29: 86 Evler Parkı'ndaki kamelya (Yunus İnan 13 Eylül 2021)

4.2. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Elde edilen literatür çalışmasındaki tanımlamalar üzerinden anket çalışması yapılmıştır. Ayaş kentindeki engelli bireylere yönelik yapılan anket çalışmasında, engelli bireylerin kişisel yaşamları, kentsel alanından yararlanma durumları, yaşamış oldukları sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket uygulaması yüz yüze yapılmış olup 18 yaş altı engelli bireylerin ailelerinden izin alınarak, zihinsel engel düzeyi ağır olan bireyler de ve 18 yaş altı engelli bireyler içerisinde gerekli durumlarda ailenin görüşleri üzerinden anket uygulaması tamamlanmıştır. Tüm bu verilerin ışığında kente ve rekreasyon alanlarına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

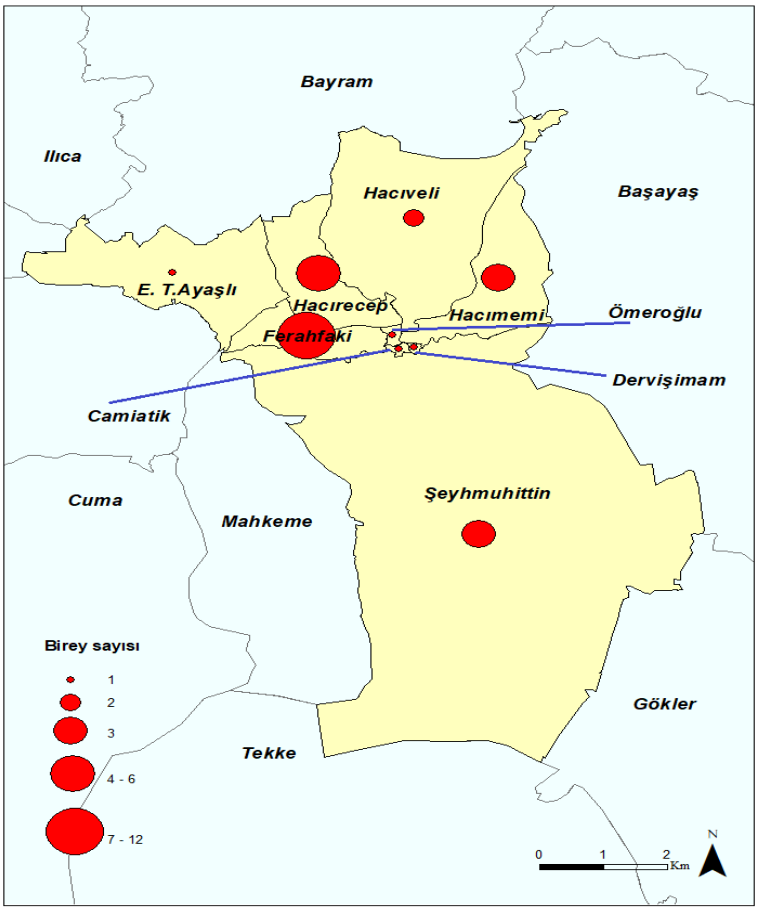
Kamu kurum ve kuruluşlardan (Ayaş Kaymakamlığı, Ayaş Belediyesi, Sincan Sosyal Hizmet Merkezi vb.) ve ilgili kurumlardan Ayaş ilçesinde toplam 60 engelli birey olduğu bunun 30'unun ise merkez mahallelerinde yaşadıkları tespit edilmiştir. Çalışma evrenini bu bağlamda Ayaş kentinde yaşayan 30 birey oluşturmakta olup evrenin tümüne anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ayaş ilçesinde yaşayan 30 engelliyle yapılan anket bulguları aşağıda verilmiştir.

Ayaş kentinde ikamet eden engelli bireylerin en fazla bulunduğu mahalle 12 kişi ile Ferah Faki Mahallesi olup bunu 6 kişiyle Hacı Recep Mahallesi ve 3'er kişi ile Şeyh Muhittin Mahallesi ile Hacı Memi Mahallesinde yaşayanlar takip etmektedir (Tablo 1). Çalışma alanında ikamet eden engelli bireylerin en az bulunduğu mahalleler ise birer kişi ile Derviş İmam Mahallesi, Camiatik Mahallesi, Emine Tevfika Ayaşlı Mahallesi ve Ömeroğlu Mahallesi'dir (Harita 3).

Tablo 4.1: Ayaş merkez mahalleleri engelli sayısı

Mahalle	**Engelli sayısı**
Derviş İmam Mahallesi	1
Ferah Faki Mahallesi	12
Şeyh Muhittin Mahallesi	3
Camiatik Mahallesi	1
Hacı Recep Mahallesi	6
Hacı Veli Mahallesi	2
Hacı Memi Mahallesi	3
Emine Tevfika Ayaşlı Mahallesi	1
Ömeroğlu Mahallesi	1
Toplam engelli sayısı	30

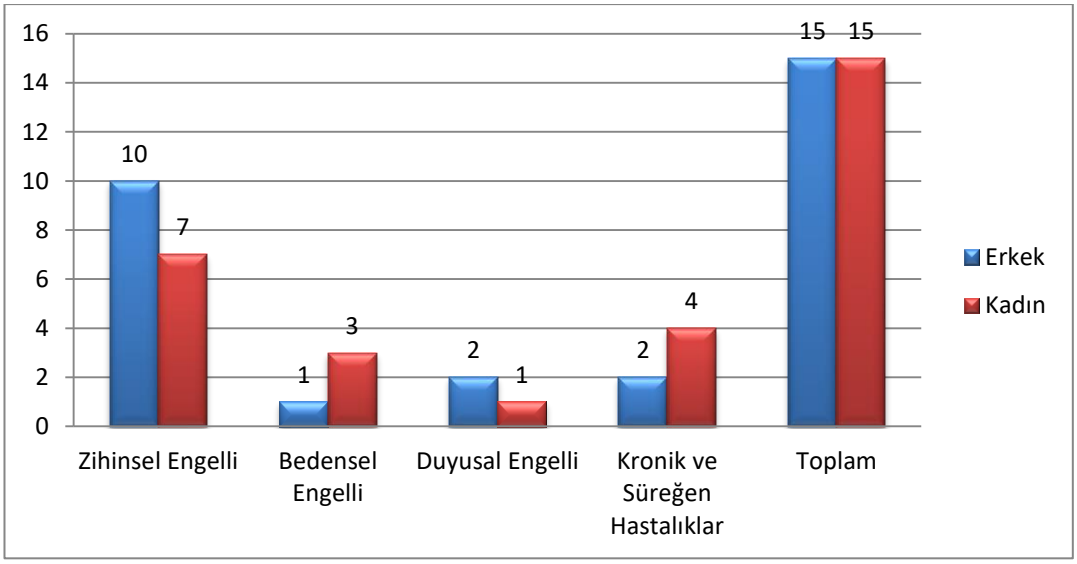
Harita 4.1: Engelli birey sayısının mahallere göre dağılımı

Önceki bölümlerde ifade edildiği gibi anket uygulaması üç bölümden oluşmakta olup birinci bölümde toplam 7 adet soru, ikinci bölümde 13 adet soru ve üçüncü bölümde ise 14 soru olmak üzere engelli bireyler bağlamında Ayaş kentini değerlendirmek üzere toplam 34 sorudan oluşan anket uygulaması gerçekleştirilmiştir (Ek 1).

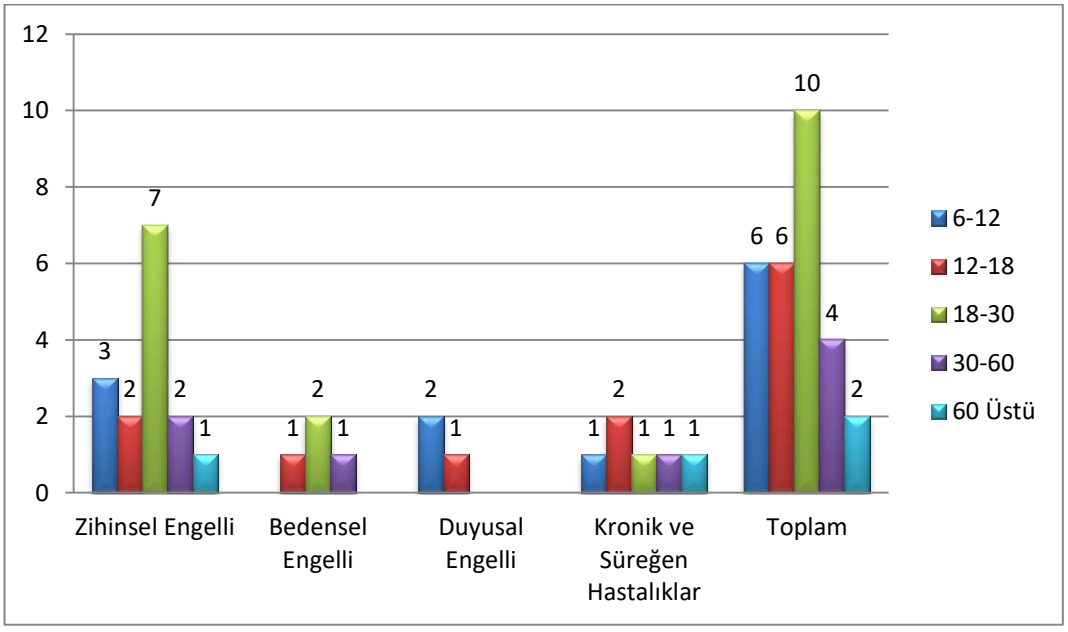
Üç bölümden oluşan anket çalışmasının ilk bölümünde bireyi tanımaya yönelik 7 soru yöneltilmiştir. Ankete katılan engellilerin cinsiyete göre dağılımında eşitlik olduğu görülmektedir. Yani 30 katılımcının yarısı erkek diğer yarısı da kadındır. Engelli bireylerin engel durumlarının dağılımına bakıldığında %56,6'lık kısmının zihinsel engelli, %20'lik kısmının kronik ve süreğen hastalıklar, %13,3'ünün bedensel engelli ve %10'un da duyusal engelli olduğu görülmektedir (Grafik 1).

Grafik 4.1: Engellilerin engel düzeyleri ve cinsiyet durumları ile karşılaştırılması

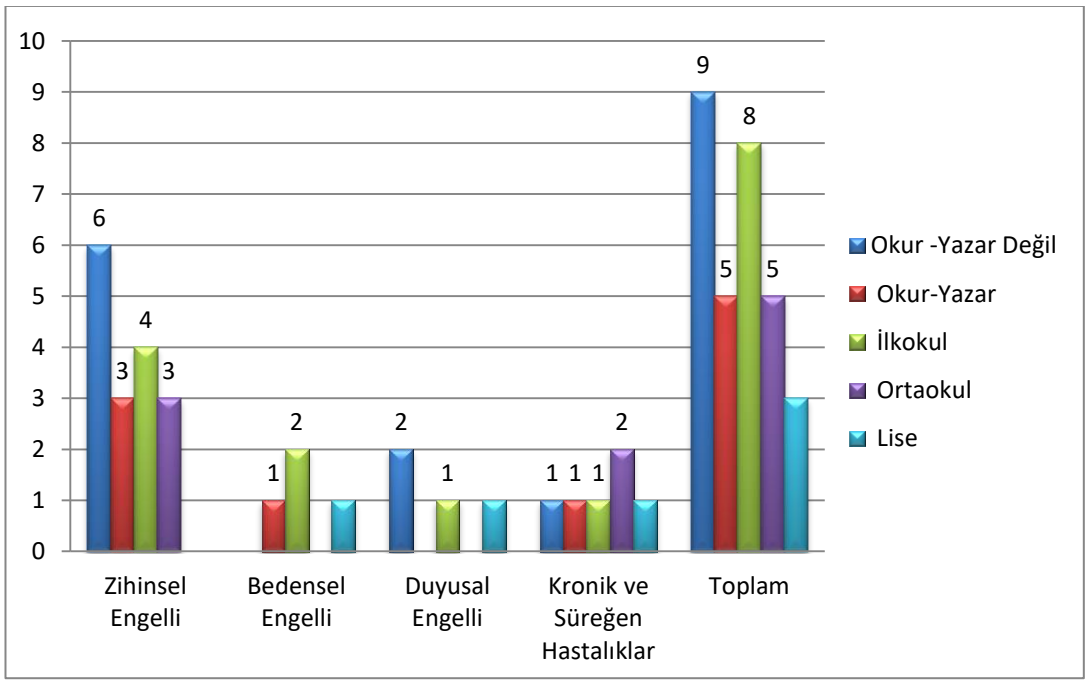
Ankete katılan kişilerin yaş aralıkları 6-12, 12-18, 18-30, 30-60, ve 60 yaş üstü olarak değerlendirilmiş olup anket sonuçlarına göre en yüksek yaş grubunun 18-30 olduğu tespit edilmiştir. Bu gruptaki birey sayısı toplamın 1/3'ünü oluşturmaktadır (Grafik 2). Katılımcıların 24'ünün 30 yaş altı, dolayısıyla grubun genç olması sosyalleşme ihtiyacının daha fazla ve çeşitli türde olabileceğini gösterdiğinden kentsel mekânın tasarım özelliklerinin standartlara uygun olmasının önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Grafik 4.2: Engellilerin engel ve yaş düzeyinin karşılaştırılması

Ankete katılan engellilerin eğitim durumlarına bakıldığında %30'nun okuryazar olmadığı, %16,6'sının okur-yazar, %23,3'ünün ilkokul, %26,6'sinin ortaokul, %10'unun lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu durum katılımcıların engelli durumlarının eğitim düzeyini olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Özellikle zihinsel engelli grubunun tüm bireylerin yarısından fazla olduğu düşünüldüğünde bu durum anlaşılabilir bir hal almaktadır. Nitekim söz konusu gruptaki zihinsel engel düzeyinin farklılık göstermesi hem okuryazarlığı hem de eğitim kademelerinde ilerlenememesinin ana sebebi olarak gösterilebilir. Ayrıca Ayaş kentinde doğrudan zihinsel engellilere yönelik bir kurumun olmamasının da bu duruma etki ettiği rahatlıkla söylenebilir. Bunun yanında engelli bireylerin sosyal hayatta dışlanmaya uğramaları okullardaki çevre alanları yollar engelli bireylere uygun standartlarda yapılmamış olması veya eksiklerinin bulunmasının da etkisi olduğu söylenebilir (Grafik 3).

Grafik 4.3: Engellilerin engel ve eğitim düzeyinin karşılaştırılması

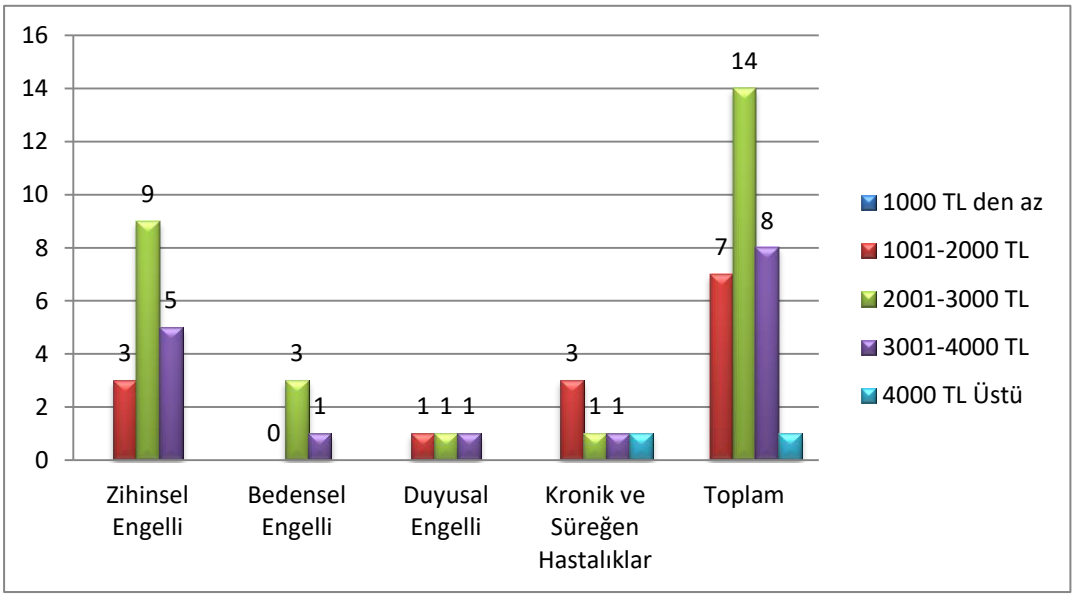
Ankete katılan engelli bireylerin yaş ortalaması dikkate alındığında büyük çoğunluğunun iş hayatında olması gerektiği düşünülürken hiçbirinin iş hayatında olmadığı görülmüştür. Bunun sebeplerine yönelik sorgulama yapıldığında katılımcıların büyük kısmının zihinsel engelli olmasının işverenlerce olumsuz yargıya sebep olduğu, diğerlerinin iş bulamamasında ise engel durumlarının gerek engelli bireyler açısından gerekse de işverenler açısından olumsuzluk olarak algılanmasının

neden olduğu görülmüştür. Bu olumsuzluk engelli bireylerin daha fazla kendi evlerinde vakit geçirdikleri, iş yaşamında çok da kendilerine yer bulamadıklarını ortaya çıkmaktadır.

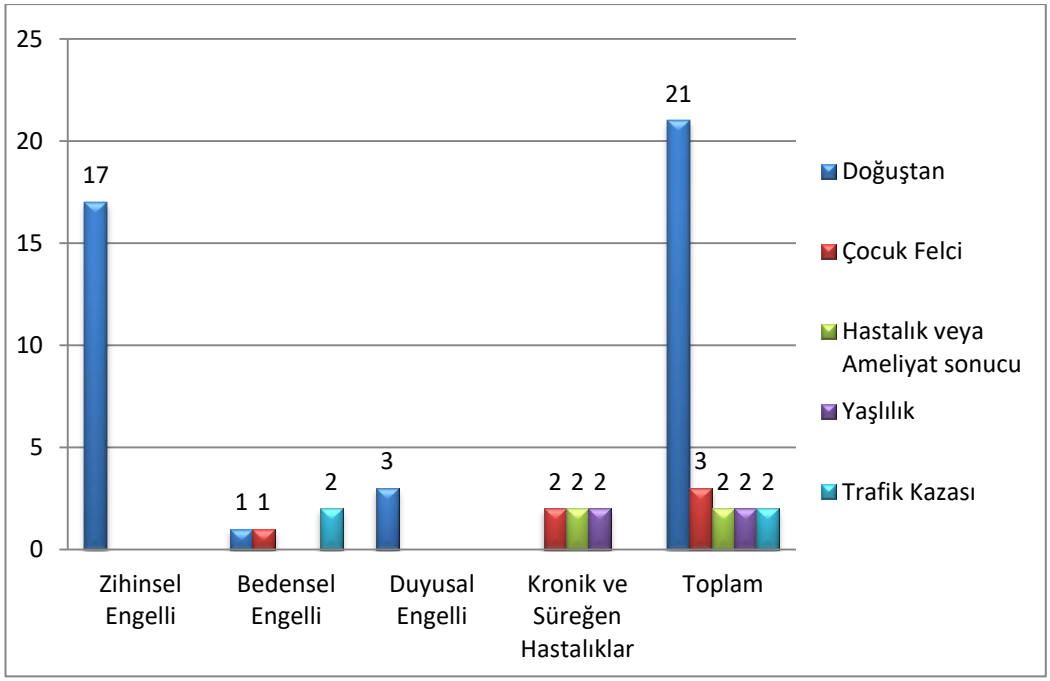
Ankete katılan engelli bireylerin gelirleri hayat kalitesine etki etmiş önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Gelir durumları yaşam kalitesini etkileyen önemli etkenlerden biri olmaktadır. Engelli bireylerin sağlık durumlarını ve sosyal yaşam alanlarını etkileyen bu etken sorgulandığında hane gelirinde en yüksek grubun %46,6'lık değerle 2001-3000 arasındakilerin oluşturduğu, 1000 TL'den daha az bir gelire sahip olan bireyin ise bulunmadığı görülmektedir (Grafik 4). Katılımcılardan yalnızca bir kişinin 4000 TL'den fazla gelir durumu olduğu görülmektedir.

Ankete katılan engelli bireylerin engellilik nedenleri incelendiğinde, %70'i doğuştan, %30'unun ise sonradan engelli olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılan engellilerin, doğum sonrası engellilik sebeplerine bakıldığında çocuk felcinin %10, hastalık veya ameliyat, yaşlılık ve trafik kazası sebeplerinin de %6,6'lık bir oranda gerçekleşmiş olduğu görülmüştür (Grafik 5).

Grafik 4.4: Engellilerin engel düzeyleri ile hanenin gelir düzeylerinin karşılaştırılması

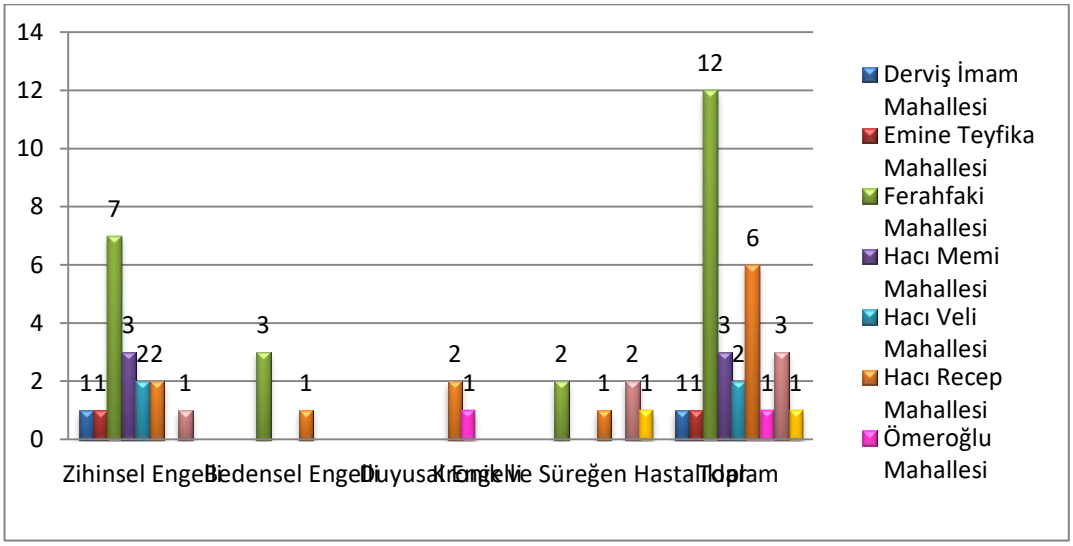

Grafik 4.5: Ankete katılan engelli bireylerin engelli olma nedenlerine göre dağılımı

Ankettin ikinci bölümünde ise engelli bireylerin çevre ile olan bağlantısını anlamak amaçlı farklı sorular yer almaktadır. Başta Ayaş merkezinde ikamet eden engelli bireylerin daha çok hangi mahallede yaşadıklarının yanında engelli bireylerin sosyal hayata olan katılımlarını incelemek adına sorular hazırlamıştır. Buna göre 9 ayrı mahallede ikamet eden engelli bireylerin daha çok Ferahfaki Mahallesi'nde (%40) ve ardından Hacı Recep Mahallesi'nde oturdukları (%20) görülmektedir (Grafik 6).

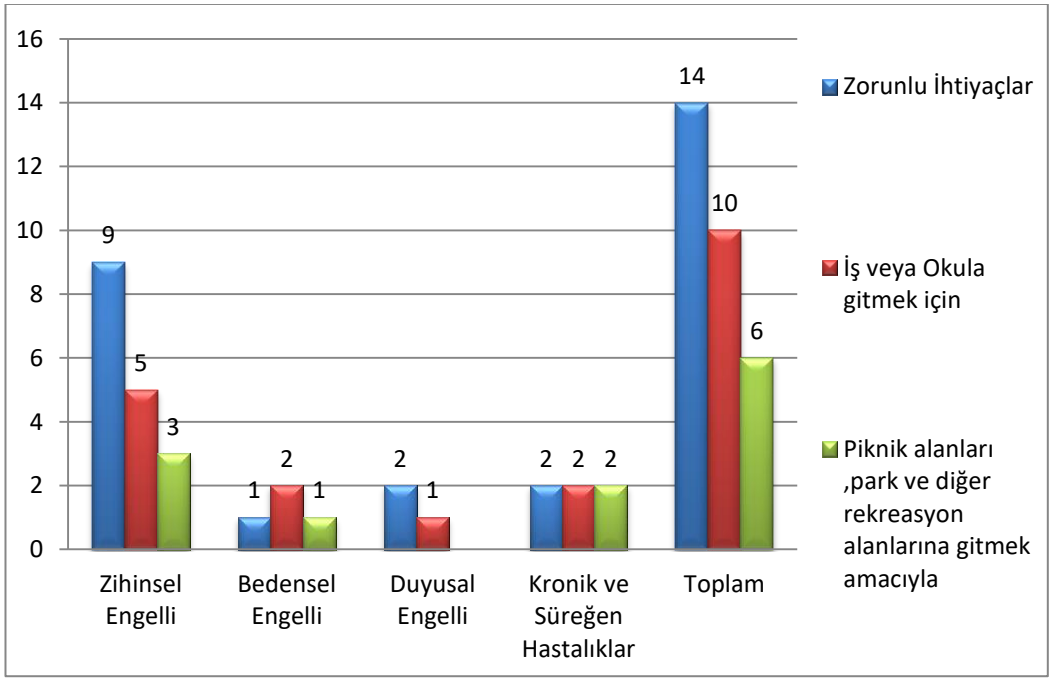
Grafik 4.6: Engel düzeylerine göre engellilerin yaşadıkları mahallelere göre dağılımı

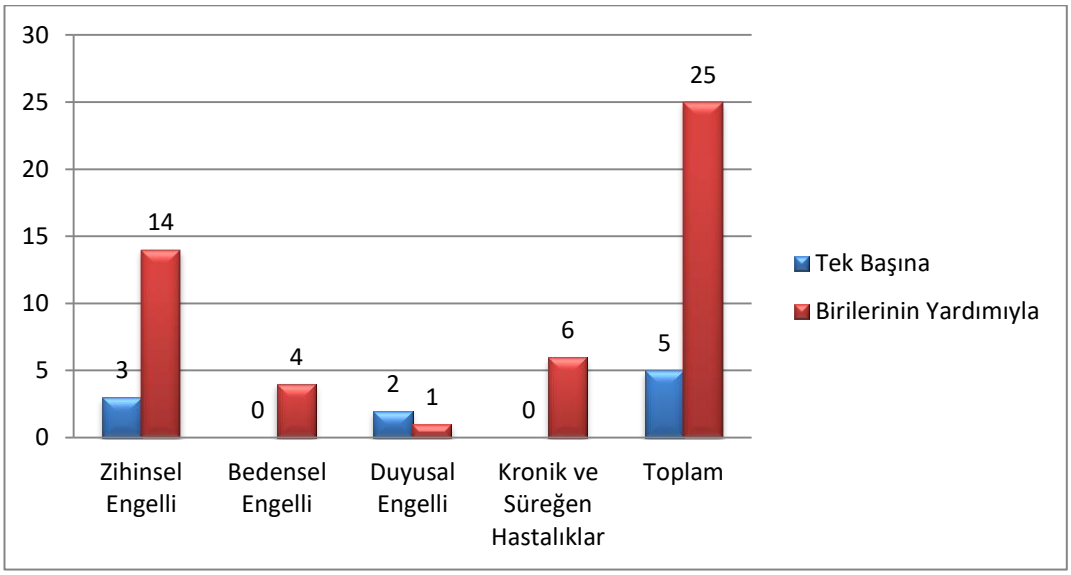
Engelli bireylerin hangi nedenler ile evden çıktıkları kontrol edildiğinde zorunlu ihtiyaçlarını giderme (%46,6) en yüksek değerde, devamında sırasıyla iş veya okula gitmek için (%33,3), piknik alanları, park ve diğer rekreasyon alanlarına gitmek amacıyla (%20) olduğu tespit edilmiştir (Grafik 7). Ortaya çıkan sonuç engelli bireylerin maddi durumları daha düşük olması nedeniyle engelli bireylerin yaşam alanlarından uzaklaşmalarında kentsel tasarımlarda ulaşılabilirlikteki engeller yaşamalarına bağlı olarak olumsuz etkilemektedir.

Ankete dahil olan engelli bireylerin dışarıya nasıl çıktıkları sorulduğunda (%83,3) gibi yüksek bir değerle birilerinin yardımıyla çıktıkları belirlenmiştir (Grafik 8). Bu olumsuzluk Ayaş yerleşiminin kentsel nitelikleriyle ilgili olduğu gibi engelli bireylerin engel durumları, engellilerin bireysel tutumları, sosyal tutum ve davranışlarıyla ilgisi olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik 4.7: Engellilerin engel düzeyleri ile gereksinimlerini karşılamak amacıyla dışarıya çıkma durumlarının karşılaştırılması

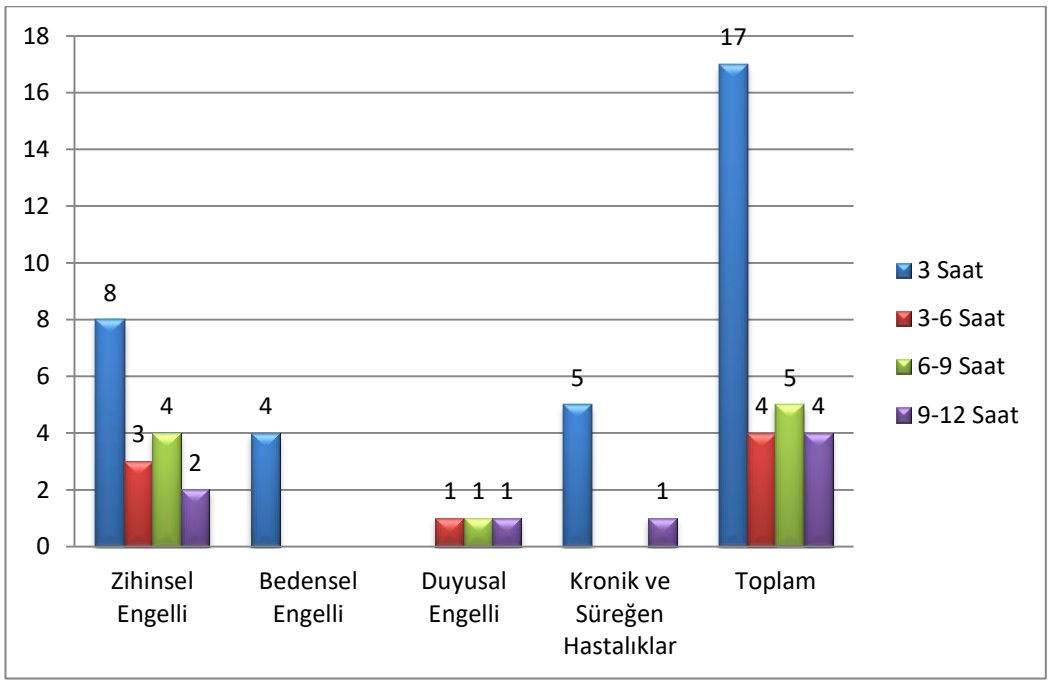

Grafik 4.8: Engellilerin engel düzeyleriyle kent içerisindeki mekânsal hareketlilik için destek alma durumlarının karşılaştırılması

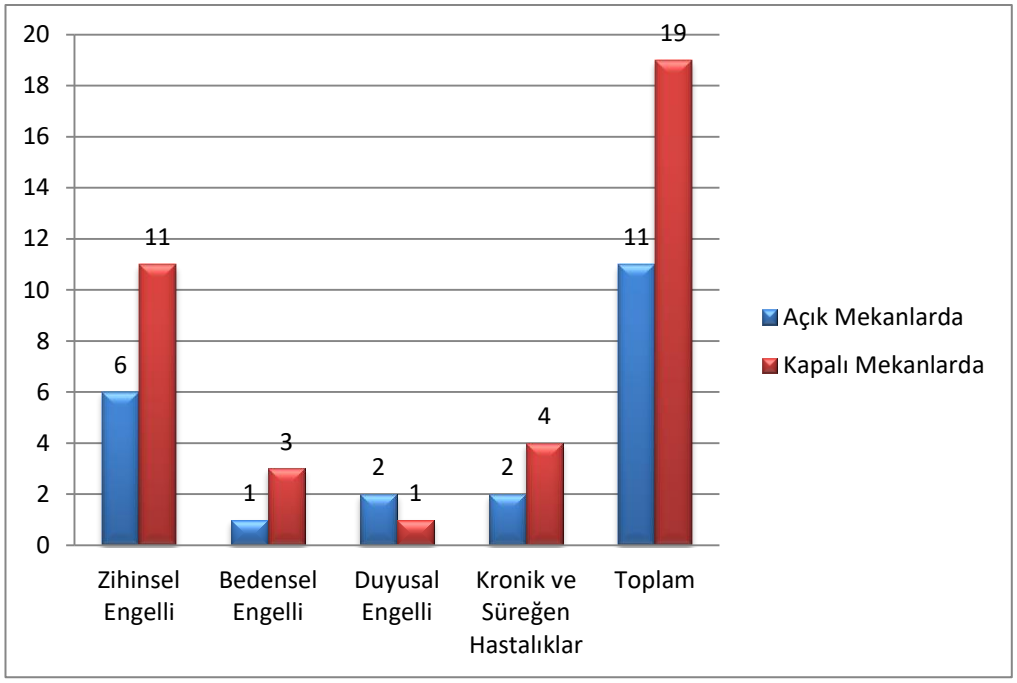
Engelli bireylerin evden dışarıya çıktığında ne kadar çok zaman geçirdikleri sorulduğunda en fazla oran (%60) olarak üç saatlik bir zaman aralığı olduğu belirlenmiştir. Bunu sırasıyla %16,6 ile 6-9 saat aralığı, son olarak ise %13,3'lük değer ile 3-6 saat ve 9-12 saat aralığı olduğu görülmektedir (Grafik 9).

Grafik 4.9: Engellilerin engel düzeyleri ile boş vakitlerini geçirme sürelerinin karşılaştırılması

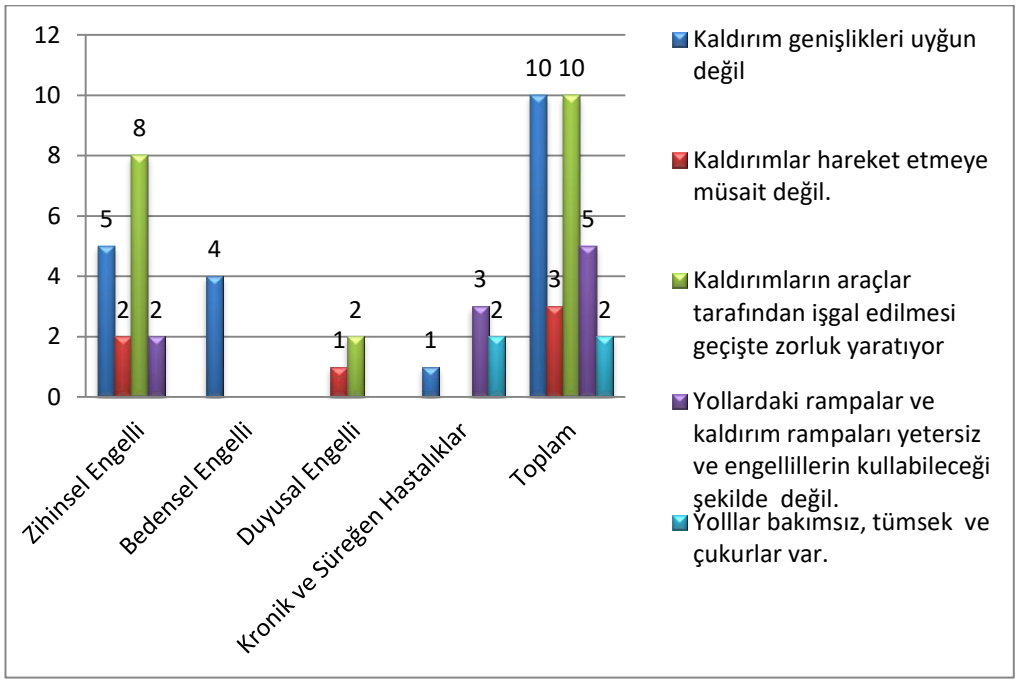
Engelli bireylerin boş zamanlarında açık mekânları ve kapalı olan mekânları seçmeleri sorulmuş %63,3'lük bir oranla kapalı alanları %36,6'sı ise açık alanı tercih ettikleri ortaya çıkmıştır (Grafik 10).

Grafik 4.10: Engellilerin engel düzeyleriyle boş vakitlerini ayırdıkları mekânların karşılaştırılması

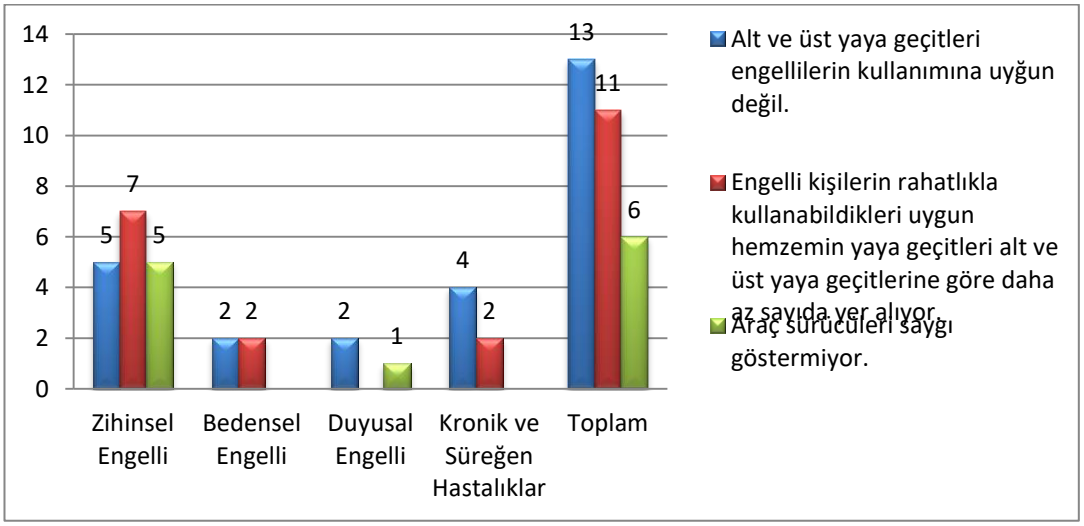
Engelli bireylerin yaya olarak kent içerisinde rahatça dolaşıp dolaşamadıkları sorusu yöneltildiğinde katılımcıların tamamının rahatça dolaşamadıkları ortaya çıkmıştır. Bunun sebepleri irdelendiğinde başta zihinsel engelliler ve bedensel engelliler olmak üzere büyük çoğunluğunun yani %30'unun kaldırım genişliklerinin uygun olmaması olduğu görülmüştür. Aynı değerle yine %30'u kaldırımların araçlar tarafından işgal edilmesinin geçişte zorluk yaşanmasına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların %20'si yollardaki rampalar ve kaldırım rampalarının yetersizliği ve engellilerin kullanabileceği şekilde olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Engelli bireylerin %10'u kaldırımların genel anlamda hareket etmeye müsait olmadığını, %6,7'si de yolların bakımsız, tümsek ve çukurlarla dolu olduğunu belirtmiştir (Grafik 11). Bu bağlamda engelli bireylerin kent içinde rahatlıkla kullanabileceği uygun hemzeminlerin, kaldırımların ve rampaların yeterli olmadığını görülebilmektedir.

Grafik 4.11: Engelli bireylerin kaldırım ve yollarını kullanım durumuyla ilgili görüşleri

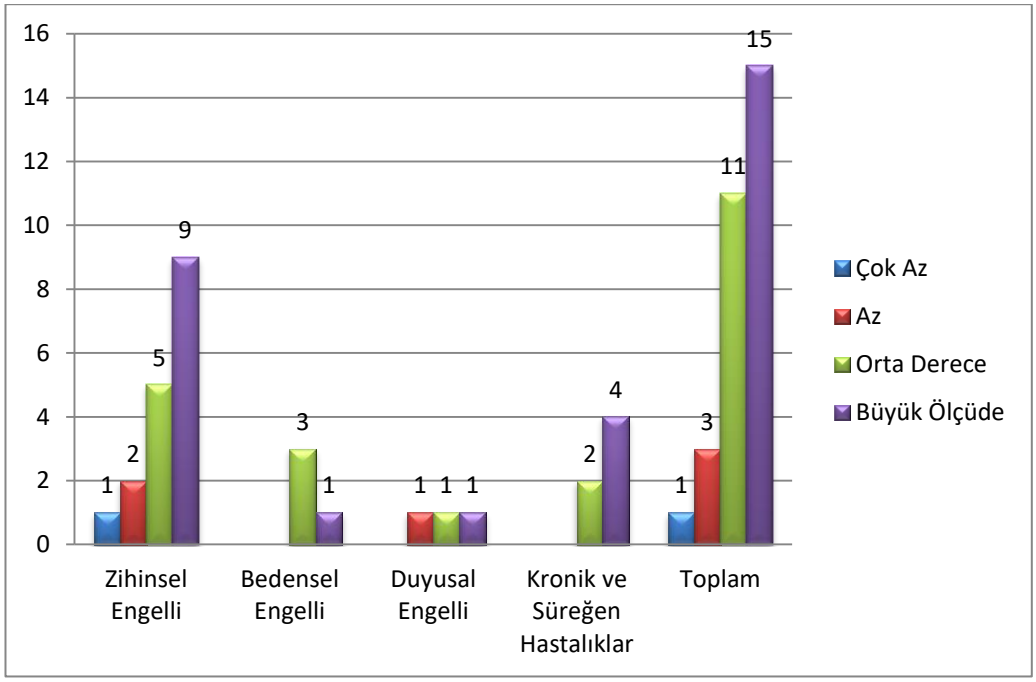
Engelli bireylerin yarısına yakını %43,3'lük kısmı alt ve üst yaya geçitlerin engellilerin kullanımına uygun olmadığını, %36,6'lık bir kesimin ise engelli kişilerin rahatlıkla kullanabildikleri uygun hemzemin yaya geçitlerinin, alt ve üst yaya geçitlerine göre daha az sayıda olduğunu belirtmişlerdir. Geriye kalan %20'lik kesim ise araç sürücülerinin kendilerine saygı göstermediği cevabını vermiştir (Grafik 12).

Grafik 4.12: Engelli Bireylerin Yaya Geçitlerinin Kullanım Durumuyla ilgili görüşleri

Kentsel mekânlarda fiziki ve mimari düzenlemelerin hayatı zorlaştırma düzeyi ve kentsel tasarımın eksiklikleri de soru olarak yöneltilmiştir. Katılımcıların yarısı fiziki ve mimari düzenlemelerin yaşamlarını zorlaştırdığını, %36,7'sinin orta düzeyde, %10'unun az ve %3'nün de çok az zorlaştırdığını belirtmişlerdir.

Grafik 4.13: Engellilerin kentsel mekânlarda fiziki ve mimari düzenlemelerin hayatı zorlaştırma düzeyi hususundaki görüşleri

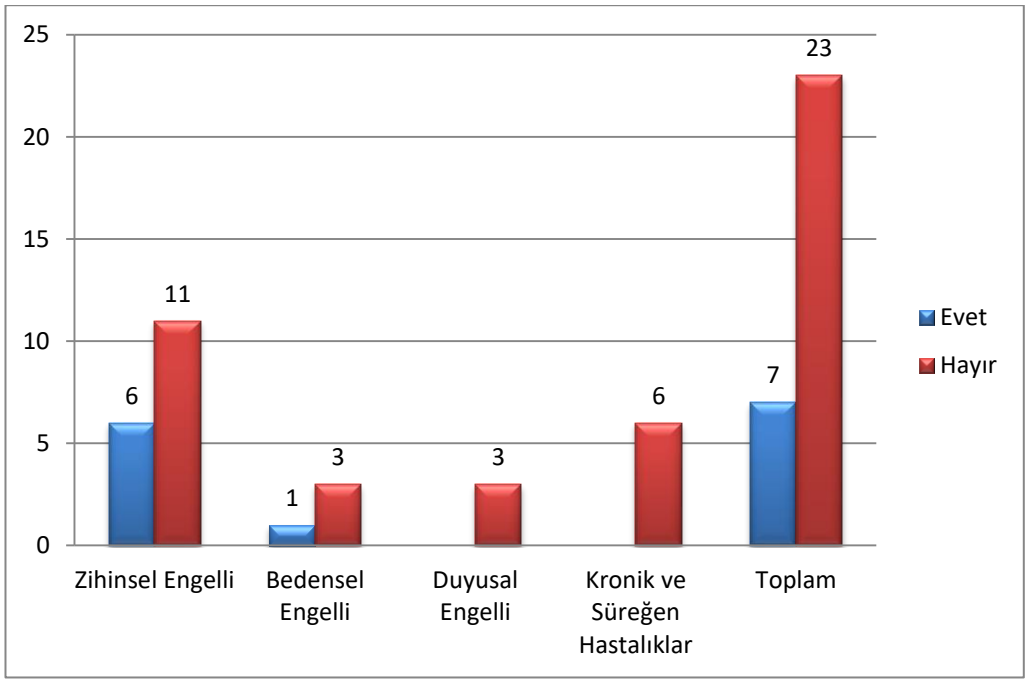
Kentsel mekânlarda fiziki ve mimari düzenlemelerin hayatı zorlaştırma düzeyinden en fazla etkilenenlerin zihinsel engelliler ile kronik ve süreğen hastalıklara sahip bireyler olduğu görülmektedir. Orta düzeyde zorlaştırmaktadır cevabını veren engelli gurubunda yine zihinsel engellerin diğerlerinden yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bedensel engellilerin ise yaşanan zorluklardan orta derece etkilendikleri saptanmıştır.

Kentsel mekânlarda fiziki ve mimari düzenlemelerin hayatı zorlaştırma düzeyine etki eden unsurların tespitine yönelik verilen cevaplarda trafik işaretlerinin olduğu yerlerde sesli uyarıcıların bulunmadığı, otopark alanlarında engelli bireylerin kullanım alanlarına yönelik herhangi düzenlemelerin yapılmaması ve kaldırımların daha çok yüksek yapılması gibi sorunların yaşandığı belirtilmiştir. Bunların yanında rampaların bulunmaması, binalarda engellilere uygun asansörlerin, tuvaletlerin, tutanakların vb.

bulunmaması, engel grubuna uygun düzenlemeler yapılmış bir ev/apartman dairesinin olmaması da belirtilen diğer hususlardır.

Toplam 30 engelli bireyden %76,6'sı konutlarından sokağa rahatlıkla çıkamadıklarını, %23,3'lik bir kısmının ise konutlarından rahatlıkla dışarı çıkabilecek durumda olduklarını ifade etmişlerdir (Grafik 14).

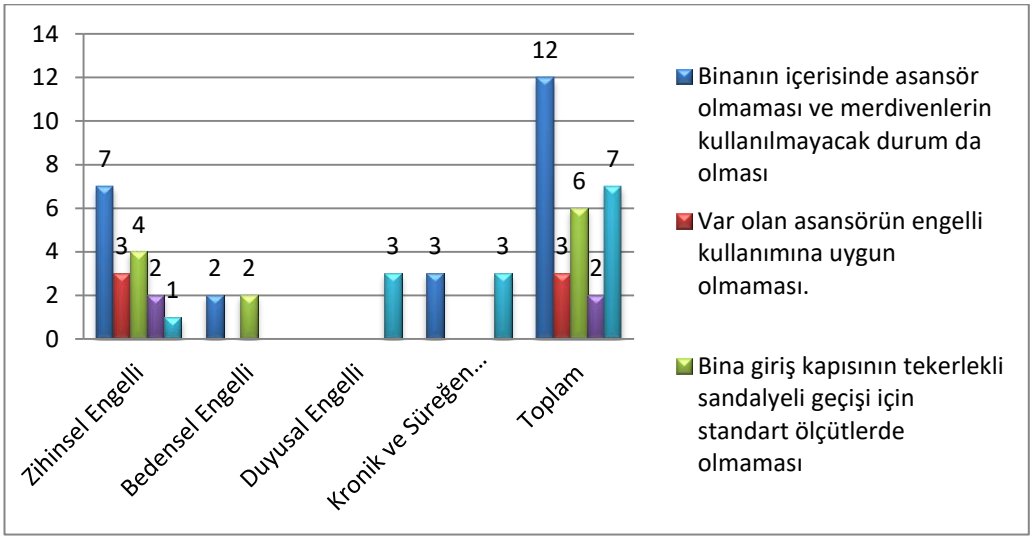
Grafik 4.14: Engelli bireylerin konutlarından sokağa çıkabilme durumları

Engelli bireylerin konutlarından sokağa çıkmama sebepleriyle ilgili görüşleri sorulduğunda soruya yalnızca rahatlıkla çıkamıyorum diyenler değil, çıkabiliyorum diyenler de görüş bildirmiştir. Burada bireyler esasen rahat çıkabiliyorum demelerine rağmen bazı hususları sorun olarak gördüklerini veya gözlemledikleri sorunları aktarmak istemeleri olarak yorumlanmıştır.

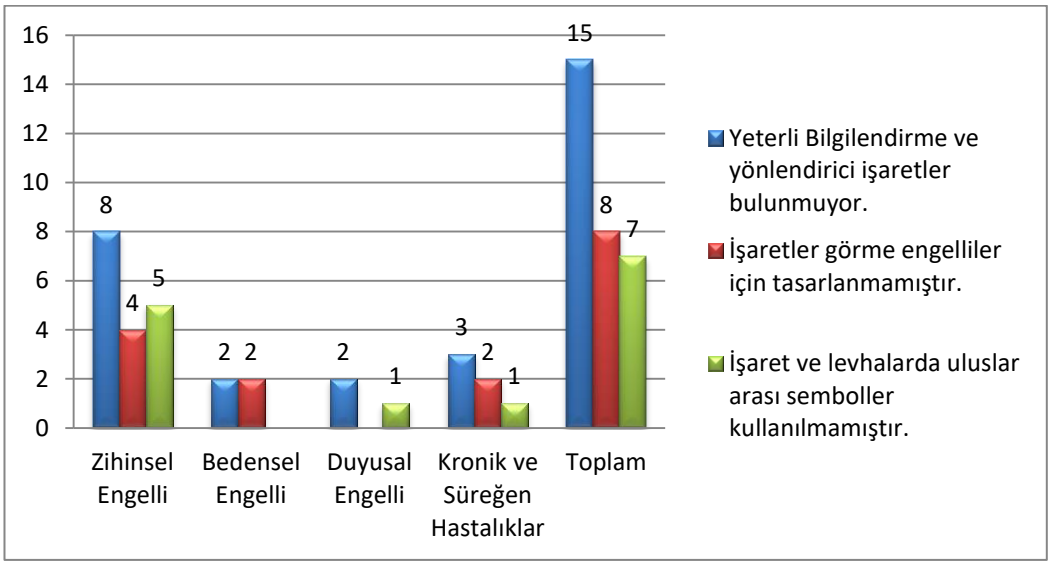
Engelli bireylerin konutlarından sokağa çıkmama sebeplerinin başında %40 ile binanın içerisinde asansör olmaması ve merdivenlerin kullanılmayacak durumda olması gelmektedir. Bunu sırasıyla %23,3'lük bir oranla var olan rampaların kullanıma uygun ölçütlerde olmaması, %20 ile bina giriş kapısının tekerlekli sandalyeli geçişi için standart ölçütlerde olmaması, %10 ile mevcut asansörün engelli bireylerin kullanımına uygun olmaması ve %6,6 ile de bina giriş kapısında rampa olmaması cevabı takip etmiştir (Grafik 15).

Grafik 4.15: Engelli bireylerin konutlarından sokağa çıkmama sebepleriyle ilgili görüşleri

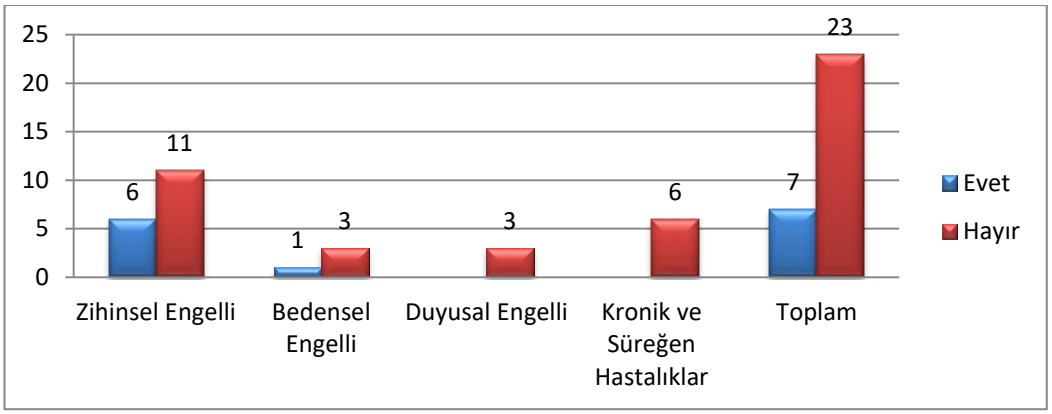
Engelli bireylerin yönlendirme ve bilgilendirme işaretlerinden yararlanama nedenlerinde katılımcıların yarısı yeterli bilgilendirme ve yönlendirme işaretlerinin bulunmadığını ifade etmişlerdir. Engellilerin %26,6'lık kısmı genel olarak işretlerin yetersizliğini ancak özellikle de işaretlerin görme engelliler için tasarlanmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %23,3'lük kesimi ise işaret ve levhalarda uluslararası semboller kullanılmadığını ifade etmişlerdir (Grafik 16).

Grafik 4.16: Engelli bireylerin yönlendirme ve bilgilendirme işaretlerinden faydalanamama sebepleriyle ilgili görüşleri

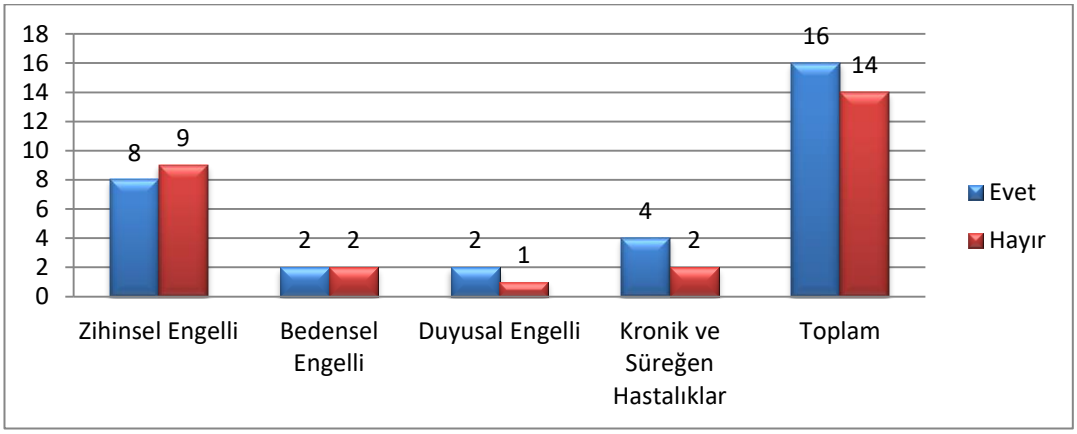
Engelli bireylere bugüne kadar ilçe merkezinde herhangi bir aksaklıktan dolayı kaza geçirip geçirmedikleri sorulmuş olup katılımcıların %76,7'si herhangi bir kaza geçirmediklerini belirtmişlerdir. Engellilerin engel durumlarına göre bakıldığında kronik ve süreğen hastalıklar geçirenler ile duyusal engelli bireylerin hiçbirinin kaza geçirmedikleri belirlenmiştir (Grafik 17). Kaza geçirdiğini ifade eden 7 bireyden 6'sı zihinsel engelli, diğeri ise bedensel engellidir. Zihinsel engelli bireylerin %35'lik bir kısmı ve bedensel engelli bireylerin ise %33,3'ü kaza geçirdikleri yönünde cevap vermiştir.

Grafik 4.17: Engellilerin engel düzeyleriyle şehirsel mekân dizaynı sebebiyle kaza yapma düzeylerinin karşılaştırılması

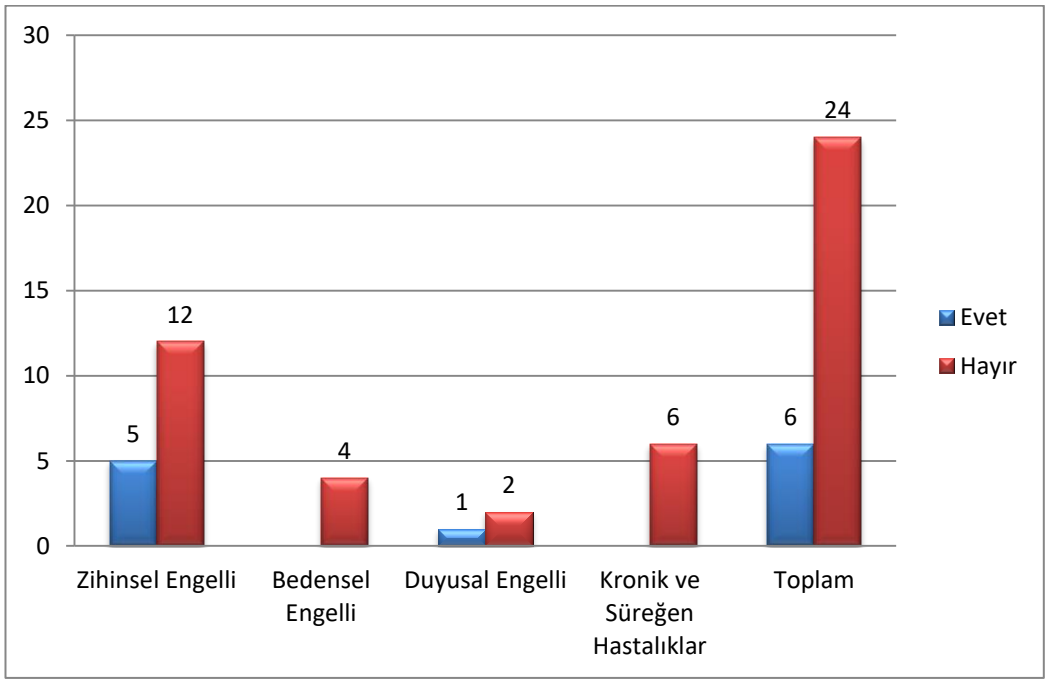
"Ayaş ilçe merkezinde kentsel tasarımdaki bir aksaklıktan dolayı konutunuzun dışına çıkmaktan vazgeçtiniz mi?" sorusuna engelli bireyler %53,3'lük bir oranla evet cevabını vermiştir. Geriye kalan %47,7'lik kısmı ise hayır cevabını vermiştir (Grafik 18).

Grafik 4.18: Kentsel mekân tasarımındaki yetersizlikler nedeniyle konut dışına çıkma durumları

Ankete katılan engelli bireylerin, "Kentsel mekânda karşılaştığınız sorunlarla ilgili olarak herhangi bir kuruma şikâyette bulundunuz mu?" sorusu sorulduğunda katılımcıların %80'i hayır cevabını, diğer %20'lik kısmı ise evet cevabını vermiştir (Grafik 19). Bu durum engelli bireylerin hak arama ve/veya hak arama yollarını bulmaktan kaçındıklarını göstermesi bakımından önemli bir toplumsal soruna işaret ettiği biçiminde değerlendirilmektedir.

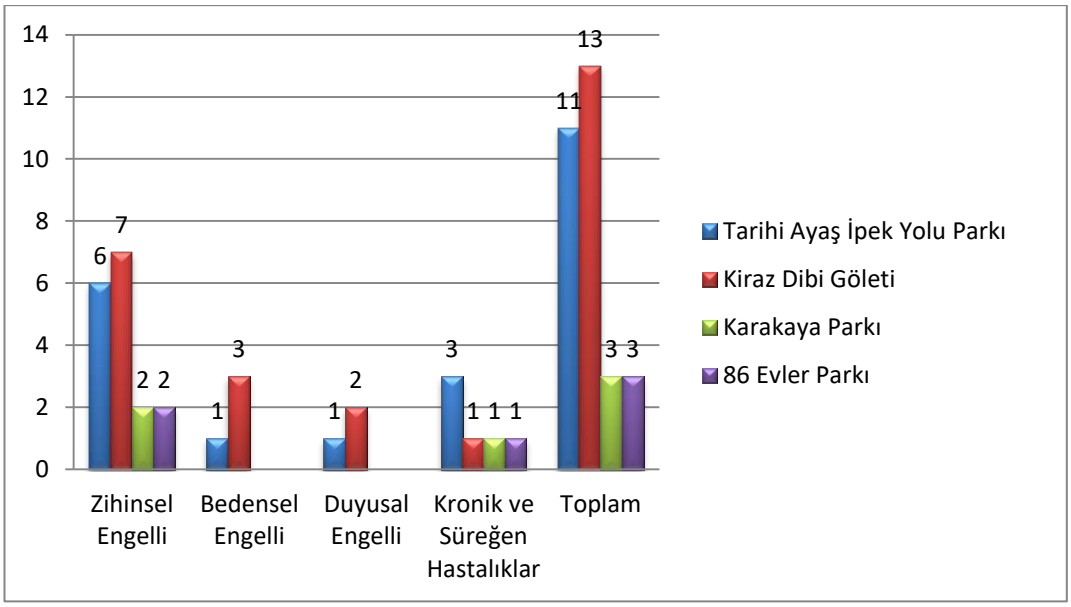
Grafik 4.19: Engelli bireylerin kentsel mekânda karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak şikâyette bulunma durumları

Engelli bireylerin kentteki park alanlarındaki tercihleri içerisinde birinci sırayı Kiraz Dibi Gölet'i (Ayaş Gölet'i) almaktadır. Bunu sırasıyla Tarihi Ayaş İpek Yolu Parkı (S Parkı) ve eşit oranda da Karakaya Parkı ile 86 Evler Parkı almaktadır (Grafik 20). Tercihlerin bu yönde olmasında mekânsal yakınlık, kentin fiziksel durumu ve bireylerin ruhsal durumunun etkili olduğu değerlendirilmiştir.

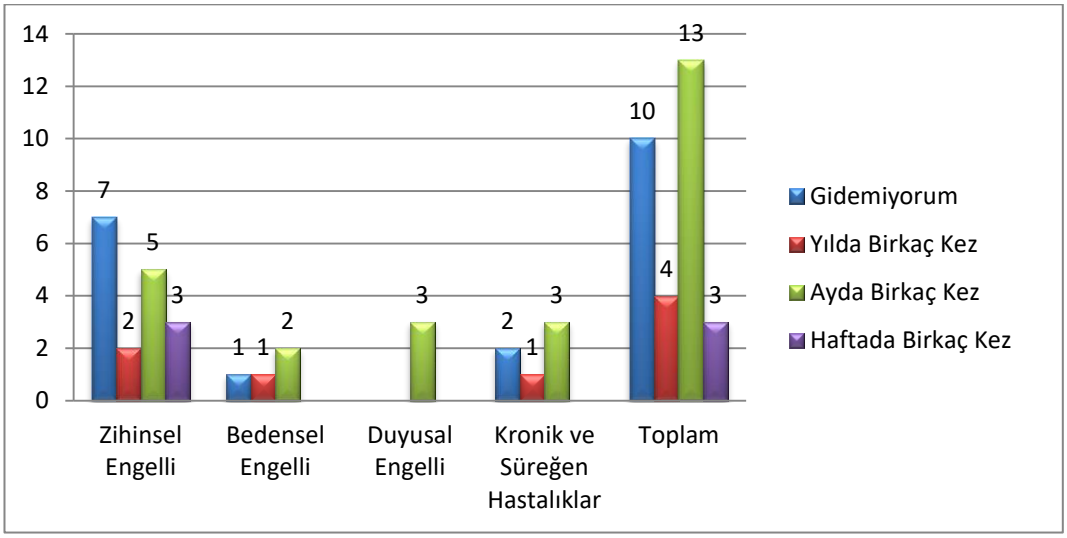
Ankete katılan engelli bireylerin engel gruplarına göre Ayaş kent genelinde tercih ettikleri park alanlarının karşılaştırılmasında sırasıyla zihinsel engelli bireylerin %35'inin, bedensel engelli bireylerin %75'nin ve duyusal engelli bireylerin de %66,7'sinin Kiraz Dibi Gölet'ini (Ayaş Gölet'i) tercih ettikleri belirlenmiştir. Kronik ve süreğen hastalıklar gurubuna dâhil engelli bireylerin ise daha çok Tarihi Ayaş İpek Yolu Parkını (S Parkı) tercih ettikleri görülmektedir. Karakaya Parkı ile 86 Evler Parkının engelli bireylerin yaşadığı konutlara olan mesafesi ile fiziki durumlarının tercihin az olmasında etki ettiği belirlenmiştir.

Grafik 4.20: Engelli bireylerin engel gruplarına göre Ayaş kent genelinde tercih ettikleri park alanlarının karşılaştırılması

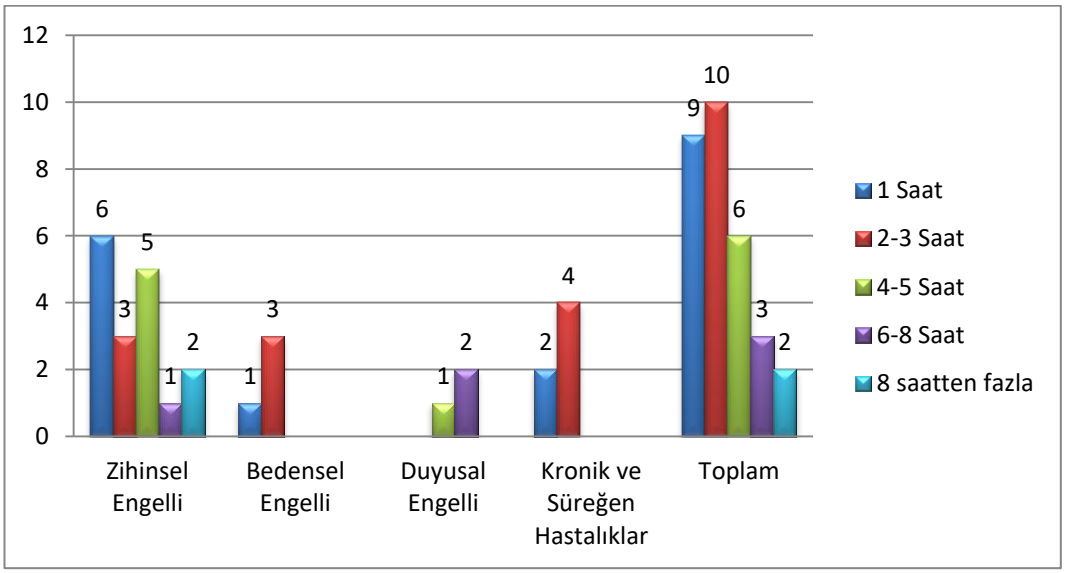
Engelli bireylerin park alanlarına gitme sıklığı sorulduğunda katılımcıların %43,3'ünün ayda birkaç kez gittikleri, %13,3'lük kısmının yılda birkaç kez ve %10'luk kısmının ise haftada birkaç kez gittikleri belirlenmiştir (Grafik 21). Park alanlarına gitmeyenlerin oranının ise %36,6 olduğu belirlenmiştir.

Grafik 4.21: Engellilerin engel düzeyleri ve park sahalarına gitme aralıklarının karşılaştırılması

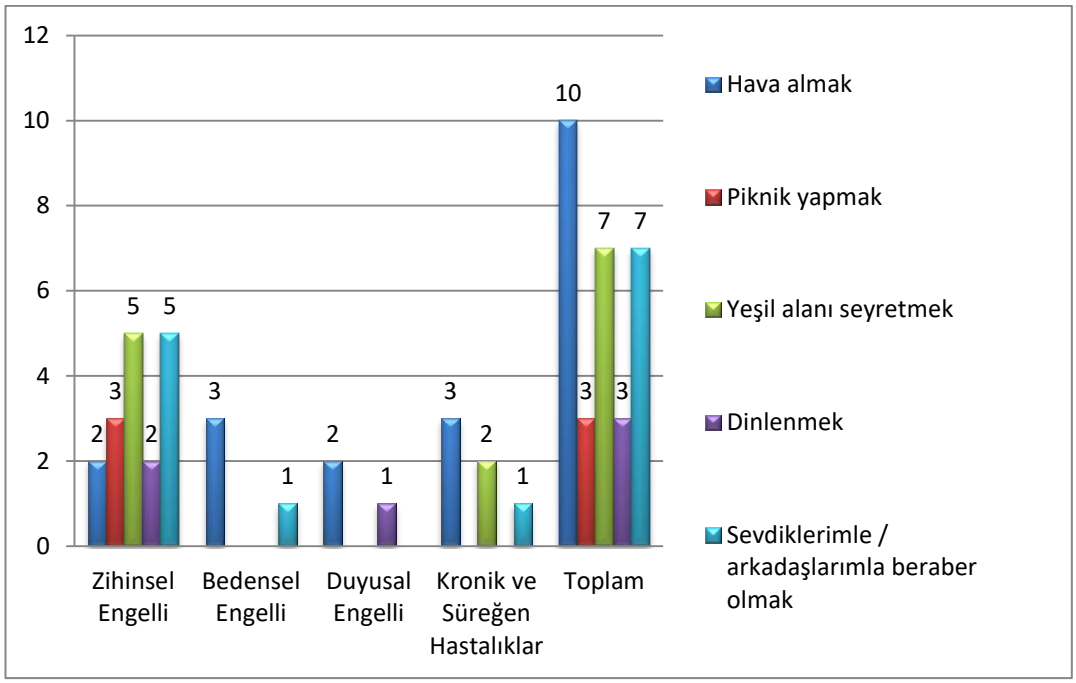
Engelli bireylere park alanlarında geçirilen süre sorulduğunda katılımcıların %33,3'ü 2-3 saat, %30'u bir saat, %20'si 4-5 saat, %10'u 6-8 saat ve %6,6'sı ise 8 saatten fazla zaman geçirdiklerini belirtmişlerdir (Grafik 22). Kent parklarında zihinsel engelli bireyler en fazla 1 saat, kronik ve süreğen hastalıklar sahip bireyler ile bedensel engele sahip olanlar 2-3 saat, duyusal engelli bireyler ise en fazla 6-8 saat zaman geçirmektedirler.

Grafik: 22. Engellilerin engel düzeyleri ve park alanlarında geçirilen sürenin karşılaştırılması

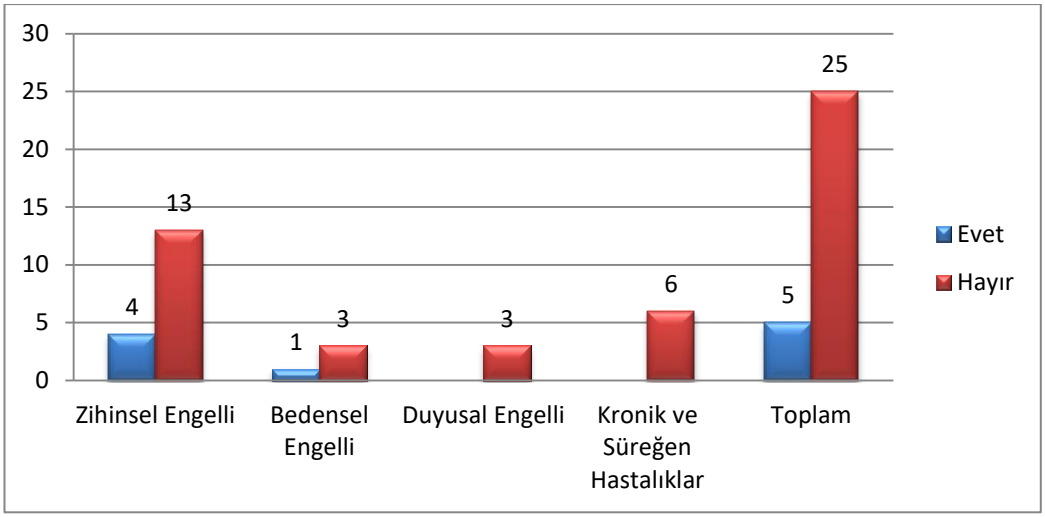
Engelli bireylere park alanına gitme sebepleri sorulduğunda büyük oranda (%33)'lük kısmı hava almak olarak açıklamışlardır. Bunu %23 ile yeşil alanı seyretmek ve sevdiklerimle/ arkadaşlarımla beraber olmak, %10 ile de piknik yapmak ve dinlenmek için gidenlerin olduğu tespit edilmiştir (Grafik 23). Engel grupları açısından bakıldığında zihinsel engelli bireylerin en fazla yeşil alanı seyretmek ve sevdiklerimle/ arkadaşlarımla beraber olmak için gittikleri, diğer engelli bireylerin ise en çok hava almak için parklara gittikleri görülmüştür.

Grafik 4.23: Engellilerin engel düzeyleri ile park sahalarına gitme sebeplerinin karşılaştırılması

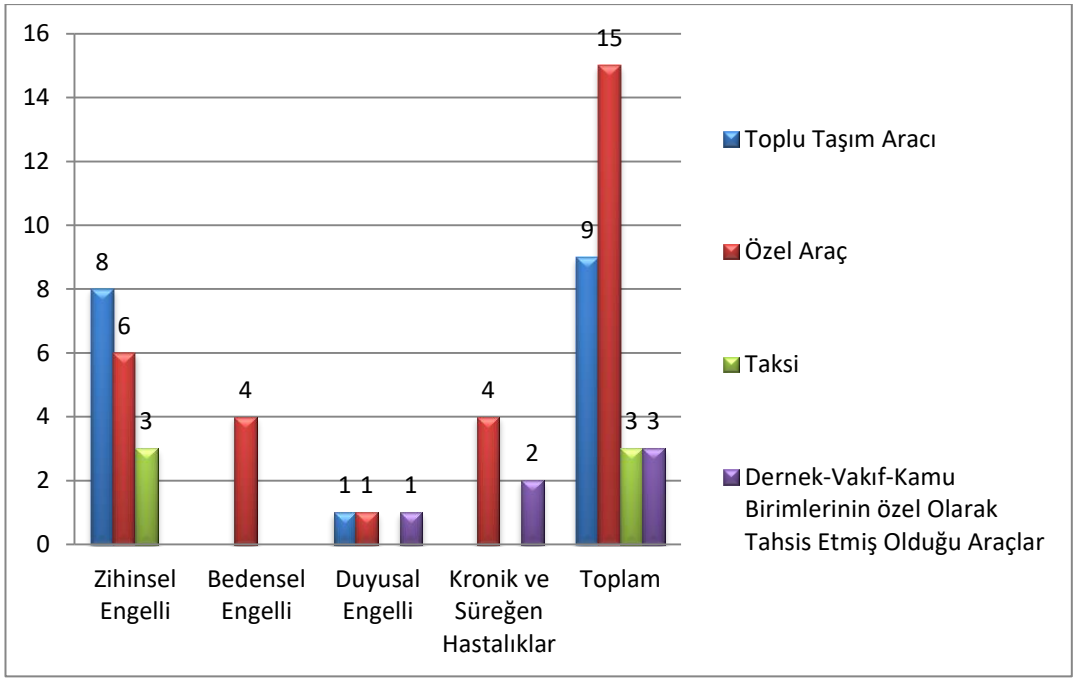
Engelli bireylerin %83,3'ü kent park alanlarına kolaylıkla erişemediğini, %16,6'sı ise park alanlarına erişimde problem yaşamadığını dile getirmiştir (Grafik 24). Duyusal engelli ile kronik ve süreğen hastalıklara sahip engellilerin ise kent parklarına rahatlıkla çıkamadıkları görülmüştür. Bu durum kentte önemli bir ulaşabilirlik sorunu olduğunu göstermektedir.

Grafik 4.24: Engelli bireylerin kent parklarına ulaşabilirlik durumları

Ankete katılan engelli bireylerin yeşil alana ulaşmak için kullanılan araç tercihleri sorulduğunda büyük bireylerin yarısının özel araç, %30'unun toplu taşımayı, geriye kalan %10'luk kısmının da taksi, dernek-vakıf-kamu birimlerinin özel olarak tahsis etmiş olduğu araçları tercih ettikleri görülmüştür. Bu bağlamda engelli bireylerin büyük çoğunluğunun özel araç tercih etmelerinin sebebi, yapılan arazi inceleme ve gözlemleme sonucunda Ayaş Belediyesi'ne bağlı toplu taşıma araçlarının güzergâhlarıyla, park ve yeşil alanlara olan mesafenin belirleyici olduğu gözlemlenmiştir (Grafik 25). Engel gruplarına göre bakıldığında zihinsel engelli bireylerin daha çok toplu taşım araçlarını, kronik ve süreğen hastalıklara sahip bireylerle bedensel engelli bireylerin daha ziyade özel araçları tercih ettikleri belirlenmiştir.

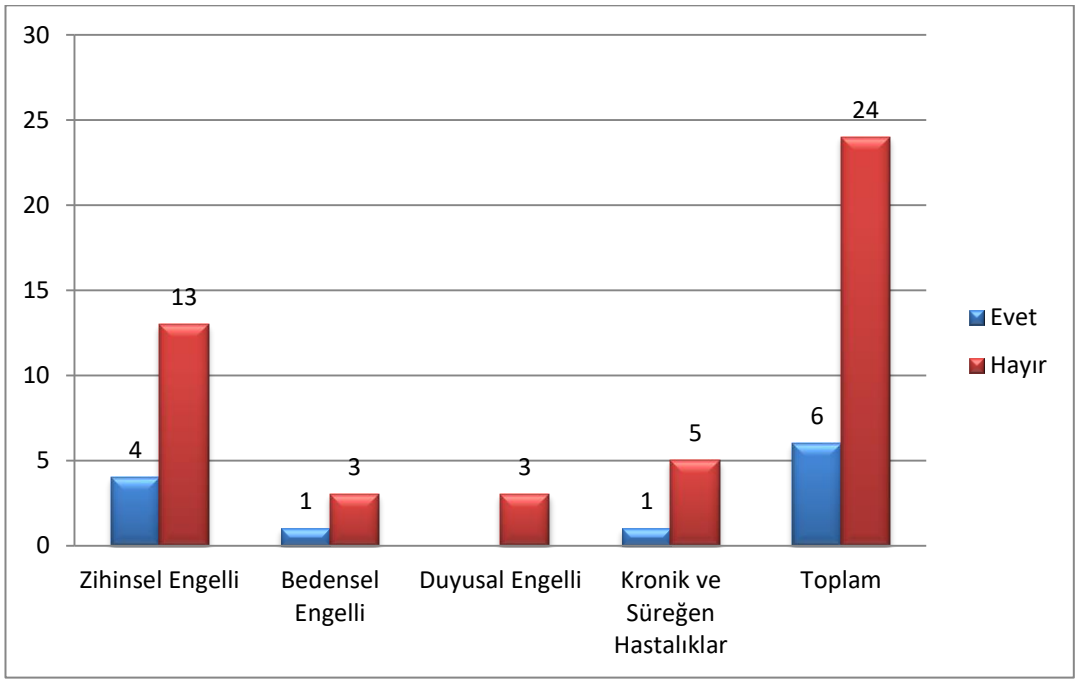
Grafik 4.25: Engelli bireylerin yeşil alana ulaşmak için kullandıkları araç tercihleri

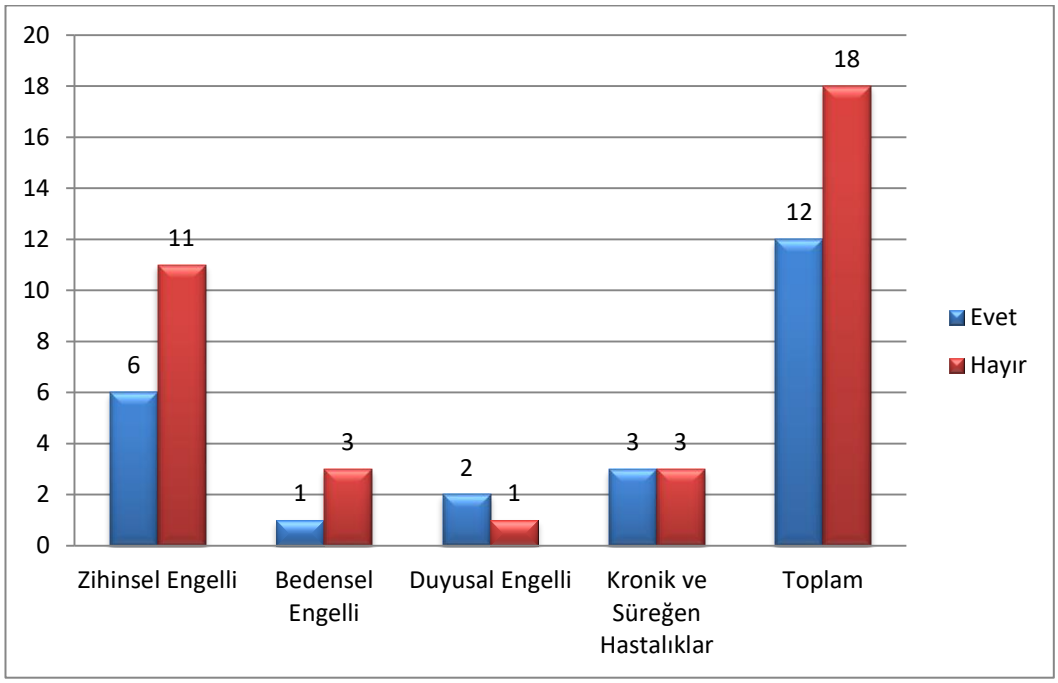
Engelli bireylere yeşil alanların engeliler için güvenilirliği sorusu yöneltildiğinde katılımcıların %80'inin güvenli bulmadıkları, geriye kalan %20'lik kısmının ise güvenli buldukları belirlenmiştir (Grafik 26). Engelli gruplar içerisinde en fazla zihinsel ve kronik ve süreğen hastalıklara sahip olanlar olduğu görülmektedir.

Engelli bireylerin yeşil alanın amaca uygun olarak kullanılabilirliği sorusu sorulduğunda katılımcıların %60'nın olumsuz cevap verdikleri tespit edilmiştir (Grafik 27). Engelli bireylerin yeşil alanın amaca uygun olarak kullanılabilirliği sorgusunda, engel grubuna göre sırasıyla zihinsel engelli bireyler ile bedensel engelli bireylerin daha çok oluşuz oldukları belirlenmiştir. Duyusal engelli bireylerin bu soruya cevabı olumlu iken diğer engel grubunun eşit oranda beyanı olmuştur.

Grafik 4.26: Engelli bireylerin yeşil alanın güvenilirlik durumu hakkındaki değerlendirmeleri

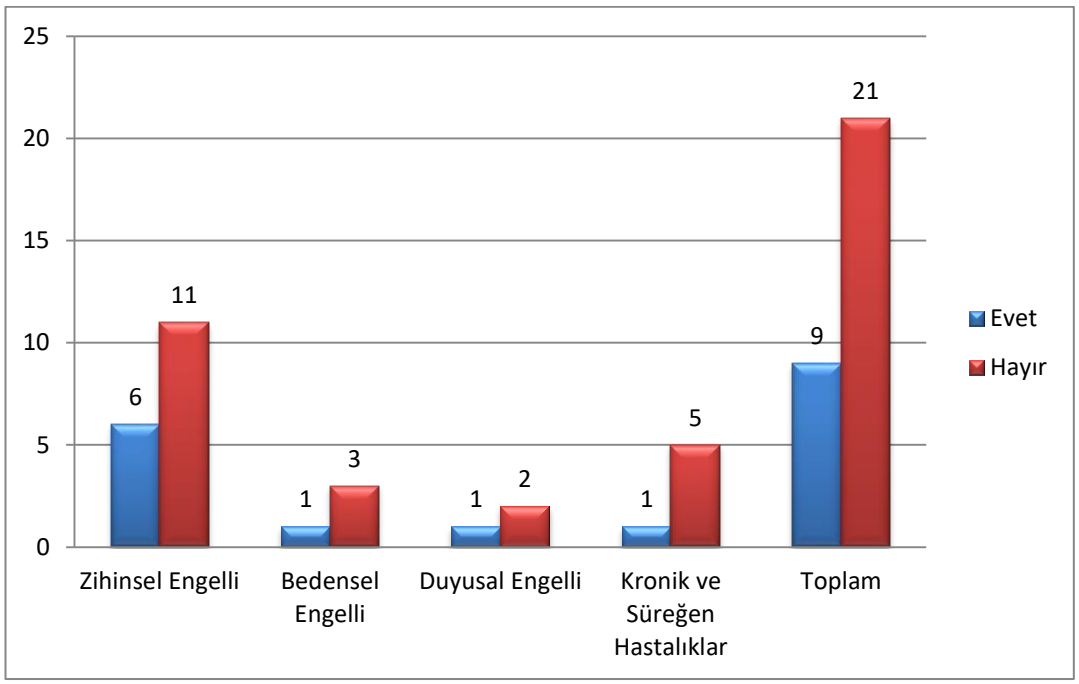
Grafik 4.27: Engelli bireylerin yeşil alanın amaca uygun olarak kullanılabilirliğiyle ilgili görüşleri

Kent parklarında yer alan bilgilendirme ve yönlendirme işaretlerinin hareketliliğe olan etkisinin değerlendirilmesine bakıldığında katılımcıların %70'inin bunu yetersiz

bulduğu belirlenmiştir (Grafik 28). Yetersiz bulunması farklı oranlarda olsa da tüm gruplar için geçerlidir.

Grafik 4.28: Kent parklarında yer alan bilgilendirme ve yönlendirme işaretlerinin hareketliliğe olan etkisinin değerlendirilmesi

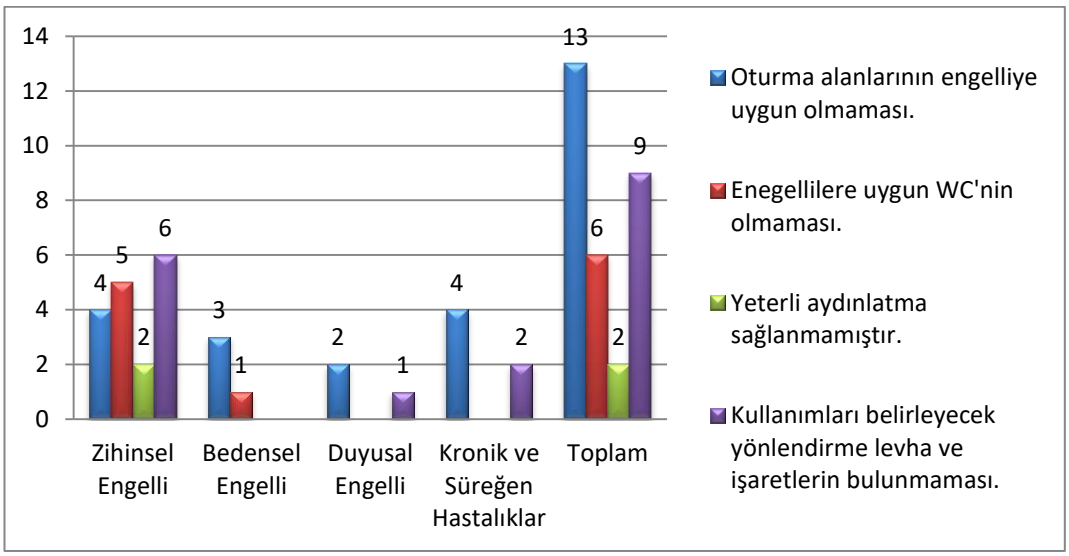
Engelli bireylerin kent parklarındaki genel kullanımlarda karşılaştıkları sorunlar içerisine en fazla %43,3 ile oturma alanlarının engelliye uygun olmaması olarak belirtilmiştir. Katılımcıların %30'u park alanlarındaki kullanımları düzenleyen yönlendirme levha ve işaretlerin bulunmamasını, %20'si engellilere uygun tuvaletlerin olmamasını ve %6,7'si de yeterli aydınlatma sağlanmamasını sorun olarak ortaya koymuşlardır (Grafik 29). Engelli grupların sorun algısına göre bakıldığında zihinsel engelli bireylerde en önemli sorun park alanlarındaki kullanımları düzenleyen yönlendirme levha ve işaretlerin bulunmamasıyken diğer gruplarda en önemli sorun oturma alanlarının engelliye uygun olmaması olarak açıklanmıştır.

Engelli bireylerin aktif ve pasif yeşil alanları çok yönlü kullanım olanaklarının değerlendirilmesinde birbirine yakın cevaplar verildiği görülmektedir. Katılımcıların %53,3'ü çok yönlü kullanım olanaklarının olmadığın ifade ederken diğer kısmı (%46,7) olduğu yönde cevaplamıştır (Grafik 30).

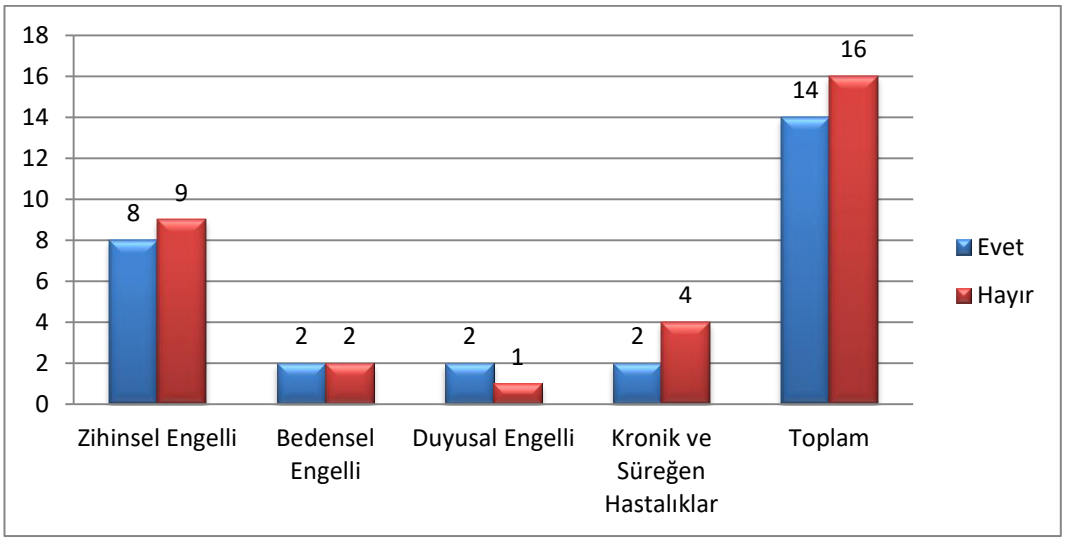
Engelli bireylerin aktif ve pasif yeşil alanları çok yönlü kullanım olanaklarının engel gruplarına göre değerlendirilmesinde zihinsel engelli bireyler ile kronik ve süreğen

hastalıklar gurubundaki bireylerin çoğunluğu olumsuz, duyusal engelli grubu olumlu, diğer grup ise yansız durumdadır.

Grafik 4.29: Engelli bireylerin kent parklarındaki genel kullanımlarda karşılaştıkları sorunlar

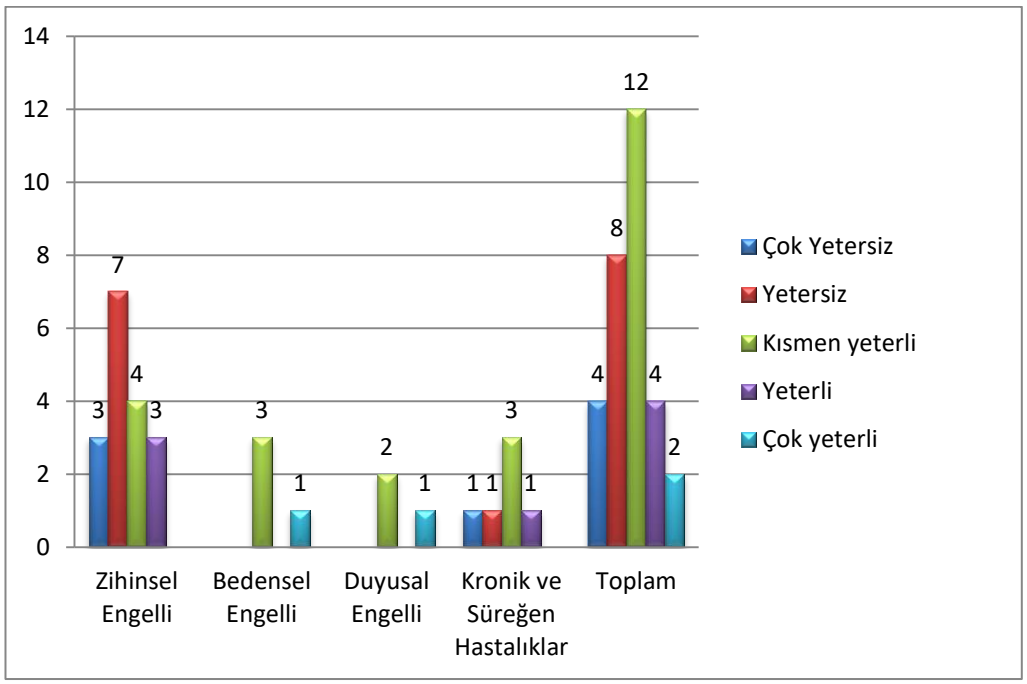
Grafik 4.30: Aktif ve pasif yeşil alanların çok yönlü kullanım olanaklarına uygunluk durumu

Ankete katılan engelli bireylere aktif ve pasif yeşil alanlarda uygulanmış olan fiziksel düzenlemeler ve yeterliliğini tüm bireylerin %40'ı kısmen yeterli olarak cevaplamıştır (Grafik 31). Düzenlemeler ve yeterliliği yetersiz bulanların oranı %26,7, yeterli ve çok yetersiz bulanların oranı %13,3, çok yeterli bulanların oranı ise %6,7'dir. Engelli gruplarının soruya verilen cevaplara bakıldığında olumsuz olarak görüş bildiren grup

zihinsel engellilerken diğer gruplarda en fazla verilen cevap kısmen yeterli biçimindedir.

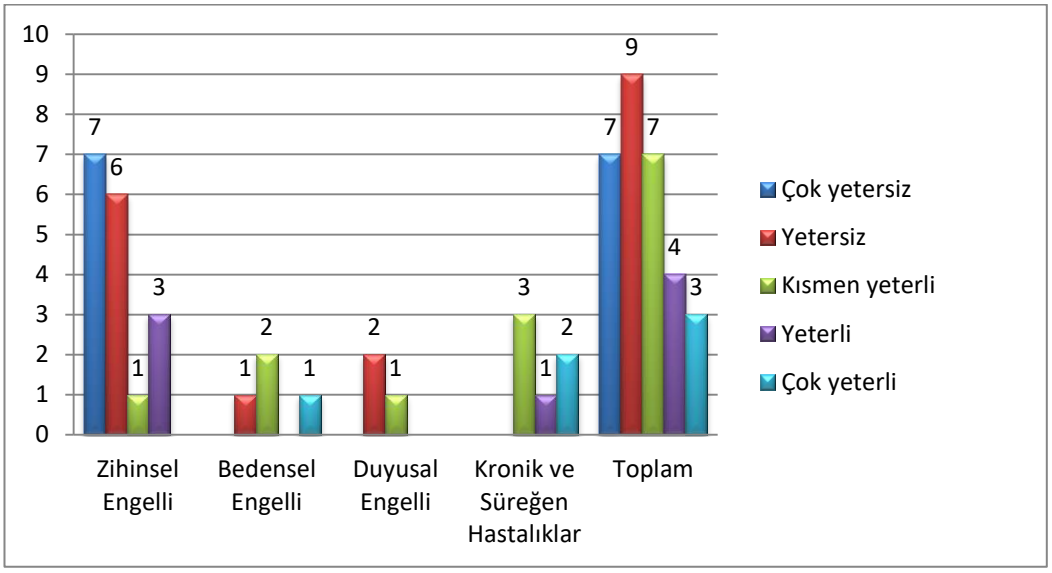
Grafik 4.31: Aktif ve pasif yeşil alanlarda uygulanmış olan fiziksel düzenlemeler ve yeterlilik durumları

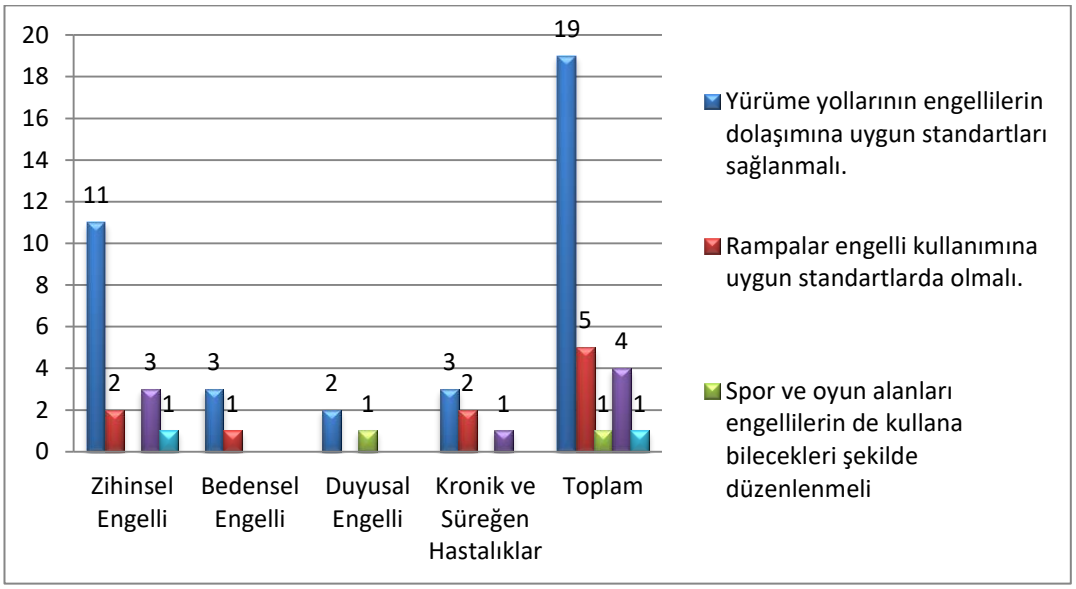
Ankete katılan engelli bireylere park ve yeşil alanda belirtilen donatı elemanları antropometrik ölçüler (vücut ölçüleri) ve ergonomik açılardan (insan ölçüleri ile uyumluluk) uygunluk derecelerinin değerlendirmeleri istendiğinde katılımcıların %30'u donatı elemanlarını yetersiz bulduğu görülmektedir. Tüm engelli bireylerin %23,3'ü ise çok yetersiz ve kısmen yeterli cevaplarını vermişlerdir. Soruya yeterli ve çok yeterli veren bireylerin toplam oranı da %23,3 olmuştur (Grafik 32).

Engelli bireylerin kent parklarından beklentileri incelendiğinde, %63,3 ile en fazla yürüme yollarının engellilerin dolaşımına uygun standartları sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Rampaların engelli kullanımına uygun standartlarda olması gerektiğini belirtenlerin oranının %16,6, park içerisinde umumi tuvaletlerde engelli tuvaletlerinin yer alması gerektiğini ifade edenlerin oranının ise %13,3 olduğu görülmektedir. Spor ve çocuk oyun sahaları engelli bireylerin de kullanabilecekleri biçimde dizayn edilmeli, diyenler ile restoran, kafeterya gibi park içindeki tüm işletmelerde engelli birey tuvaletleri bulunmalı talebini iletenlerin oranı ise %3,3'er olmuştur (Grafik 33).

Grafik 4.32: Park ve yeşil alanda belirtilen donatı elemanları antropometrik ölçüler (vücut ölçüleri) ve ergonomik açılardan (insan ölçüleri ile uyumluluk) uygunluk derecesini değerlendirilmesi

Grafik 4.33: Engelli bireylerin kent parklarından beklenti durumları

5. SONUÇ

Toplumun diğer bir kesimi gibi sosyal yaşam hakkına sahip olması anayasayla güvence altına alınan Türkiye nüfusunun %10'unu oluşturan engelli bireylerin bakıma muhtaç dezavantajlı, yalnız tüketici grupta görülmesi vb. sebeplerden dolayı kentsel mekânlarda birçok farklı biçimde engellerle karşılaştıkları bilinen bir gerçektir. Yaratılan fiziki ve sosyal engeller, engellilerin insan topluluklarından dışlanmasına ve öz güvenlerini kaybetmelerine sebep olmaktadır. Maruz kalınan problemlerin esas sebebi, toplumun yeterince bilinçlendirilmemesinden kaynaklanmaktadır. Kurum ve kuruluşlara engelli bireylerin toplumun birer parçası olduğu konusunda seminerler ve konferanslar verilmelidir. Türkiye'de yasalarla belirlenmesine rağmen yaşamın bütün alanlarında engelli bireylere ait düzenlemelere pratikte istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Fakat birden çok gelişmiş ülkelerde engelli kişilerin toplumla ilişkisini kuvvetlendirmek, engelli bireylerin hayat seviyelerini arttırmak için çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır.

Toplumun faal olarak kullandığı tüm mekânsal birimlerin tüm insanlar tarafından uygun bir biçimde kullanımı noktasında olabildiğince çeşitli nitelik ve donatıya sahip kılınması her şeyden önce "etik" ve "vizyon" meselesidir. Özellikle kamuya açık mekânların tesis, onarım, idari konularında yükümlü merkezi ve yerel yönetim kadrolarında bu etik sorumluluğu yerine getirebilecek vizyon, altyapı ve bilgi birikimin olması önemlidir. Bu bağlamda engelli bireylerin hakları konusunda sadece yasal mevzuatın hazırlanması değil, bu yasaların işler kılınması ve toplumun bu konudaki farkındalığının artırılması önemlidir.

Çalışma alanında gerçekleştirilen saha çalışmaları ve engelli bireylerin değerlendirmeleri sonucunda Ayaş kentinin mekânsal kullanımında birçok başlıkta engelli haklarının ihlal edildiğine yönelik sonuçlar elde edilmiştir.

Yapılan değerlendirmeler ışığında Ayaş kentinde tespit edilen sorular ve çözüme ilişkin öneriler aşağıda verilmiştir:

Şehir içi Yollar- Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve işaretlemelerin Tasarım Kuralları, göz önüne alınarak engelli bireylerin ikamet ettikleri hanelerin, engelli bireylerin özerk bir biçimde çıkabilmeleri adına, binadaki giriş kapısı engelli bireylerin geçmesine olanak sağlayacak biçimde dizayn edilmesi gerekmektedir.

Anket çalışması yürütülen bireylerin yaşadığı binaların girişlerinin mevzuat hükümlerine uygun olmadığı tespit edilmiştir. Merdiven basamaklarına kaymayı engelleyecek yüzey kaplamaları yerleştirilmeli ve merdiven basamaklarının yanında rampa alternatifleri üretilerek rampalar engelli bireyler için kullanışlı hâle gelecek şekilde düzenlenmelidir.

Kentsel donatı elemanlarından standartlara uygun olmayanlar standartlara uygun hale getirilmesi amacıyla yeniden düzenlenmelidir.

Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Caddesi, Hekim Şaban Şifai Caddesi, Karakaya Caddesi, 1. Okul sokağı ve Süzen 1 Caddeleriyle Camiatik Mahallesi Bahçe Sokakta mevzuata uygun olmayan görüntüler tespit edilmiştir. Söz konusu caddeler başta olmak üzere tüm cadde ve sokaklarda:

- Tahrip olan kaldırımlar yapılıp, kaldırım yükseklikleri ve genişlikleri engelli bireylerin kullanabileceği biçimde ayarlanmalıdır.
- Kaldırımların başı ve sonu, kaldırımların gerekli olan noktalarında kriterlere uyan rampalar oluşturulmalı, kaldırımlarda bulunan engellerin çevresi 10-15 santimetre yüksekliğinde ve engelden 60 santimetre uzakta kısıtlayıcı unsurlar ile çevrilmeli, görme engelli bireyler için engel etrafında uyarıcı yüzey kaplamalar yerleştirilmelidir.
- Engeller, kaldırımlara rastgele yerleştirilmemelidir. Görme engelli bireylerin bastonları ile takip edebilmeleri için hissedilir zeminler yapılmalıdır.
- Yaya yollarının gece engelli bireylerin problem yaşanmaması için, ışıklandırma unsurları gerekli nicelikte ve kriterleri sağlayacak biçimde konulmalıdır.
- Izgaralar engelli bireylerin geçmesine engel oluşturmayacak biçimde konumlandırılmalı ve ızgara demirleri arasında 3 santimetreyi geçmeyecek şekilde ayarlanmalıdır.
- Şht. Yzb. Yusuf Ziya Ertem Cadde'sindeki üst geçit ayaklarına engelli bireyler için asansör yapılmalı, otobüs duraklarında engelli bireylerin kaldırıma, durak yerlerine tekerlekli sandalyeli bireylerin de geçişini kolaylaştırmak adına engelli rampaları tasarlanmalıdır.
- Engelli bireylerin şehir parklarına ulaşımını kolaylaştırmak için, otobüs durakları, şehir parklarına uzak olmayan noktalara yapılmalıdır. Toplu taşıma

vasıtalarından indikten sonra engelli bireylerin kaldırıma erişimini kolaylaştırmak için rampalar inşa edilmelidir. Duraktan başlayarak görme engelli bireylere rehberlik edecek yüzey kaplama farklılıkları yerleştirilmelidir.

- Karakaya Parkı, 86 Evler Parkı, Kiraz Dibi Gölet'i ve Tarihi Ayaş İpek Yolu Parkı girişlerinin engelli bireylerin geçişini kolaylaştıracak biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Giriş kapısında rampa tasarlanmalı, merdiven yanlarına mutlaka rampa yapılmalıdır.
- Karakaya Parkı, 86 Evler Parkı ve Tarihi Ayaş İpek Yolu Parkına engelli wc'si yapılmalıdır.
- Merdiven basamaklarında görme engelli bireyler rehberlik edecek yüzey kaplamaları ve tırabzanlar yerleştirilmelidir.
- Kent parkları içinde yürüyüş yolları engelli bireylerin kullanmasını kolaylaştıracak biçimde düzenlenmelidir. Yolun genişliği tekerlekli sandalye kullanıcısının iki yönlü gidiş gelişine engel olmayacak biçimde 180 santimetre olacak biçimde yapılmalıdır.
- Şehir parklarında engelli bireyler için araçlarını park edecekleri otopark noktaları yapılmalıdır. Var olan otoparklardaki araç sayısının %2'sini içine alacak şekilde engelli otoparkı olmak zorundadır. Kent parkları bu kriterleri karşılamamaktadır.
- Otopark mekânlarına erişimin engelli bireyler tarafından zorlanmadan sağlanabilmesi önemlidir.
- Ayaş kentindeki bütün parklara ve diğer kamusal alanlara girişi sağlayan merdivenlerin basamak genişliği kriterlere uygun yapılmalı ve basamaklarda görme engelli bireyler için yüzey kaplamları yerleştirilmelidir. Uzun merdivenlerde kriterlere uyacak aralıklar bırakılmalıdır.
- Merdivenlerde özellikle görme engelli bireylerin hareketlerini kolaylaştıracak tırabzanlar yapılması gerekmektedir. Rampaların eğimleri maksimum %6 ila %8 aralığında olacak biçimde ayarlanmalıdır, uzun rampalarda tırabzanlar olmak zorundadır.
- Rampaların yüzey malzemesi pürüzsüz, engelli bireylerin davranışlarını sınırlandırmayacak nitelikte olmak zorundadır.

- Kent parklarındaki kent mobilyalarının biçimleri, konumlandırılma noktaları ile engelli bireyler için kullanışlı olmak zorundadır. Oturma unsurlarının zeminden yüksekliği 1 metreye yakın olmalıdır.
- Oturma noktalarının yanında oturma elemanlarının yerden yüksekliği 70-90 santimetre arasında olmalı ve oturma alanlarının yanında tekerlekli sandalye kullanıcısının kolay bir şekilde kullanabileceği sahanlıklar bırakılmak zorundadır.
- Kurum ve kuruluşların girişleri yeni yapılan Ayaş Devlet Hastanesinde engelli bireylere göre tasarlanmış olup engelli otoparkı mevcuttur. Ancak diğer kamu kuruluşlarında bu konuda eksiklikler görülmüştür.
- Kuruluşlara ve kulanım mekânlarına yönlendirilecek bilgilendirme ve yönlendirme levhaları engelli bireylerin görüş mesafesinde olmak zorundadır. Görme engelli bireylerin de kolay bir biçimde kullanabileceği biçimde dizayn edilmelidir.

Engelli bireyler, yaşam sahalarında bulunan engeller sebebi ile dışarı çıkmakta problemlerle karşılaşmaktadır. Dışarı çıksalar dahi, dış çevredeki maruz kaldığı engeller onların hareket kabiliyetini sınırlandırmaktadır. İç ve dış ortam bir bütün olarak düşünülerek engelli bireylerin hayatlarını idame ettirdikleri bütün sahalar engelsiz bir biçime ulaşabilirliği ve erişebilirliği sağlayacak biçimde tasarlanmalıdır.

Tez çalışması kapsamında irdelenen şehir merkezi ve şehir parklarının engelli bireylerin kullanımına büyük oranda uygun olmadığı saptanmıştır. Bundan dolayı, engelli bireylerin şehir parklarında engellere maruz kaldıkları sahalar, engelli kriterleri kapsamında yeniden düzenlenmelidir. Kent parklarının da kamuya açık saha olarak sosyal yaşam içindeki tüm bireylerce kullanılması gerektiği ve buna göre birtakım düzenlemelerin gerekli olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

Aliağaoğlu, A. ve Uğur, A. (2012). *Şehir coğrafyası*. Ankara: Nobel Yayım Dağıtım.

Alp, M.A. (2014). *Engelliler için dış mekân kullanım olanaklarının araştırılması: İstanbul Üniversitesi Beyazıt yerleşkesi örneği.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aykal, D., Yılmaz, A. ve Çelik, S. (2017). Kent parklarının erişebilirliği üzerine Van Dilek Doğan kent park örneği. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi* 5 (ÖS: Ergonomi 2016), 29-40.

Azarkan, E. ve Benzer, E. (2018). Birleşmiş milletler engelli kişilerin haklarına dair sözleşme ve Türkiye'de engelli hakları. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (23), 38, 3-29.

Bahadır, B. (2014). *Parklarda erişilebilirliğin engelliler açısından irdelenmesi: İstanbul-Göztepe 60.Yıl Parkı örneği.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Cesur, A. (2019). *Ankara ili Ayaş ilçesinin doğal ve kültürel özelliklerinin kırsal turizm açısından değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

Cevizci, A. (2013). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Çağlar, S. (2009). *Uluslararası hukuk ve Türk hukuk sisteminde engellilerin eğitim hakkı ve devlet yükümlülükleri*. İstanbul: Beta Yayınları.

Çezik, A. (1982). *Kent eşiği araştırması (Türkiye için kent tanımı).* Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayın No. 1838, SPD (B) Yayın No. 350.

Çitil, M. ve Üçüncü, M. K. (2018). Türkiye'de engelli hakları ve engelliler hukukunun durumu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (35), 233-278.

Darkot, B. (1967). Şehir ayrımında nüfus sayısı ve fonksiyon kriterleri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 16, 3-8.

Dikmen, Ç., B. (2011). Avrupa kentsel şartı ulaşım ve denetim ilkeleri kapsamında engellilerin kentsel alan ve yapılara erişebilirliklerinin sorgulanması: Yozgat örneği. *e-journal of New World Sciences Academy*, 6(4), 838-858.

Doğanay, H., Özdemir, Ü. ve Şahin, İ., F. (2016). *Genel beşerî ve ekonomik coğrafya (8. Baskı).* Ankara: Pegem Yayınları.

Erten, Ş. ve Aktel, M. (2020). Engellilerin erişebilirlik hakkı: engelsiz kent yaklaşımı çerçevesinde bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, (11), 28, 898-912.

Eşkil, Ö. Y. (2011). *Engelliler için dış mekân tasarım özellikleri bağlamında Ankara kent parklarının irdelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), T.C. Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

Evans, G. (2009). Accessibility, urban design and the whole journey environment. *Built Environment*, 35(3), 366- 385.

Gleeson, B. (1999). *Geographies of disability*. London: Routledge.

Gürel, Üçer, A. ve Varol, Ç. (2006). Sürdürülebilir kentsel gelişme için planlama; Kastamonu örneği. *Kastamonu Orman Fakültesi Dergisi*, 5, 1. 83-98.

Hahn, H. (1986). Disability and the urban environment: a perspective on Los Angeles. *Environment and Planning D Society and Space*, (4), 273-288.

Henden-Şolt, H. B. (2019). Çağdaş kent planlama anlayışına bir örnek: engelsiz kent yaklaşımı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(8), 36-44.

İçli, T. (2017). *Engellilerin siyasal yaşama katılma hakkı*. Ankara: TBB Yayınları.

İnci, U. (2012). *Ankara ili Ayaş ilçesi Balçiçek Evi restorasyon önerisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Jeffrey, C. and Fendley, T. (2011). *Accessible maps: what should we leave out*. Erişim adresi:http://include11.kinetixevents.co.uk/rca/rca2011/paper_final/F359_2183.PDF.

Kaplan, H. ve Öztürk, M. 2004. Engelliler, kamu mekânı ve engelsiz tasarım: kamusal iç mekânlarda irdelenmesi için bir çerçeve. *Planlama Dergisi,* 2004/2.s.67-74.

Keleş, R. (2015). *Kentleşme politikaları*. Ankara: İmge Kitabevi.

Keskin, N. (2011). *Engellilere yönelik İzmir ili Bornova örneğinde kentsel yeşil alan standartlarının belirlenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

MEB. (2011). *Aile ve tüketici hizmetleri engelli bireyler*. ttps://orgm.meb.gov.tr/icdep/content/upload/attached-files/engelli-bireyler-kavramla-20.211.219.203.142. pdf

Odabaş, U. A. ve Güneş, M. (2017). Engelsiz kentler- "Herkes için erişilebilir kentler". *Uluslararası Peyzaj Mimarlığı Araştırma Dergisi*, 1(2), 30-36.

Otopark Yönetmeliği (1993, 01 Temmuz). *Resmî Gazete*: (Sayı: 21624). Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21624.pdf

Özarslan A., (2010). *Bir üniversite yerleşkesinde engelsiz mekân düzenlemesi yapılabilirliğinin irdelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özdingiş, N. (2007). *İstanbul kent parklarının bedensel özürlüler açısından değerlendirilmesine yönelik bir araştırma*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), T.C. Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Özi, (1999). *I. Özürlüler şurası kararları, çağdaş toplum yaşam ve özürlüler, komisyon raporları genel kurul görüşmeleri, fiziksel çevrenin düzenlenmesi*. Ankara: Takev Matbaacılık.

Öztürk, S. ve Bozdoğan, E. (2014). Determination of the perceived quality of urban life in new and traditional housing textures. *Fresenius Environmental Bulletin*, 23 –10, 2415-2421.

Öztürk, S. ve Genç, Z. P. (2014). Kentsel tasarım ve kentsel yaşam kalitesi arasındaki ilişki "Türkiye-Kastamonu kenti'nden bir çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi,* 15, 2, 114-125.

Özürlüler ve bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması hakkında kanun (2005, 07 Temmuz). *Resmî Gazete*: (Sayı: 25868). Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050707.htm

Sağlık, E. (2010). *Kentsel dış mekân tasarımlarının tekerlekli sandalye kullanıcıları için yeterliliği ve geliştirme olanakları: Ordu kent merkezi örneği*.

(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Saylan, S. ve Erdönmez-Dinçer, M., E. (2017). Kamusal alanların kullanımında mekân kalitesi Eminönü Mercan Mahallesi. *Kent Akademisi Dergisi*, (10), 29/1, 1-18.

Sirel B, Boyacıgil O., Duymuş H., Konaklı N., Altunkasa F. ve Uslu, C. (2012.) Çukurova yerleşkesi açık alanlarının fiziksel engelliler bakımından ulaşılabilirliğinin değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 27(1), 53-72.

Şahin, F. (2017). *Kentsel tasarımda kent parklarının engelli hareketliliği "Kastamonu örneği.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.

Talay, İ., Akpinar, N. ve Belkayalı, N. (2010), Barriers to playground use for children with disabilities: A case from Ankara-Turkey. *African Journal of Agricultural Research*, 5(9), 848-855.

Tanoğlu, A. (1966). *Beşerî coğrafya nüfus ve yerleşme.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 1183, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No: 45.

Tolun-Denker, B. (1976). *Şehir içi arazi kullanılışı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 2054, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No: 83.

True, M., E. ve Türel, S., H. (2013). Yapılı çevrelerin fiziksel engelliler yönüyle kullanılabilirliği: İzmir kenti örneği. *Artium*, 1, 1-16.

TSE 12576. (2012). *Şehir içi yollar- kaldırım ve yaya geçitlerinde ulaşılabilirlik için yapısal önlemler ve işaretlemelerin tasarım kuralları*. Ankara: Türk Standardları Enstitüsü.

TSE 9111. (2011). *Özürlüler ve hareket kısıtlılığı bulunan kişiler için binalarda ulaşılabilirlik gerekleri.* Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.

Türkan, O. (2021). Kentsel ve kırsal nüfus tespiti sorunu: Adana ve Osmaniye ili örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi/Turkish Journal of Geographical Sciences*, 19(2), 368-404, doi: 10.33688/aucbd.936093

Ulaşılabilirlik El Kitabı. (2010). *Yerel Yönetimler için ulaşılabilirlik temel bilgiler teknik el kitabı.* Ankara: T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.

Ulusoy, A. ve Vural, T. (2001). Kentleşmenin sosyoekonomik etkileri. *Belediye Dergisi*, 7, 12 1-13.

UN Department of Economic and Social Affairs. (2016). *Good practices of accessible urban development.* United Nations Secretariat, Department for Economic and Social Affairs.

Yanık, S. F. (2020). *Engelli bireylerin siyasal tercihlerini belirleyen faktörler: Van'da engelli dernekleri üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Yücel, T. (1961). Türkiye'de şehirleşme hareketleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, 21, 31-44. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198933

EKLER

Ek 1.

ANKET FORMU

Sayın katılımcı, bu anket çalışması Ayaş ilçesinin merkez mahallelerinin engelli vatandaşlarımız için erişebilirlik açıdan uygunluğunu saptamak amacıyla düzenlenen "Ayaş Kentinin Engelli Bireyler Bağlamından Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans çalışmasında kullanılacaktır. Elde edilen sonuçların, engelli vatandaşlarımızın görüşleri doğrultusunda, kentleri şekillendiren kurum ve diğer kuruluşların konu ile ilişkili çalışmalarında yol göstereceği temennisiyle, katılımınız için teşekkür ederiz. (Engelli vatandaşlarımız ihtiyaç duydukları takdirde, bir yakını yardımı ile soruları yanıtlandırabilir.**)**

I. BÖLÜM: BİREYİ TANIMAYA YÖNELİK SORULAR

A. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN SORULAR

A. I Cinsiyetiniz

l) Erkek 2) Kadın

A. 2 Yaşınız

1) 6-12 2) 12-18 3)18-30 4) 30-60 5) 60 ve üstü

A. 3 Eğitim Durumunuz

1) Okuryazar değil 2) Okuryazar 3) İlkokul 4) Ortaokul 5) Lise

6) Yüksekokul 7) Fakülte/lisans 8) Lisansüstü

A.4 Herhangi Bir İşte Çalışıyor musunuz?

l) Evet 2) Hayır (Çalışıyor iseniz belirtiniz.)

A.5 Hanenizin Aylık Geliri

1) 1000 TL'den az 2) 1001 -2000 TL 3) 2001 -3000 TL 4) 3001-4000 TL 5) 4001 TL ve üstü

B. ENGEL DURUMUNA İLİŞKİN SORULAR

B. I Engel Grubunuz

1) Kronik/Süregen Hastalıklar *(Kan Hastalıkları, Kalp-Damar Hastalıkları, Sindirim Sistemi Hastalıkları, Cilt ve Deri Hastalıkları, Kanserler, Ruhsal Davranış Bozuklukları, Sinir Sistemi Hastalıkları)*

2) Zihinsel Engelli *(Mental Retardasyon, Down Sendromu, Serabral Palsi, Feniketonüri)*

1) Duyusal Engelli *(İşitme, Görme)*

3) Bedensel Engelli *(Ortopedik Engelli)*

4) Konuşma Engelli

B. 2 Engellilik Nedeni

a) Doğuştan b) Sonradan

b.l) İş kazası b.2) Trafik kazası b.3) Ev kazası b.4) Hastalık veya ameliyat sonucu b.5) Çocuk felci

b.6) Sportif yaralanmalar b.7) Çatışmalardaki yaralanmalar b.8) Yaşlılık b.9) Doğal afetler

b.10) Diğer

II. BÖLÜM: BİREYLERİN ÇEVRE İLE OLAN İLİŞKİLERİNİ ANLAMA

II.l. Ayaş'ta hangi mahallede oturuyorsunuz?

1. Derviş İmam Mahallesi 2.Emine Tevfika Ayaşlı Mahallesi 3.Ferahfaki Mahallesi

4. Hacı Memi Mahallesi 5. Hacı Veli Mahallesi 6. Hacı Recep Mahallesi

7. Ömeroğlu Mahallesi 8. Şeyh Muhittin Mahallesi 9.Cami Atik Mahallesi

II. 2. Hangi amaç (lar)la evinizden dışarı çıkıyorsunuz?

(Birden fazla cevap verilebilir.)

1. Zorunlu ihtiyaçlarımı karşılayabilmek için

2. İşe veya okula gitmek için

3. Sosyal aktivitelere katılmak için (sinema, tiyatro, konser vb.)

4. Piknik alanları, park ve diğer rekreasyon alanlarına gitmek amacıyla

5. Engelli kurum/kuruluşlarında diğer engelli bireyler ile görüşebilmek için

6. Diğer (belirtiniz')

II 3. Kasaba içindeki hareketliliğinizi tek başınıza ya da birilerinin yardımıyla mı sağlıyorsunuz?

a) Tek başıma b) Birilerinin yardımıyla

II.4. Günde kaç saat boş zaman geçiriyorsunuz?

1) 3 saat 2) 3-6 saat 3) 6-9 saat 4) 9-12 saat 5) tüm gün

II.5. Boş zamanlarınızı daha çok nerelerde değerlendiriyorsunuz?

1) Açık Mekânlarda 2) Kapalı Mekânlarda

II.6. Yaya olarak Ayaş kenti içinde rahatça dolaşabiliyor musunuz?

1) Kaldırım ve yaya yollarında:

a) Evet b) Hayır (Neden?)

b.1. Kaldırım genişlikleri uygun değil

b.2. Kaldırımlar üzerinde hareket etmeye müsait değil (doğalgaz, telefon, elektrik tesisi kutuları, ağaç gibi engeller var)

b.3. Yollar bakımsız, tümsek ve çukurlar var

b.4. Kaldırımların araçlar tarafından işgal edilmesi geçişte zorluk yaratıyor

b.5. Yollardaki rampalar ve kaldırım rampaları yetersiz ve engellilerin kullanabileceği şekilde değil

b.6. Yollardaki kanalizasyon ızgaralarının tasarımı geçişi engelliyor

b.7. Diğer

2) Yaya geçitlerinde:

a) Evet b) Hayır (Neden?)

b. 1. Alt ve üst yaya geçitleri engellilerin kullanımına uygun değil

b.2.Engelli kişilerin rahatlıkla kullanabildikleri uygun hemzemin yaya geçitleri alt ve üst yaya geçitlerine göre daha az sayıda yer alıyor

b.3. Araç sürücüleri saygı göstermiyor

b.4. Işık süreleri çok kısa

II.7. Aşağıda belirtilen fiziki / mimari düzenlemelerde hayatınızı zorlaştırmakta olan eksiklikleri önemine göre değerlendiriniz.

1) Çok az 2) Az 3) Orta Derecede 4) Büyük Ölçüde 5) Çok fazla

[ ] Kaldırımların yüksek olması / rampaların olmaması

[ ] Trafik lambalarının bulunduğu noktalarda sesli uyarıcıların olmaması

[ ] Otoparklarda engellilerin kullanımına yönelik düzenlemelerin yapılmaması

[ ] Kamu kuruluşlarında ve diğer binalarda görsel uyarıcıların olmaması / eksik olması

[ ] Alışveriş merkezlerinde ve bina girişlerinde rampaların olmaması / uygun olmaması

[ ] Binalarda engellilere uygun asansörlerin / tuvaletlerin /tutanakların vb. bulunmaması

[ ] Engel grubuna uygun düzenlemeler yapılmış bir ev / apartman dairesinin olmaması

[ ] Diğer (belirtiniz)

II.8.) Konutunuzdan sokağa rahatlıkla çıkabiliyor musunuz?

a) Evet b) Hayır

II.9.) Konutunuzdan sokağa rahatlıkla çıkamıyorsanız nedeni nedir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

[ ] Binanın içerisinde asansör olmaması ve merdivenlerin kullanılmayacak durumda olması

[ ] Var olan asansörün engelli kullanımına uygun olmaması

[ ] Bina giriş kapısının tekerlekli sandalyeli geçişi için standart ölçütlerde olmayışı

[ ] Bina giriş kapısında rampa olmaması

[ ] Var olan rampanın kullanıma uygun ölçütlerde olmaması

[ ] Diğer…

II.10.) Bilgilendirme ve yönlendirme işaretlerinden yeteri kadar yararlanamıyorsanız nedeni nedir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

[ ] Yeterli bilgilendirme ve yönlendirici işaretler bulunmuyor

[ ] Yön ve işaret levhaları uygun yere konulmamıştır

[ ] Var olan işaretlerin algılanması zor, görüş hattının dışında buluyor

[ ] İşaretler görme engelliler için tasarlanmamıştır

[ ] İşaretlerin yazı ve büyüklükleri uygun değildir

[ ] İşaret ve levhalarda uluslararası semboller kullanılmamıştır

[ ] Diğer...

II.11. Bıgüne kadar kentsel mekân tasarımındaki herhangi bir aksaklıktan dolayı başınızdan bir kaza geçti mi?

a) Evet b) Hayır

II. 12. Kentsel mekân tasarımındaki yetersizlikler nedeniyle konutunuzun dışına çıkmaktan vazgeçtiğiniz oluyor mu?

a) Evet b) Hayır

II.13.Kentsel mekânda karşılaştığınız sorunlarla ilgili olarak herhangi bir kuruma şikâyette bulundunuz mu?

a) Evet b) Hayır

Hangi kurum:

III. BÖLÜM: BİREYLERİN YEŞİL ALANLAR İLE OLAN İLİŞKİSİNİ ÖLÇME

III.1 Ayaş Kent Genelinde Hangi Park Alanlarını Tercih Ediyorsunuz?

1) Tarihi Ayaş İpek Yolu Parkı (S Parkı) 3) Karakaya Parkı 5) Ayaş İçmeceleri 7) İlhanlı Alanbalık Tesisi

2) Kiraz Dibi Göleti (Ayaş Göleti) 4) 86 Evler Parkı 6) İlhan Çayı (Dastar Çayı) 8) Saklı Bahçe

III.2 Park Alanlarına Gitme Sıklığınız Nedir?

I) Gidemiyorum 2) Yılda Birkaç Kez 3) Ayda Birkaç Kez 4) Haftada Birkaç Kez 5) Her gün

III.3 Park Alanlarında Vakit Geçirme Süreniz Nedir?

1)1 saat 2) 2-3 saat 3) 4-5 saat 4) 6-8 saat 5) 8 saatten fazla

III.4 Park Alanına Gitme Sebebiniz Nedir?

□ Spor faaliyetleri □ Hava almak □ Yalnız kalmak

□ Piknik yapmak □ Rahatlamak □ Yeşil alanı seyretmek

□ Dinlenmek □ Sevdiklerimle / arkadaşlarımla beraber olmak □ Başkaları ile tanışmak ve yaşamı paylaşmak

III.5 Yeşil alanlara kolaylıkla ulaşabiliyor musunuz?

l) Evet 2) Hayır

III.6 Yeşil alanlara ulaşmak için hangi taşıtı kullanıyorsunuz?

1) Toplu Taşım Aracı 2) Özel Araç 3) Taksi 4) Bisiklet vb.

5) Dernek-Vakıf-Kamu Birimlerinin özel Olarak Tahsis Etmiş Olduğu Araçlar

III.7 Yeşil alanlar güvenli midir?

1) Evet 2) Hayır

III.8 Yeşil alanların amaca uygun olarak kullanılabildiğini düşünüyor musunuz?

l)Evet 2) Hayır

II.9. Kent parklarında yer alan bilgilendirme ve yönlendirme işaretleri hareketliliğinize yardımcı oluyor mu?

a) Evet b) Hayır

III.10. Kent Parklarındaki genel kullanımlarda karşılaştığınız sorunlar nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

[ ] Oturma alanlarının engelliye uygun olmaması

[ ] Engelli otoparkının olmaması

[ ] Engellilere uygun WC'nin olmaması

[ ] Yön levhaları engellilere göre tasarlanmamıştır

[ ] Yeterli aydınlatma sağlanmamıştır

[ ] Kullanımları belirleyecek yönlendirme levha ve işaretlerin bulunmaması

III.11 Sizce aktif ve pasif yeşil alanlar çok yönlü kullanım olanakları içeriyor mu?

Pasif yeşil alanlar: Kişilerin kullanımına uygun olmayan yeşil alanlardır**.** ***(****Mezarlık, askeri yeşil alanlıklar, trafik adaları, tarımsal yeşil alanlar, fidanlıklar, koruma altına alınan yeşil alanlar.)*

Aktif yeşil alanlar: Kişilerin gereksinmelerini karşılayan, kent içinde buna uygun bitki örtüsüne sahip alanlardır. *(Piknik alanları, spor ve oyun alanları, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeler, korular ve toplumun faydalanması için yapılan tüm özel alanlardır*.

1) Evet 2) Hayır

III.12 Aşağıda belirtilen aktif ve pasif yeşil alanlarda uygulanmış olan fiziksel düzenlemeleri ne düzeyde yeterli bulmaktasınız?

I) Çok Yetersiz. 2) Yetersiz. 3) Kısmen yeterli. 4) Yeterli. 5) Çok yeterli

[ ] Park alanı [ ]Çocuk oyun alanı [ ] Spor alanı

[ ] Orman, mesire alanı [ ] Ağaçlandırılmış alan [ ] Refüj ve Meydan

[ ] Kamuya açık koru [ ] Piknik alanı [ ] Mezarlık

III.13 Aşağıda belirtilmiş olan donatı elemanları antropometrik ölçüler (vücut ölçüleri) ve ergonomik açılardan (insan ölçüleri ile uyumluluk) değerlendirildiğinde, size göre uygunluk derecelerini belirtiniz.

I) Çok Yetersiz 2) Yetersiz. 3) Kısmen yeterli. 4) Yeterli. 5) Çok yeterli

[ ] Kent mobilyaları *(banklar, otobüs durakları, sokak ışıkları, çöp kutuları ve panolar*.)

[ ] Çevreleme elemanları *(Çitler, parmaklıklar, panolar ile engel taş ve direkler.)*

[ ] Plastik elemanlar *(kaydıraklar, tahterevalli, salıncak vb.)*

[ ] Aydınlatma elemanları

[ ] Gölgeleme elemanları *(Ahşap Kamelya, Metal Kamelya, Pergola, Çadır, Çardak, Çatılı Piknik Masası vb.)*

[ ] Bitki materyali *(Ağaçlar, ağaççıklar, çalılar, sarılıcılar, çiçekler, örtücüler, çim ve çimenler.)*

[ ] Bitki kapları *(saksılar)*

[ ] Çöp kutulan

[ ] Çocuk oyun elemanları *(kaydıraklar, tahterevalli, salıncak vb.)*

[ ] Merdiven-Rampalar

[ ] Otobüs durakları

[ ] İlan-Reklam panoları *(Gazete, dergi, afiş, katalog, el ilanları.)*

[ ] Zemin elemanları *(Taş, ahşap, beton, asfalt, tuğla vb.)*

[ ] Su öğeleri (süs havuzu, fıskiye, çeşme vb.)

II.14 Engellilerin kent parklarından beklentileri nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

[ ] Yürüme yollarının engellilerin dolaşımına uygun standartları sağlanmalı

[ ] Rampalar engelli kullanımına uygun standartlarda olmalı

[ ] Spor ve oyun alanları engellilerin de kullana bilecekleri şekilde düzenlenmeli

[ ] Yeme -içme alanlarına erişim kolaylıkla sağlanmalı

[ ] Kullanımlara erişim kolaylıkla sağlanmalı

[ ] Yönlendirici ve uyarıcı levhalar yer almalı ve standartlara uygun olmalı

[ ] Park içerisinde umumi WC' lerde engelli WC'leri yer alması

[ ] Restoran kafeterya gibi park içindeki tüm tesislerde engelli WC'leri bulunmalı

[ ] Diğer.

Belirtiniz……
……
……

EK 2.

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU

Toplantı No:	25
Araştırmanın Yürütücüsü:	Yunus İnan
Araştırmanın Başlığı:	Ayaş Kentinin Engelli Bireyler Bağlamında Değerlendirilmesi
Karar Tarihi:	11-03-2022
Kurul Görüşü:	Kabul Edilmiştir. Araştırmanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

SONUÇ: Kabul Edilmiştir. Araştırmanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

Başkan
Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ
İMZA

Başkan Yardımcısı
Doç. Dr. Ela Özkan CANBOLAT
İMZA

Üye
Prof. Dr. Gülcihan YILDIRIM
İMZA

Üye
Doç. Dr. Hakan ÇOLAK
İMZA

Üye
Doç. Dr. Bilgehan TEKİN
İMZA

Üye
Doç. Dr. Emine ÇELİKSOY
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Serap Aslan COBUTOĞLU
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Haydar KOÇ
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BOZKURT
İMZA

Üye
Avukat Mehmet ÇAKMAK
İMZA

Çankırı Karatekin Üniversitesi

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	YUNUS İNAN
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Coğrafya

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	2017 Esri Gold (İşlem GIS) CBS Yazılım Şirketi
Görevi/ Pozisyonu	Proje Danışmanı
Tecrübe Süresi	5 Ay

Çalıştığı Kurum	2017-2020 T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Görevi/Pozisyonu	Engelli Birimi /İncelme ve Değerlendirme
Tecrübe Süresi	3 Yıl

KATILDIĞI KURSLAR

Kurslar	Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), Pedagojik Formasyon, Bilgisayar
Projeler	İçişleri Bakanlığı ve Aselsan'ın Ortak Yürüttüğü "Mekânsal Adres Kayıt

İLETİŞİM

Adres	
E-	